

Retoristen keinojen käyttö Venäjä- uutisoinnissa

Rosa Carpelan

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Marraskuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

ROSA CARPELAN: Retoristen keinojen käyttö Venäjä-uutisoinnissa

Pro gradu -tutkielma, 61 sivua ja lähteitä 1 sivu.

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Marraskuu 2020

Venäjää seurataan Suomen mediassa ja poliittisessa kentässä aktiivisesti, sillä naapurivaltoina maiden suhde on läheinen ja merkittävä. Vaikka Venäjä ja Suomi ovat yhteistyökumppaneita, Venäjä esiintyy suomalaisessa uutismediassa pääasiassa uhkan, toiseuden ja mahdollisuuden kautta. Suomea ovatkin 2010-luvulla puhuttaneet muun muassa Krimin miehitys, kiristyneet suhteet Yhdysvaltoihin sekä vaalivaikutusepäilyt.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan eri uutismedioiden Venäjä-uutisointia vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalien aikana. Tutkin sitä, miten uutismediat käyttävät uutisoinnissaan retorisia keinoja ja miten niillä rakennetaan ajankohtaista Venäjä-kuvaa ja ilmennetään median ideologista perustaa. Aineistoon kuuluvat keskustan pää-äänenkannattajalehden Suomenmaan, puoluepoliittisesti sitoutumattoman Turun Sanomien ja vastamediaksi tulkittavan MV-lehden julkaisemia uutisjuttuja. Pysin uutismedioiden valinnalla laajaan ideologiseen otantaan.

Tutkielma on laadullinen analyysi, ja kielenkäyttöä lähestytään ideologisuuden ja valintojen kautta. Tarkastelen kieltä niin Burrin kuin Wittgensteinin näkökulmista. Tutkielmassa kielenkäyttö ja kielen kategoriat nähdään siis keinotekoisina, sosiokulttuurisessa ympäristössä kehittyneinä sekä kontekstin myötä muuttuvina aineksina. Myös Hallidayn systeemis-funktionaalinen kielioppi tarjoaa tärkeän teoreettisen taustan tutkimukselle: Kieli mielletään tutkielmassa valinnoiksi, jotka paljastavat käyttäjänsä sosiokulttuurisen taustan. Näin kielenkäyttö paljastaa ihmisen ja tässä tutkielmassa uutismedioiden arvot ja ideologisen pohjan.

Tarkastelen tutkielmassani mediaa, uutisia ja kielenkäyttöä vallan näkökulmasta. Kielellä sanallistetaan yhteiskunnallisia ja ajankohtaisia tapahtumia, minkä takia kieli luokitellaan tutkielmassa keskeiseksi vallankäytön välineeksi. Myös median rooli ajankohtaisten aiheiden arvottajana ja yhteiskunnallisen keskustelun ohjaajana mielletään tutkielmassa vahvaksi, vaikka suomalaisten uutiskulutuksen on ollut viime vuosien aikana vähenemään päin. Kuitenkin näkemys siitä, palvelevatko mediat valtaapitävien vai kansalaisten tarpeita, on ristiriitainen. Median tarkoitus on toimia vallankäyttäjien ja kansalaisten välisenä linkkinä, minkä seurauksena syntyy oletus, että media hallitsisi vallan oikeaoppisen käytön.

Aineisto koostuu 28 uutisjutusta. Suomenmaasta valitsin 10 Venäjää koskevaa uutisjuttua, Turun Sanomista 8 ja MV-lehdestä 10. Artikkelien julkaisu sijoittuu välille 24.1.2019–31.5.2019. Uutisjutut koskevat ulkopoliittikkaa ja taloutta, ja analyysin ulkopuolelle jätin muun muassa urheilua, kulttuuria ja onnettomuuksia koskevat uutisjutut. Aineistosta jätin pois myös uutiset, joissa Venäjä mainittiin vain lyhyesti.

Analyysissä selvisi, että uutismedioiden retoristen keinojen käyttö on hyvin samansuuntaista jokaisessa valitussa mediassa. Erot käytetyimpien ja vähiten käytettyjen retoristen keinojen välillä oli kaikkiaan vähäinen. Suhteessa artikkelien määrään MV-lehden retoristen keinojen käyttö oli suurinta ja Suomenmaan vähäisintä, mikä vaikutti myös uutisjuttujen ideologian ilmentymiseen ja arvottavuuden tuntuun. Venäjä-kuvat luotiin Suomenmaassa ja Turun Sanomissa toiseuden ja uhkan näkökulmasta ja MV-lehdessä uhrin näkökulmasta, mikä oli uusi rooli suomalaisessa uutismediassa.

Asiasanat: Venäjä-uutisointi, Venäjä-kuva, retoriset keinot, journalistinen kieli, uutismedia

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Aiheen tausta ja termistö	1
1.2	Tutkimuskysymykset ja hypoteesi	3
1.3	Aikaisempi tutkimus ja tutkimuksen tavoitteet	4
1.4	Tutkimuksen rakenne	5
2	Tutkimuksen teoreettinen tausta	6
2.1	Kielen ideologisuus	6
2.2	Uutismedia ja media vallan ja ideologian välineenä	8
2.3	Venäjä-kuva Suomen uutisissa	11
2.4	Journalistinen, poliittinen ja populistinen kieli	12
2.4.1	Uutiskieli	12
2.4.2	Poliittinen kieli	14
2.4.3	Populistinen kieli	14
2.5	Retoriikka	15
3	Tutkimuksessa käytettävä aineisto	18
4	Aineiston analyysi	20
4.1	Tosiasiapuhe ja vaihtoehdottomuus	20
4.2	Kategorisointi	22
4.3	Yksityiskohdat ja narratiivisuus	23
4.4	Metaforat	27
4.5	Ääri-ilmaisut	31
4.6	Kvantifointi	32
4.7	Kolmen listat	33
4.8	Kontrastipari	35
4.9	Rinnastukset ja esimerkit	40
4.10	Toisto ja tautologia	43
4.11	Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen	46

5	Koonti.....	48
6	Pohdinta	54
	Lähteet.....	56
	Aineslähteet.....	56
	Muut lähteet	58
	Liitteet	62

1 Johdanto

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani uutismedioiden retoristen keinojen käyttöä Venäjä-uutisoinnissa vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalien aikana ja niiden jälkeen. Tutkielmassa yhdistyvät kielitieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen näkökulma, joilla selvitetään poliittisesti aktivoituneen ilmapiirin vaikutuksia uutiskielen käytäntöihin, Venäjä-uutisointiin sekä ideologian esiintyvyyteen eri uutismedioiden kielenkäytössä. Tarkastelun kohteiksi olen valinnut Turun Sanomat, Suomenmaan sekä MV-lehden. Näistä Turun Sanomat edustaa puoluepoliittisesti sitoutumatonta lehteä, Suomenmaa keskusta-puolueen arvoihin sitoutunutta lehteä ja MV-lehti vastamediaa.

1.1 Aiheen tausta ja termistö

Tutkin pro gradu -tutkielmassani suomalaisten uutismedioiden tapaa rakentaa Venäjä-kuvaa retorisin keinoin. Venäjä-kuvalla tarkoitan tutkielmassa representaatiota, jonka suomalaiset joukkotiedotusvälineet ovat luoneet itänaapurista uutisjuttujen avulla. Representaatiolla viitataan vastaavasti kielen keinoihin ja uutisaiheisiin liittyviin valintoihin, joiden avulla ilmennetään arvottavuutta ja pyritään vaikuttamaan lukijoihin mielipiteisiin. Tutkielmani pohjana on, että lukijan käsitys Venäjästä syntyy lukijan vastaanottaessa Venäjää käsitteleviä uutisjuttuja, sillä kielivalinnoilla voidaan vaikuttaa lukijan asenteisiin ja käsityksiin.

Venäjä valikoitui tutkielmani aiheeksi, koska se on jatkuvan seurannan ja tarkastelun alla Suomen uutismedioissa. Olen kiinnostunut muun muassa siitä, miten Venäjä-kuva on kehittynyt viimeaikaisten kriisien, kuten Krimin valtaamisen, seurauksena. Myös yhteiskunnallinen keskustelu uutismedioiden puolueellisuudesta vaikutti aiheen valintaan. Ideologioiden ja arvojen tulkinta niin kielestä kuin neutraaleina pidetyistä uutisjutuista on myös kiinnostava tutkimusaihe.

Tutkielmassa käyttämäni retoriikan tutkimus osoittaa sen viitekehyksen, josta lausuja, tässä tutkielmassa toimittaja, lähestyy käsiteltävää aihetta. Kielenkäytön voi nähdä olevan sidoksissa aikaan ja paikkaan sekä sosiokulttuurisesti kehittyneisiin arvoihin ja ideologioihin sekä myös itse kunkin poliittiseen kantaan. Kielenkäyttö ei voi näin ollen olla täysin objektiivista uutisjutuissakaan, sillä ihminen tulkitsee, rakentaa ja kielellistää maailmaa omien havaintojensa ja aatteidensa kautta (Kalliokoski 1996, 8).

Käytän pro gradu -tutkielmassani eri joukkotiedotusvälineitä ja median muotoja kuvailevia termejä: *media*, *joukkotiedotusväline*, *uutismedia*, *uutisjuttu*, *valtamedia* ja *vastamedia*. Termit kuvailevat paitsi joukkotiedotusvälineiden roolia yhteiskunnassa myös niiden lukijoita ja heidän arvojaan.

Tutkielmassa käytetyllä termillä *media* tarkoitan sekä sosiaalista mediaa että joukkotiedotusvälineitä eli kanavia, joiden tarkoitus on jakaa tietoa ihmisten kesken. *Joukkotiedotusvälineillä* tarkoitan tiedottamisen ja viestinnän kanavia, joiden tarkoitus on jakaa uutisjuttuja ja muita journalistisia juttutyyppejä mahdollisimman laajalle lukijakunnalle. Viittaan termillä laitteiden sijasta viestinnän alan organisaatioihin ja yrityksiin. Jokainen valitsemani uutismedia on siis joukkotiedotusväline. Sosiaalista mediaa ei tässä tutkielmassa määritellä joukkotiedotusvälineeksi.

Uutismedialla eli joukkotiedotusvälineen muodolla viittaan mihin tahansa organisaatioon, jonka keskeisimpänä tarkoituksena on jakaa uutisjuttuja eli uutismuotoon rakennettuja julkaisuja. Tutkielmassa käytetyllä termillä *uutisjuttu* viittaan vastaavasti kaikenlaiseen uutisointiin, vaikka se ei täyttäisi uutisoinnin kaikkia kriteerejä. Sekä valtamediat että vastamediat kirjoittavat uutisjuttuja.

Valtamedioilla tarkoitan pro gradu -tutkielmassani joukkotiedotusvälineitä, joiden ensisijainen tarkoitus on jakaa tietoa ajankohtaisista tapahtumista mahdollisimman puolueettomasti ja Julkisen sanan neuvoston ohjeistuksia noudattaen (kts. luku 2.3). Tässä tutkielmassa valtamediaa edustavat sanomalehti Turun Sanomat sekä keskustan pää-äänenkannattajalehti Suomenmaa. Termillä *valta* viittaan yleiseen, hallitsevaan linjaan (kts. luku 2.2).

Vastamedia, josta käytetään toisinaan myös nimitystä *vaihtoehtomedia*, on valtamedian rinnalle kehittynyt uutismedian muoto. Vastamedia on terminä kohtalaisen tuore, joskin jo tuttu niin tutkijoiden kielenkäytössä (Pesonen 2017) kuin arkikeskustelussa. Erottavin tekijä valtamedian ja vastamedian välillä on vastamedian yksipuolinen uutisointi, jolla luodaan tarkasti rajattua kuvaa yhteiskunnasta. Vastamediaa luetaankin muun muassa sen takia, että sen nähdään täyttävän valtamedian antamaa kuvaa yhteiskunnallisista kysymyksistä rehellisesti ja kaunistelematta (Reunanen 2019, 43). Vastamedian näkökulma voi olla hyvin puolueellinen ja sisältö seulottua, mikä ei tee kyseisestä median muodosta verrannollista perinteisiin joukkotiedotusvälineisiin nähden (Gröning 2019). Toisaalta vastamediat elävät ikään kuin symbioosissa valtamedian kanssa, sillä vastamediat saattavat julkaista alustoillaan valtamediasta kopioituja juttuja (Noppari – Hiltunen 2018, 243).

1.2 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimuskysymyksissäni yhdistyvät retoristen keinojen monimuotoisuuden, Suomen uutismedian Venäjä-kuvan sekä uutiskielen ideologisuuden tarkastelu. Tutkielmassa etsitään vastauksia siihen, miten suomalaiset uutismediat rakentavat Venäjä-kuvaa retorisisilla käytänteillä sekä mitä retoriset keinot kertovat uutismedioiden ideologisesta perustasta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisia retorisia keinoja lehdet käyttävät Venäjä-uutisoinnissa ja missä määrin? Mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä lehtien välillä on?
- Mitä käytetyt retoriset keinot paljastavat mediatyypistä ja lehtien Venäjä-asenteista?
- Mitä uutismedioiden käyttämä retoriikka kertoo lehtien arvoista?

Hypoteesini on, että MV-lehdessä käytetään eniten retorisia keinoja. Arvelen myös, että MV-lehden käyttämät retoriset keinot esittävät Venäjän myönteisessä valossa ja Turun Sanomat ja Suomenmaa kielteisessä. Lisäksi hypoteesini on, että Suomenmaa keskustan äänenkannattajalehtenä käyttää enemmän retorisia keinoja kuin Turun Sanomat käynnissä olevan vaalityön takia.

Tutkielmassa käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Pyrin siis ymmärtämään tutkittavan kohteen eli uutismedioiden luoman Venäjä-kuvan laatua ja näkökulmia. Olen kiinnostunut sekä ilmaisutavoista että ilmaisujen esiintyvyydestä.

Tutkielmassa tutkitaan uutisjuttujen toimittajien käyttämiä retorisia keinoja. Tämä vaikutti aineiston keräämiseen, sillä uutisjutuista tulee erottaa suora lainaus toimittajan omasta äänestä. Retorisesta keinosta riippuen sellaiset virkkeet ja kappaleet, joissa todetaan jonkun mainitsevan tai sanovan jotain tai joissa tulkitaan jonkun toisen henkilön kommentteja (*henkilön x mukaan*), jäävät analyysin ulkopuolelle. Vaikka tällaiset lainaukset ovat ideologinen valinta itsessään, tutkielmassa tulkitaan toimittajien kielenkäytössä esiintyviä näkökulmia ajankohtaisista tapahtumista ja henkilöistä.

Tutkielmassa on perustavanlaatuista hallita omaa subjektiivista lähestymistapaa uutisjuttujen analysoinnissa. Tutkielmassa käsitellään poliittisia ja yhteiskunnallisia asioita, joten aineistoa on tarpeen lähestyä objektiivisesti ja puhtaasti lingvistisestä näkökulmasta. Lisäksi minkä tahansa kielenkäytön tai retorisen keinon arvottavuutta on vaikeaa eksplisiittisesti todistaa. Tekstin ideologisuuden tutkimisella ei ole määriteltyjä ohjeita, vaan ideologisuus tulkitaan tekstistä omien, joskin yhteiskunnan muovaamien käsitysten perusteella.

1.3 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuksen tavoitteet

Retoriikan analysoinnissa tarkastellaan kielellistä ilmaisua, sen tunnelatautuneisuutta sekä itse tekstin asiasisältöä (Kakkuri-Knuutila 1998, 234). Retoriikan tutkimus soveltuu hyvin eri kirjallisen aineksen, kuten journalistisen kielen, tarkasteluun. Esimerkiksi suomen kielen alalla Ville Virsu (2004) tarkasteli pro gradussaan retorisia keinoja urheilujournalismissa.

Suomen Venäjä-kuvaa on tutkittu eri näkökulmista. Muun muassa lähteenä käyttämäni *Näin naapurista: median ja kansalaisten Venäjä-kuvat* (toim. Lotta Lounasmeri 2011) käsittelee sekä Suomen medioiden että kansalaisten Venäjä-näkemyksiä. Suomen Venäjä-kuvaa koskevat tutkimukset ovat pääasiassa historiallisesta näkökulmasta, ja niissä on pohdittu sekä Suomen kansalaisten että lehtien Venäjä-asenteita. Aihetta koskevat tutkimukset ovat lisäksi olleet ensisijaisesti lineaarisia eli Venäjä-kuvan kehittymiseen keskittyvää tutkimusta. (Ojajärvi – Valtonen 2011, 19.)

Suomalaisen median Venäjä-kuvaa on tutkittu muun muassa liiketalouden alalla (Vanhalakka 2019), ja tutkimus koski Venäjä-kuvan kehittymistä ja parantamista tulevaisuudessa. Poliittisessa historiassa Keinänen (2019) on vastaavasti tarkastellut Venäjä-uutisoinnissa käytettyjen tutkijoiden ja toimittajien kommentteja. Venäjä-kuvan ja -uutisoinnin lingvistisiä perusteita ei kuitenkaan ole tutkittu.

Kieli mielletään tässä tutkielmassa ensisijaisesti vallan välineeksi, jolla muutetaan vastaanottajien asenteita haluttuun suuntaan. Onkin hedelmällistä tutkia, mitä kielenkäytön keinot ja valinnat, tässä tapauksessa retoriset keinot, kertovat uutismedioiden ideologisista taustoista. Tässä tutkimuksessa Venäjä-kuvaa lähestytään kielitieteellisestä näkökulmasta: tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten Venäjä-kuvaa luodaan kielellisellä tasolla ja mitä se kertoo uutismedioiden ideologisesta pohjasta.

Tutkimuksen kohteina ovat poliittisesti sitoutumaton sanomalehti Turun Sanomat, poliittisen puolueen pää-äänenkannattajalehti Suomenmaa sekä vastamedia MV-lehti. Tutkielman tavoitteena on tuoda uutta näkökulmaa eri uutismediatyypin kielellisiin eroavaisuuksiin. Lisäksi vastamedia kielenkäytöntutkimuksen kohteena on uusi ilmiö, vaikka vastamedia on ollut diskurssianalyysin kohteena aiemminkin. Pro gradu-tutkielma tuo uutta tutkimustulosta paitsi Suomen Venäjä-kuvan tutkimuksen myös kielentutkimuksen kentälle, sillä valitsemieni uutismedioiden Venäjä-asenteet voivat näkyä uutisjuttujen kielenkäytössä.

Tarkasteltavan aineiston julkaisuajankohta on tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen, sillä se sijoittuu vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalien eli aktiivisen vaalityön aikaan. Vuoden 2016 Yhdysvaltojen presidentinvaalit olivat tuolloin vielä tuoreena ihmisten mielissä, minkä takia

tutkielman tarkastelun alla on osaltaan se, värittikö riski Venäjän suunnalta tulevasta vaalivaikuttamisesta ja infosodasta suomalaista Venäjä-keskustelua ja -uutisointia. Tällä aiheella tuodaan ilmi se, miten Venäjä-keskustelua käydään poliittisessa mielessä ja miten politiikkaa, valtaa ja ideologiaa luodaan kielen retorisisilla valinnoilla. Aihe tuo esille myös sen, miten politiikka, valta, ja ideologiset asenteet vaikuttavat retoristen keinojen käyttöön uutismedioissa.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Luvussa 2 käsittelen pro gradu -tutkielmaa koskevaa teoreettista taustaa. Tarkastelen kielen ideologisuutta, valtaa ja sitä, miten sosiaaliset konstruktiot ohjaavat kielenkäyttöä. Tämän pohjalta tarkastelen median roolia vallan välineenä, politiikan seuraajana ja yhteiskunnallisena mielipidevaikuttajana. Käsittelen luvussa 2 myös uutisille, politiikalle ja populismille ominaisia kielenkäytön piirteitä. Tarkastelen muun muassa sitä, mitkä ovat kyseisille alustoille tyypilliset kielenkäytön ominaisuudet ja tavat. Lisäksi pohdin alustojen ideologisia käytänteitä, eli mitkä ovat alustojen ensisijaiset tarkoitukset, mitä niillä pyritään saavuttamaan ja mikä on vallan ja ideologian asema näillä alustoilla. Lopuksi pohdin retoristen keinojen käyttöä vaikuttamisen keinona. Tarkastelen paitsi retoriikan perusteita ja historiaa, myös retoriikan eri vaikuttamiskeinoja. Otan esille ensisijaisesti ne retoriset käytänteet, joita esiintyy kokoamassani aineistossa.

Luvussa 3 kerron aineistostani, sen sisällöstä ja keräämistavoista. Luvussa 4 käsittelen aineistoni retorisia keinoja yksi kerrallaan. Tarkoitukseni ei ole etsiä yhdestä retorisesta keinosta esimerkkejä jokaisesta uutismediasta erikseen, vaan tarkastelen sitä, mitä retorisia keinoja ylipäättänsä uutismedioissa esiintyy. Lisäksi esitän jokaisesta löydetyistä keinosta esimerkit, joiden merkityksiä ja ideologisuuksia käsittelen. Analysoin sisällön keruun ohella myös retorisen käytön kontekstia sekä sitä, mitä retoriset valinnat kertovat lehden ideologisesta taustasta. Jätän tutkimukseni ulkopuolelle otsikot, artikkeleissa käytetyt kuvat ja kuvatestit, vaikka niilläkin on roolinsa lukijoiden vakuuttamisessa.

2 Tutkimuksen teoreettinen tausta

Tutkielman teoreettisena taustana on ajatus siitä, että kaikki kielenkäyttö on ideologista, mikä tekee siitä vallan ja vaikuttamisen välineen. Lähestyn tutkittavaa aineistoa siitä näkökulmasta, että media ja uutismediat pyrkivät vaikuttamaan lukijoihinsa kielenkäytön avulla. Aluksi esittelen kielenkäytön ideologisuuden ja vallan teorioita, minkä jälkeen kuvailen journalistista, poliittista ja populistista kielenkäyttöä. Lopuksi käsittelen retoriikan historiaa ja nykyisyyttä sekä retorisia keinoja.

2.1 Kielen ideologisuus

Ideologiat ovat keskeinen osa maailman ymmärtämistä, sillä ne kartoittavat sosiaalisen ja poliittisen yhteiskunnan puolestamme (Freeden, 2019, 9). Ideologia ja siitä kumpuava kielenkäyttö ovatkin mielletävissä vallan työkaluiksi. Kieltä muokataan niin tietoisesti kuin tiedostamatta yhteiskunnallisen tilanteen luomien tarpeiden ja poliittisten tarkoitusperien mukaan, mikä vaikuttaa yhteisön ja yksilön identiteetin muovautumiseen. Myös kielitilanne, eli yhteiskunnassa vallitsevat hierarkkiset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet, ohjailee kieltä. (Sajavaara 2000, 67, 74.) Kielenkäyttö, kuten retoriset keinot, on siis valintojen tekemistä, ja valinnat tehdään niin sosiokulttuuristen normien kuin henkilökohtaisten ideologioiden ja arvojen kautta.

Ideologialle ei ole kehitetty yksittäistä riittävää määritelmää, vaan jokainen määritelmä on omalla tavallaan toimiva ja hyvä. Eagletonin mukaan ideologia voi tarkoittaa muun muassa yhteiskunnallisten intressien muovaamia tai tietyille sosiaaliselle ryhmittymälle tyypillisiä ajattelumalleja, kielen ja ilmentyvän todellisuuden sekoitusta tai esimerkiksi välineitä, joilla sosiaaliset toimijat ymmärtävät ympäröivää maailmaa. (Eagleton 2007, 1–2.) Kielitoimiston sanakirja vastaavasti määrittelee ideologian aatejärjestelmäksi tai -rakennelmäksi (KS, s.v. *ideologia*). Sen sijaan arkipuheessa ideologialla on negatiivinen sävy, sillä sen ajatellaan merkitsevän fanatismia ja väärää tietoa. Kun puheen sanotaan olevan ideologista, sillä viitataan yleensä vinoutuneeseen näkökulmaan ja ennakkoluuloihin, jolloin sanoman todenperäisyyden ja puolueettomuuden voi kyseenalaistaa. (Eagleton 2013, 1.) Tässä tutkimuksessa käytän Eagletonin luettelemia esimerkkejä ideologian määrittelyssä: Ideologia tarkoittaa pro gradu-tutkielmassani välinettä, jolla ymmärretään ympäröivää maailmaa sekä kielen ja ilmiömaailman sekoitusta. Ideologisuus ja arvot ovat siis havaittavissa kirjoittajan tekstistä, sillä jokainen toimija tulkitsee tapahtumia ja ympäristöään sosiokulttuurisen yhteiskunnan vaikutuksesta. Samalla ympäristön muovaama ideologia on väline, jonka läpi ihminen havainnoi maailmaa. Näin ollen kieli ei voi olla puhtaan neutraalia.

Kielitoimiston sanakirja määrittelee neutraalin muun muassa vastakohtien välillä olevaksi, kiistoista erillään pysytteleväksi, tasapuoliseksi ja puolueettomaksi (KS, s.v. *neutraali*). Neutraaliudella pyritään siis objektiiviseen tarkasteluun. Vaikka tekstin keskeisin tarkoitus ei olisi ideologinen vaikuttaminen vaan uuden tiedon jakaminen, toimittajien näkökulmat ja kielivalinnat vaikuttavat siihen, miten yleisö tulkitsee viestin.

Kielenkäyttö on siis ideologista toimintaa ja valintojen tekemistä, joiden avulla kirjoittaja voi ohjata lukijan asenteita haluttuun suuntaan. Ihminen ja kieli ovat erottamaton kokonaisuus, sillä ihminen tarvitsee kieltä itsensä ilmaisuun sosiaalisessa ympäristössään. Nämä asiat tulevat esille sosiaalisessa konstruktivismissa, jossa kieli nähdään ihmismielen jäsentäjänä. Sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta ihmisyyden piirteet, kuten persoonallisuus, tunteet ja ajatukset, eivät ole mielletävissä olennaiseksi osaksi ihmisyyttä, jotka olisivat olemassa luonnostaan ilman kieltä. Nämä ihmisyyden piirteet mahdollistuvat vasta kielen avulla. (Burr 2015, 53–54.)

Sosiaalisessa konstruktivismissa tarkastellaan kriittisesti ajatusta luonnollisista kategorioista ja haastetaan havainnoimaan ne keinotekoisina, sosiaalisen ympäristön muovaamina merkitysympyröinä (Burr 2015, 3). Wittgenstein esitti, että sanat ovat sidoksissa sosiaalisiin käytäntöihin eli tapoihin, joilla ihmiset käyttävät kieltä arkielämässään. Näin ollen kielenkäyttö muuttuu sosiaalisten tilanteiden mukaan. Wittgenstein käytti termiä kielipeli peilaamaan sosiaalisten tilanteiden vaikutusta kielenkäyttötapoihin. (Wittgenstein 1958, 5, 39.) Kielenkäytön merkitykset eivät siis ole luonnollisia tapahtumia, vaan kulttuurinen ympäristö ja niiden vaatimukset vaikuttavat siihen, mitä kielellä tarkoitetaan ja miten se näyttäytyy. Näin myös retoriset keinot ovat ymmärrettävissä kulttuurin mukaan.

Kieli edustaa sitä maailmaa, millaisena kielenkäyttäjä sen kokee niin ympärillään kuin mielessään (Halliday 1971, 143). Kielenkäyttäjät kertoo asiansa aina jostain näkökulmasta, minkä takia kielenkäyttäjät ei voi olla objektiivinen (Kalliokoski 1996, 13). Ihminen kehittyy sosiaalisessa ympäristössä, josta se sekä omaksuu vaikutteita että oppii elämään kulttuuristen normien mukaisesti. Ihmisten kielellisiä käytäntöjä voivat muokata siis sosiokulttuurisessa ympäristössä vaikuttavat arvot ja ideologiat (Kalliokoski 1996, 14). Voidaan todeta, että ihminen käyttää kieltä täyttämään ideologisia tarkoituspäitä, ja että ideologia on vastaavasti omaksuttu vallitsevasta sosiokulttuurisesta ympäristöstä. Huomioitavaa on, että ideologiat ovat pohjimmiltaan arvottavia, sillä niillä on tapana ryhmittää sekä kategorisoida se, mikä on hyvää ja mikä paha (Heikkinen 1999, 96).

Sen lisäksi, että kielenkäyttö on valintojen tekemistä merkeistä, jotka ovat saaneet tarkoitteensa keinotekoisesti sosiokulttuurisessa yhteiskunnassa, perustuvat myös tulkinnat henkilökohtaisiin arvoihin. Tulkinnassa ihmisessä aktivoituu tarpeeseen sopiva yleiskaava, johon tulkinnan kohdetta

peilataan. Tulkinnassa pyritään löytämään paras yhteensopivuus omien skeemojen ja tulkinnan kohteen välille. (Saukkonen 2001, 23–24.) On huomioitavaa, että ihmiset ovat kognitiivisesti varustettuja reagoimaan havaintoihin omaksuttujen ideologioiden mukaan (Heikkinen 1999, 97). Tulkitsija, esimerkiksi viestin vastaanottaja, tulkitsee viestiä myös omasta näkökulmastaan, joka on niin ikään kehittynyt tulkitsijan ja maailman välisen suhteen myötä.

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään arvottavuuden ja ideologisuuden esiintymistä uutisjutuissa. Vaikka uutisissa pyritään objektiiviseen näkökulmaan, esiintyy niissäkin arvottavuutta ja sosiaalista vaikuttamista. Sosiaalisella vaikuttamisella pyritään muokkaamaan ihmisen toimintaa, kuten tapaa havainnoida maailmaa. Vaikuttamiseen voi pyrkiä esimerkiksi suostuttelulla eli tahallisella vaikuttamisella. Suostuttelevan vaikuttamisen osa-alueisiin kuuluu muun muassa tunneviestintä, jossa hyödynnetään ihmisten perustarpeita kuten turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi Euroopan unioniin liittymisestä keskustellessa hyödynnettiin tunneviestintää argumentoimalla turvallisuusnäkökulmista. (Mustonen 2001, 37, 47).

Yhteiskunnalliset tapahtumat vaikuttavat yksittäisiin sanoihin ja sitä myötä niiden aatteelliseen ja ideologiseen taustaan. Tästä esimerkkinä toimii adjektiivi *tolkku*, jonka Kielitoimiston sanakirja on määritellyt tarkoittamaan järkevyyttä ja harkintakykyä (KS, s.v. *tolkku*). Arkikeskustelussa sekä poliittisessa keskustelussa se yhdistetään kuitenkin niin sanottuun *tolkun ihmiseen*, joka tarkastelee maahanmuuttokysymystä ääripäiden, tässä kontekstissa rasistien ja suvaitsevaisten, välistä (kts. esim. Paretskoi 2016; Timonen 2020). Tämän lisäksi tutkijan omat käsitykset ja luonnollistuneet kielenkäytön keinot saattavat vaikuttaa kielivalintojen tulkintaan.

Kielenkäyttäjän ideologisia taipumuksia voi havainnoida muutoinkin kuin yksittäisten sanojen kautta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan retorisia keinoja arvottavuuden luonnissa, jolloin tarkasteltava kieliaines voi olla yksittäistä sanaa laajempi (kts. luku 2.4). Retorisen analyysin kohteena ovat teksti sekä siinä ilmenevät vaikutuskeinot, kuten kielikuvat, metaforat ja rinnastukset, jotka paljastavat kielenkäyttäjän asenteita ja näkökulmia puheessa olevaan aiheeseen. Retoriikalla ja argumenteilla perustellaan tekstiin valittua näkökulmaa, mikä kumpuaa yksilön luonnollistuneista arvoista. Koska retoriset keinot rakentuvat luonnollisesti niin sananvalinnoista kuin muista kielellisistä valinnoista, retorisisilla keinoilla voidaan havainnoida tekstistä löytyviä asenteita.

2.2 Uutismedia ja media vallan ja ideologian välineenä

Käsittelen pro gradu -tutkielmassani uutismedioita Venäjä-kuvan luojina, joten uutismedioiden vaikutusvallan teoriaa on siinä suhteessa tärkeää tarkastella. Mediaa toisaalta pidetään ja toisaalta ei

pidetä vallan välineenä. Vallan määritelmä vaihtelee kuitenkin tieteenalan mukaan, joten valta tulisi määrittellä tarkoin ennen termin *valta* käyttöä (Kantola 2014, 11). Tässä tutkielmassa vallan tarkoituksena on muuttaa asenteita ja arvoja. Määrittelen vallan siis pehmeäksi tarkoittaen sellaista valtaa, jolla muodostetaan kielen ja mielikuvien avulla merkityksiä, identiteettejä ja yhteisöllisyyttä. Vallankäyttö ilmenee näin ollen puheessa kielellisinä valintoina. (Mt., 11, 37.) Vallankäyttö näkyy esimerkiksi siinä, miten uutiset käsittelevät Venäjän poliittisia toimenpiteitä ja millaisia retorisia keinoja käytetään perustelemaan uutisjuttuun valittua näkökulmaa.

Heikkinen mainitsee, että valta on kielitieteessä valta hyljeksitty käsite, sillä se ymmärretään helposti mekaanisesti. Kun tutkitaan kieltä vallan välineenä, täytyy tutkia myös sitä, miten kieli muodostuu sosiaalisissa konteksteissa. Kielen ja kielijärjestelmän takana toimii monimutkainen verkosto aatteellisia ja ideologisia suhteita, jotka antavat kielelle oikeuden sanallistaa ajankohtaista yhteiskuntaa ja siinä ilmeneviä vallan hierarkioita. Heikkinen toteaaakin, että valtaa harjoitetaan ideologioiden ja kielen ideologisuuden kautta. (Heikkinen 1999, 94.) Kielenkäyttö ja siihen sisältyvät valinnat ja yhdistelyt toimivat vallan yhtenä mekanismina, ja näin ollen valta ja media ovat linkittyneitä toisiinsa.

Uutismedioiden seuraaminen on vähentynyt viime vuosien aikana. Perinteiset uutismediat, kuten sanomalehdet, ovat menettäneet asemaansa suomalaisten tärkeimpänä uutismedianana verkkomedialle, mutta myös verkkomedian käyttö on ollut laskusuhdanteinen: Vuonna 2019 verkossa löytyvää uutismediaa kulutti noin 85 % suomalaisista, kun vielä vuonna 2015 vastaava luku oli 90 %. Perinteisten sanomalehtien verkkosivustojen ja sovellusten kulutus on myös vähentynyt. Kun vuonna 2015 kyseisiä medioita kulutti noin 70 % suomalaisista viikossa, oli se laskenut vuoteen 2019 mennessä 63 prosenttiin. (Reunanen 2019, 7, 9–10.)

Näiden tilastojen perusteella sosiaalinen media on muokannut ihmisten uutismedioiden kulutustottumuksia: ärsykkeiden ylitarjonnan keskellä uutisjutut joutuvat kilpailemaan kuluttajien huomiosta sosiaalisessa mediassa käytävän keskustelun kanssa. Suuren uutistarjonnan takia kuluttajien kiinnostus uutisiin, niiden jakamiseen ja niistä keskustelemiseen on heikkenemään päin. (Reunanen 2019, 7 19.) Tältä osin ajatus mediasta ja uutismediasta vallan resurssina alkaa menettää tehoaan.

Huolimatta suomalaisten vähenevästä kiinnostuksesta uutisiin, median asema vallankäyttäjänä on vahva. Media arvottaa vieläkin ihmiset ja yhteiskunnalliset kysymykset sekä ohjaa julkista keskustelua. Toisaalta media nähdään myös poliitikkojen ja muiden valtaa käyttävien vetojuhtana, joka pääasiassa toistaa poliittisten ja taloudellisten keskustelujen valtanäkemyksiä. (Kunelius – Noppari – Reunanen 2009, 11.) Vehkoo toteaaakin, että vaikka journalisteilla on Suomessa

mahdollisuus kriittiseen analyysiin ja valtaapitävien kyseenalaistamiseen, toimittajat päätyvät omaksumaan poliitikkojen kommentit ja näkemykset sellaisenaan (2012, 119).

Median voi nähdä tilana, josta suuria yleisöjä ja yhteiskunta voi hallita, sillä se tarjoaa näyttämön valtaapitäville ja heidän puheilleen (Kantola 2014, 37). Media on siis tästä näkökulmasta ikään kuin yhteiskunnan vallankäyttäjien koskemattomuuden vartija (Kukkala – Purokuru 2016, 23). Tämä kehitys alkoi 1970-luvulla, jolloin mediaa alettiin pitää neljäntenä valtamahtina sen kasvaneen vallan myötä (kts. Seppänen – Väliaverronen 2013, 170). Kukkala ja Purokuru (mt., 23) huomauttavat, että median rooli vallankäyttäjien vahtijana rakentaa olettamuksen siitä, että media tietää, miten valtaa tulisi käyttää oikeaoppisesti.

Isotalus toteaa, että median muoto ja siinä esiintyvät säännöt ja ohjeet ovat muokanneet sitä, mitä vastaanottajat odottavat mediasisällöltä sekä poliittisen keskustelun käytänteiltä. Vastatakseen näihin kuluttajien odotuksiin, poliitikot ja poliittiset puolueet pyrkivät muokkaamaan tapojaan medialle sopiviksi. Puhutaankin politiikan medioitumisesta, eli siitä, että poliittiset toimijat pyrkivät yhteen sovittamaan itsensä median peruseriaatteiden kanssa. Tämä ilmenee muun muassa näkemyksestä, jonka mukaan eduskunnan kyselytunnilla käydään läpi medioissa käytyjä keskusteluja. (Isotalus 2017, 26–28.)

Median ja toimittajien vaikutusvalta on toisaalta ilmeinen, sillä medialla on mahdollisuus jakaa tiettyä näkökulmaa edustavia ajatuksia laajallekin yleisölle (Fowler 1991, 122). Vaikka toimittajat itsessään eivät osallistukaan lainvalmisteluihin saatikka organisaatioiden päätöksentekoihin, on heillä mahdollisuus muokata yhteiskunnallisen keskustelun kulkua ja diskursseja. Toimittajat kykenevät sekä vahvistamaan että horjuttamaan vallalla olevia näkemyksiä ottamalla kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin kommenttipuheenvuoroin ja uutisjutuin. (Kunelius ym. 2009, 233.) Todettavaa onkin, että uutinen on aina tulkintaa jostain tapahtumasta tai asiaintilasta, jota toimittajan omat ideologiset taipumukset värittävät (Kalliokoski 1996, 90). Journalistien aihevalinnat ja niissä esiintyvät näkökulmat johtavat siihen, etteivät journalistiset tuotteet voi olla koskaan vapaita niiden tekijöistä (Kukkala – Purokuru 2016, 44).

Tässä pro gradu -tutkielmassa uutismediat nähdään vallan resursseina, joilla on mahdollisuus vaikuttaa identiteettien muodostumiseen, yhteiskunnalliseen tilanteeseen sekä aatteiden ja asenteiden leviämiseen. Mediat ja uutismediat eivät ole yhteiskunnan ensisijaisia vallankäyttäjiä, mutta niillä on mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun suuntaamalla se toivottuun suuntaan. Uutismedioiden ensisijainen tehtävä ei ole olla ideologisten ajatusten levittäjä, mutta uutismedioita ei nähdä tässä tutkielmassa myöskään ideologisesti neutraaleina ja arvoista vapaina organisaatioina.

Ideologia nähdään tässä pro gradu -tutkielmassa luonnollisena osana kaikkea, sillä yhteiskunnassa vallalla oleva sosiokulttuurinen ja taloudellinen ympäristö vaikuttaa laajasti kaikkeen.

2.3 Venäjä-kuva Suomen uutisissa

Venäjä on ikuisuusaihe Suomessa, sen poliittisessa kentässä ja uutismedioissa. Suomen ja Venäjän naapuruus sekä pitkä yhteinen historia vaikuttavat vahvasti Suomen Venäjä-kuvaan ja uutisointiin. Suomalaisten Venäjää koskevat näkemykset poikkeavat toisistaan suurestikin: Venäjä saattaa esiintyä niin uhkaavana suurvaltana kuin Suomelle harmittomana naapurimaana. Suomen Venäjä-näkemykset luokitellaankin pääasiassa kolmeen eri kategoriaan: uhkaan (sotilaallinen voima), mahdollisuuteen (yhteistyön taloudellinen hyöty) tai toiseuteen (Venäjä on arvaamaton). Lehden päälevikkialue määrittelee lopulta sen, miten Venäjistä uutisoidaan. Venäjän ei voi siis sanoa olevan uutisjutuissa neutraali aihe, ja tämän voi havaita sanavalinnoissa. Esimerkiksi uudelleen tapahtumiseen viittaavat sanat, kuten *taas*-partikkeli, toistuvat Venäjä-uutisoinnissa. (Ojajärvi – Valtonen 2011, 22, 31, 38–39.)

Joukkotiedotusvälineet ovat tärkeimpiä suomalaisten Venäjä-kuvan rakentajia, sillä journalistien Venäjä-kokemukset voivat vaikuttaa aihetta käsittelevään uutisointiin. On huomattavaa, että alan sukupolvenvaihdos saattaa vaikuttaa Venäjä-kuvan ja -uutisoinnin kehittymiseen. Kaikkiaan toimittajien kiinnostus Venäjää kohtaan on vähentynyt, mikä näkyy lehdistön Venäjä-asioiden seuraajien ehtymisenä. Tämän seurauksena Suomen lehdistö tukeutuu Venäjä-kysymyksissä Iso-Britanniassa kirjoitettuihin uutisiin, jotka ovat pääosin negatiivisia. (Seppänen 2010, 339.) Suomalaisten toimittajien tukeutuminen ulkomailla tuotettuihin uutisiin voi osaltaan johtua venäjänkielentaitoisten toimittajien puutteesta. Huomioitavaa toisaalta on, että viime vuosien Venäjään kytkeytyvät tapahtumat, kuten Ukrainan kriisi, infosota sekä Venäjän sananvapauden heikentyminen, ovat saattaneet kasvattaa toimittajien mielenkiintoa Venäjää kohtaan.

Suomalaisen Venäjä-uutisoinnin lähtökohdat ovat pääasiassa polarisoituja, ja onkin oletettavaa, että vaalien läheisyys voi vaikuttaa entisestään niin Venäjä-uutisointiin kuin siinä käytettyyn journalistiseen kieleen. Journalistisen kielen odotetaan olevan pääasiassa neutraalia ja objektiivista, mutta huomioitavaa on, että myös uutisoinnissa kielenkäyttö on pohjimmiltaan valintojen tekoa sosiokulttuurisen ympäristön vaikuttamana. (Kalliokoski 1996, 37, 91.) Esimerkiksi vastakkainasettelulla vihreän puolueen poliitikon arvot voidaan kyseenalaistaa ottamalla esiin poliitikon mahdollinen yksityisautoilu. Tällaiset valinnat tekevät kielestä ja uutisoinnista ideologisen. Tässä tutkielmassa Venäjä-uutisointia lähestytäänkin lingvistiikan näkökulmasta, ja tarkoituksena on

selvittää, miten eri journalistiset lähteet ja ideologiat niiden taustalla luovat Venäjä-kuvaa retoriikan keinoin. Pohdin myös uutismedioiden ideologisia taustoja Venäjä-kuvan perusteella.

2.4 Journalistinen, poliittinen ja populistinen kieli

Media toimii oman logiikkansa eli medialogiikan mukaan, mikä vaikuttaa siihen, miten mediassa tulkitaan ja käsitellään uutisaiheita. Medialogiikalla tarkoitetaan toimintatapoja ja malleja, joita media hyödyntää tiedon välittämiseen. Nämä koskevat median sisältöjen järjestystä, esiintymistyyliä sekä painopisteitä, jotka ennen pitkää muovaavat myös vastaanottajien odotuksia mediasta. Media muun muassa yksinkertaistaa, kärjistää ja visualisoi käsiteltäviä aiheita. (Isotalus 2017, 25–26.) Jos uutismedia poikkeaa tutuiksi tulleista normeista, voi se aiheuttaa hämmennystä medialogiikkaan ehdollistuneiden lukijoiden ja seuraajien keskuudessa.

Uutiskieleltä odotetaan muun muassa objektiivisuutta ja neutraaliutta, mutta se ei voi sitä pohjimmiltaan olla. Uutisia, aivan kuten mitä tahansa tekstiä, luodaan aina jostain tietyistä näkökulmasta, mikä tekee paitsi uutisesta myös sen kielestä arvolatautuneen. Esimerkiksi tässä tutkielmassa tarkasteltavan Suomenmaa-lehden toimittajien voisi otaksua kirjoittavan keskustan arvojen näkökulmasta, sillä lehti on keskustan pää-äänenkannattaja.

Joukkotiedotusvälineillä onkin eettiset vastuunsa siitä, miten tapahtumista tulisi uutisoida, joskin lähtökohdانا on, että sananvapautta rajoittavia lakeja tulisi olla mahdollisimman vähän (Mäntylä 2008, 9). Julkisen sanan neuvosto on määritellyt journalistiset tavat ja ehdot, joilla mahdollistetaan kansalaisten oikeus vastaanottaa tietoa ja mielipiteitä sekä edistetään sananvapauden vastuullista toteutumista julkisissa joukkotiedotusvälineissä (JSN 2011). Tämä tekee Julkisen sanan neuvostosta eli JSN:stä ikään kuin tuomioistuimen esiasteen, joskaan sillä ei ole tuomiovaltaa. JSN:n journalistietiikalla pyritään ennen kaikkea totuudellisuuteen ja luotettavaan tiedonvälitykseen. Sitoutumalla eettisiin ohjeisiin ja suostumalla vapaaehtoisesti itsesäätelyyn viestintäala välttää valtiollisen lainsäädännön (Mäntylä 2008, 11, 61, 63, 85). Julkisen sanan neuvostolla on tuomiovallan puutteesta huolimatta vahva asema alan toimijana (Lindholm 2016). Joukkotiedotusvälineiden ei kuitenkaan tarvitse liittyä JSN:ään. Valitsemistani lehdistä Turun Sanomat ja Suomenmaa kuuluvat JSN:n piiriin ja MV-lehti ei.

2.4.1 Uutiskieli

Journalismin ihanteena on, että toimittaja kykenee ikään kuin ylhäältä päin tarkastelemaan tapahtumia ja asiakokonaisuuksia tasapuolisesti ja puolueettomasti (Kukkala – Purokuru 2016, 53),

vaikka joukkoviestinnät tavat ja käytänteet perustuvatkin aina emoyhteiskuntansa normeille ja arvoille (Kunelius 1997, 171). Tämä pätee myös uutisjuttuihin.

Uutisella on erityispiirteensä, jotka erottavat sen muista journalismin muodoista. Uutista pidetään muun muassa voimakkaimmin aktuaalisuuteen ja faktuaalisuuteen nivoutuneeksi journalismin tyypiksi. (Bruun – Koskimies – Tervonen 1989, 11–12, 52.) Yleisesti ottaen on katsottu, etteivät mediat toimi saman logiikan tavoin. Uutiset tekevät tässä asiassa kuitenkin poikkeuksen, sillä uutisten nähdään toimivan pääasiallisesti yhtenevien johdonmukaisuuksien mukaisesti. Uutismedioiden logiikka voidaan jakaa kolmeen osaan: 1) ammatillisuus eli ammattikunnan ammatilliset käytännöt ja säännöt, 2) kaupallisuus eli pyrkiminen isoihin yleisömääriin muun muassa uutisen tuottamisen, valikoitumisen ja esittämisen keinoin ja 3) mediateknologia eli viestintäalustojen kyky muokata mediasisältöjä. (Isotalus 2017, 27.)

Uutista pidetään usein ihanteellisimpana esimerkkinä käytännön kielen voimasta sosiaalisessa todellisuudessa (Fowler 1991, 8). Uutistekstin kirjoittajalla ei esimerkiksi tarvitse olla suoraa kontaktia käsiteltävänä olevaan tapaukseen. Lisäksi uutisessa mainitut yksityiskohdat ovat yleensä pintatietoa, mikä tekee uutisesta periaatteessa kenen tahansa todennettavan. Uutisen kirjoittajalta edellytetään uutisten standardinäkökulmaa, mikä merkitsee tarkastelua tapahtumien ulkopuolelta ja mentaalisten kokemusten poisjättämistä uutistekstistä. Uutiset pyrkivät objektiivisuuteen hahmottaessaan tapahtumien aika- ja syysuhteita. Niiden havaittavin ideationaalinen piirre onkin realismi. Tähän selontekomaiseen lopputulokseen päästään muun muassa imperfektein ja suhteellisen tarkasti rajatuin nominaalisin yksiköin. (Saukkonen 2001, 154–157.)

Lehdet voivat luoda haluamansa näkökulman kielen lisäksi rakentamalla uutisvirran, jossa esiintyy hierarkia uutisten välillä. Tämän tarkoituksena on kehittää luottamusta tiettyjä uutisia tai teemoja kohtaan. Lehdet käyttävät myös metaforia, liioittelua, sanastoa, lähteitä ja muita argumentaatiokeinoja lukijan vakuuttamiseksi. Lehdet voivat lisäksi rajoittaa niiden näkemysten esittämistä, jotka ovat ristiriidassa kohdeyleisön näkemysten kanssa. (Conboy 2007, 87–88.)

Uutisilta odotetaan siis puolueettoman ja objektiivisen näkökulman lisäksi objektiivista kielenkäyttöä ja vapautta toimittajan mielipiteistä (Kalliokoski 1996, 37). Näkökulman esiintyminen uutistekstissä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lehti olisi puoluepoliittisesti sitoutunut tai että toimittaja pyrkisi tarkoituksellisesti vaikuttamaan lehden lukijoihin. Arvoista, uskomuksista ja tunteista vapaata uutisjuttua ei vain ole (Kalliokoski 1996, 91). Vehkoo (2012, 116) mainitseekin, että vaikka sanomalehdet ovat pääasiallisesti irtautuneet puoluekannoistaan, niiden uutisointi yhdistetään siitä huolimatta eri puolueiden kantoihin.

2.4.2 Poliittinen kieli

Media on muovannut poliittista kielenkäyttöä, mikä näkyy esimerkiksi poliitikkojen tapana sanallistaa viestinsä niin, että ne ylittävät median uutiskynnyksen. Esimerkiksi kärjistämällä tai viestin muotoilu uutisen muotoon voidaan herättää median huomio. (Isotalus 2017, 27, 31.) Kieli onkin olennainen osa politiikkaa, mikä tekee siitä niin ikään politiikanteon välineen (Heikkinen – Pajunen 2016, 26).

Politiikka perustuu maailman hahmottamiseen. Poliitiikan kielelle ominaista ovatkin ilmiöiden uudelleen merkityksellistäminen sekä nimeäminen, jossa korostuu valintojen tekeminen ja tarkoituksenmukaisuus. Myös kielikuvat ja hokemat ovat tyypillisiä politiikan kielen keinoja. Poliitiikan kielenkäytössä hokemat ovat pääasiassa lyhytikäisiä, mutta osa vakiintuu osaksi yleistä kielenkäyttöä. (Heikkinen – Pajunen 2016, 31–32.) Myös numerot ja muu määrällistäminen ovat tärkeä osa politiikan kieltä, sillä ne edustavat tarkkuutta, eksaktiutta ja totuutta, minkä takia niillä pystytään politisoimaan asia kuin asia. Määrällistämistä voi tehdä muutenkin kuin numeroin, kuten määrän (*muutama, vähän*) ja ajan adverbeilla (*toistuvasti, joskus*). Poliittiseen kielenkäyttöön kvantifiointi sopii hyvin, sillä määrillä voidaan vähätellä ja paisutella sekä valehdella ja hämätä. Numerot ovatkin politiikan kielessä arvottamisen työkaluja, sillä niillä voidaan luoda käsityksiä oikeasta ja väärästä sekä kannattajista ja vastapuolen edustajista. (Heikkinen – Pajunen 2016, 71, 75, 84.)

Pro gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, esiintyykö poliittiseksi luokiteltavaa kielenkäyttöä erityisesti pää-äänenkannattajalehdessä Suomenmaassa. Äänenkannattajalehdissä ei yleensä pyritä niin sanottuun puolueettomaan tarkasteluun ja kielenkäyttöön, vaan se on perinteistä sanomalehteä arvottavampaa. Puolueeseen sitoutuneessa lehdessä poliittiselle kielelle tyypilliset elementit voivat olla näkyvissä perinteisiä sitoutumattomia lehtiä eksplisiittisemmin. (Leinonen – Timlin 2004, 25.)

2.4.3 Populistinen kieli

Koska käsittelen tutkimuksessa MV-lehteä, on tarpeen avata myös populistisen kielenkäytön tapoja. MV-lehti luokitellaan populistiseksi mediaksi, sillä sen tarkoituksena on luoda etnistä ja kulttuurista vastakkainasettelua. MV-lehti kertoo edustavansa tavallisia kansalaisia, mikä on myös yksi populistisen retoriikan ominaispiirteistä. (Noppiari – Hiltunen 2018, 249.)

Populismille ei ole olemassa tarkkoja kriteerejä, joten on vaikeaa todentaa, koska jonkun tai jonkin voi sanoa muuttuneen populistiseksi (Müller 2017, 16). Populismilla on tästä johtuen erilaisia määritelmiä. Cad Mudde määrittelee populismin ideologiseksi piirteeksi varsinaisen tyylin sijaan. Mudden mukaan populismi ymmärretään ohueksi ideologiaksi, joka jakaa ihmiset kahteen

homogeeniseen ryhmään, joista toiset ovat ”puhtaita” ja toiset ”korruptoituneita elitistejä”. (2007, 23.) Herkman kritisoi Mudden ajatusta eliitistä populismin vastustajana, sillä vastavoimana voivat olla vähemmistöasemassa olevat ihmisryhmät. Lisäksi Herkman määrittelee populismin enemmänkin prosessiksi kuin ilmiöksi, kuten ideologiaksi. Hän kuitenkin toteaa, että populismin ajatus rakentuu vahvoille vastakkaisasetteluille. (Herkman 2019, 61.)

Populistiselle kielenkäytölle tunnusomaista ovat retorisin keinoin luotu vastakkainasettelu heidän ja meidän välille sekä määritelmä tietystä osasta kansasta todellisena kansana. (kts. esim. Jan-Werner Müller 2017, 35–37). Tätä vastakkainasettelua luodaan muun muassa iskulausein ja -termein. Populistiset retoriikat yleisesti ottaen haastavat vallallaan olevia merkitysrakenteita keksimällä tilalle uusia vavisuttamaan jo jaettuja merkityksiä. (Palonen – Saresma 2017, 24, 26, 27).

Kirjassa *Jätkät ja jytkyt* Kovala ja Pöysä toteavat, että populismissa tärkeää ovat viesteissä käytetty retoriikka ja tyyli. Esimerkiksi pelkistetyllä kielenkäytöllä viestiin saadaan tunnelatautuneisuutta (Kovala – Pöysä 2017, 249, 255). Alexandre Dorna vastaavasti listaa populistisen kielenkäytön keinoiksi retoriset vaikutuskeinot, kuten toisto, ironia, vertaukset ja antiteesit. Lisäksi Dorna luonnehtii populistisessa kielenkäytössä käytetyn sanaston, kieliopin ja semantiikan luovan ikään kuin musiikkia, sillä sanojen ketju luo tarttuvan rytmikokonaisuuden. Populistiselle kielenkäytölle ominainen vähäisen teknisen termistön käyttö saa asian kuulostamaan niin ikään konkreettiselta. Populistiseen retoriikkaan kuuluvat myös sanoman dramatisointi sekä suoruus. Populistinen puhe rakentuu paitsi yksilön myös ryhmän ympärille, mikä luo puhujasta ja kuulijoista dynaamisen kokonaisuuden. (Dorna 2007, 598–599.)

2.5 Retoriikka

Retorisen analyysin kohteena on tekstin sosiaalinen konteksti (Kakkuri-Knuutila 1998, 235). Retoriikassa tarkoituksena on perustella esitettyjä kommentteja sekä vaikuttaa yleisöön (Isotalus 2017, 114), minkä takia retoriikka ja vaikuttaminen nähdään erottamattomana kokonaisuutena (Charteris-Black 2005, 8). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään uuden retoriikan suuntauksia ja näkökulmia, joilla pyritään havainnoimaan uutisjuttujen vaikuttamiseen tarkoitettuja kielen keinoja.

Kun antiikin retoriikka perustuu normatiivisuuteen ja tekstin tuottamiseen, uusi retoriikka on kuvailevaa, ja sen funktio on tekstin analyysissä (Kakkuri-Knuutila 1998, 241). Uuden retoriikan näkökulma on, että kaikki yhteiskunnallinen, poliittinen sekä yhteisöllinen elämä on retorista (Puro 1998, 86). Se korostaa kielenkäyttöä konteksti- ja tilannesidonnaisena ja tarkasteleekin kielenkäyttöä vaikuttamisen näkökulmasta. (Mäntynen – Sääsilahti 2012, 195, 198). Uudessa retoriikassa yleisö

nähdään aktiivisena toimijana, jonka ajatellaan arvioivat viestin vakuuttavuutta ja sitä, miltä osin viesti on onnistunut vaikuttamaan vastaanottajan käyttäytymiseen ja toimintaan (Mäntynen – Sääskilahti 2012, 199). Uutta retoriikkaa voidaan soveltaa eri tieteenaloihin, ja esimerkiksi filosofisessa tutkimuksessa sillä viitataan argumentoinnin keinoihin. Yleisesti ottaen uudella retoriikalla tarkastellaan kieltä sosiaalisesti sidosteisena elementtinä, jossa konteksti on keskeinen osa kielen ymmärtämistä ja tulkintaa. Sillä onkin yhtymäkohtia sosiaaliseen konstruktionismiin, mikä näkyy muun muassa vaikuttamisen korostamisena. (Mäntynen – Sääskilahti 2012, 194–195, 197.)

Retorisia keinoja voidaan ryhmitellä eri tavoin. Jokinen luokittelee retoriset keinot karkeasti kahteen ryhmään: ensimmäiseen ryhmään sijoittuvat sellaiset argumentaation keinot, jotka vahvistavat esittäjän vakuuttavuutta ja luotettavuutta, ja toiseen kuuluvat ne keinot, joilla vahvistetaan itse argumenttia. (Jokinen 2006, 132–133.) Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Jokisen listauksesta ainoastaan argumentin vakuuttavuuteen vaikuttavia retorisia keinoja, koska en ole kiinnostunut tarkastelemaan lausujan vakuuttavuutta. Saatan kuitenkin tilanteesta riippuen esitellä esimerkiksi myös näitä retoriikan keinoja.

Tosiasiapuheella syrjäytetään viestijän vastuu luomalla väite, jonka vastaanottaja ei voi muuta kuin hyväksyä. Tosiasiapuheelle tyypillisiä ovat esimerkiksi passiivirakenne, jonka avulla toimijuus katoaa virkkeestä sekä poliittisessa puheessa esiintyvä vaihtoehdottomuus. Näin ikävät tosiasiat saadaan kuulostamaan puhujasta riippumattomilta faktoilta. (Jokinen 2006, 140–141.)

Kategorisointi on osa jokapäiväistä keskusteluumme. Kategorisoinnit ovat sosiaalisesti tuotettuja, ja niitä voidaan käyttää käsiteltävien asioiden luonnehtimisessa, oikeuttamisessa ja kritisoinnissa. Kategorioihin liitetään erilaisia ajatuksia ja asenteita. (Jokinen 2006, 141–143.) Esimerkiksi koulutukseen suunnattujen varojen supistaminen voidaan kategorisoida koulutusleikkaukseksi tai koulutussäästöksi. Verrattuna koulutusleikkaukseen, koulutussäästö kuulostaa siltä, että säästetyt varat voidaan käyttää johonkin muuhun hyödylliseen – ehkä jopa myöhemmin takaisin koulutukseen.

Viestin *yksityiskohtaisilla kuvauksilla ja narratiivisella rakenteella* luodaan totuudenmukainen vaikutelma tapahtumasta. Lukijasta tulee näin ollen tapahtuman todistaja, jolla on pääsy kertomuksen spesifeihin tapahtumiin ja joka kykenee tekemään omia tulkintoja ja arviointeja tapahtuneesta. (Potter 1996, 117, 165–166). Kun selostaja ei esitä tapahtuneesta omia johtopäätöksiään, voi se vahvistaa tapahtumaan vakuuttavuutta (Jokinen 2006, 144–145).

Metaforat sekä värittävät viestiä että tekevät uudet asiat ymmärrettävimmiksi. Metaforat voidaan jakaa myös uinuviin ja ilmiselviin, joista uinuvat ovat luonnollistuneet osaksi kielenkäyttöä (*talous kasvaa*) ja ilmiselvät voi erottaa metaforiksi (*sopii kuin nyrkki silmään*). Metaforat ovat niin ikään

kulttuurisidonnaisia eivätkä ne näin ollen toimi, jos yleisö ei jaa samoja sosiokulttuurisia käsityksiä viestin lähettäjän kanssa. (Kakkuri-Knuutila 1998, 260.)

Ääri-ilmaisuilla tarkoitetaan sellaisia määritteleviä sanoja, joiden tarkoituksena on maksimoida ja minimoida kohteen piirteitä (Potter 1996, 187) sekä säännönmukaistaa ja oikeuttaa tapahtumia. Ääri-ilmaisuja ovat esimerkiksi adverbit, kuten ajan ilmaisut *ei koskaan*, *usein*, *silloin tällöin*. (Jokinen 2006, 150–151.) Myös luvuilla, jotka ovat yksi uutisteksteissä ilmenevistä retorista keinoista voidaan korostaa kohteen ominaisuuksia (Potter – Wetherell – Chitty 1991, 355). Luvuilla eli *kvantifioinnilla* luodaan käsitys paikkansapitävyydestä, luotettavuudesta sekä viestin objektiivisuudesta. Ideologiset syyt voivat osaltaan määritellä sen, mitä asioita uutistekstissä kvantifioidaan. Toisaalta ideologiset motiivit siinä missä tekstilajin konventiot ja niitä muokkaavat traditiot ovat ehdollistaneet lukijoita odottamaan kvantifiointeja joistain tietyistä asioista. (Kalliokoski 1996, 84–86.)

Muita retorisia keinoja ovat *kolmen esimerkin listat*. Niiden funktiona on todentaa, että käsiteltävässä ilmiössä on kyseessä yleinen säännönmukaisuus yksittäisen tapauksen sijaan (Potter 1996, 196). *Kontrastipareilla* rakennetaan kaksi vastakkaista näkökulmaa käsiteltävästä aiheesta (Jokinen 2006, 153). Esimerkiksi Iso-Britannian EU-eroa kannattavat kuvailivat eroa itsenäisyyden takaisinsaamiseksi, kun vastaavasti EU:ssa pysyminen olisi merkinnyt Tukholma-syndroomaa. *Konkreettisilla esimerkeillä ja rinnastuksilla* esitettävää argumenttia tehdään helposti ymmärrettäväksi. Niillä liitetään kaksi samanoloista väittämää yhteen, jolloin vahvistetaan toisen järkevyyttä tai esimerkiksi koomisuutta (*uskominen Jumalaan on kuin uskoisi Joulupukkiin*). (Jokinen 2006, 153–154.) Argumentteihin tulee toiston myötä lisämerkityksiä (Billig 1991, 22). *Toistoa ja tautologiaa* käytetäänkin lukijan vakuuttamisessa, ja se on keino sitoa toisten argumentteja osaksi omaa argumentointia (Jokinen 2006, 154). *Oletettuun vasta-argumenttiin valmistautumista* tarkoitetaan sitä, että keksitään jo ennalta valmiita argumentteja vastaväitteille, jolloin kyseiset argumentit poistetaan toisen osapuolen käytöstä (*En väitä, etteikö ilmastonmuutos olisi ihmisten teosta aiheutuvaa, mutta...*). (Jokinen 2006, 154-155.)

3 Tutkimuksessa käytettävä aineisto

Jokaisen valitsemani uutismedian oleellisin tehtävä on uutisointi ja tiedon jakaminen, mutta journalistiset ja poliittiset lähtökohdat vaihtelevat. Pyrinkin uutismedioita valitessani monipuoliseen ideologiseen otantaan: tavoitteenani on, että eri poliittiset, yhteiskunnalliset ja ideologiset lähtökohdat Venäjä-uutisointiin ilmenisivät keräämästäni aineistosta. Samalla tavoittelin toisiinsa verrattavissa olevaa otantaa. Aineistooni valitsemiani uutisjuttuja on mahdollisesti julkaistu myös muissa uutismedioissa, mutta tämä ei vaikuttanut uutisjuttujen valintaan.

Valitsin uutisjutut myös julkaisuajankohdan perusteella. Ajankohdaksi valitsin vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalit. Vaalien alla yhteiskunta oli poliittisesti aktiivisimmillaan, sillä puolueet tekevät vaalityötä aktiivisesti. Kokonaisuudessaan valitsemani uutisjutut on julkaistu välillä 24.1.2019–31.5.2019.

Valitsin jokaisen uutismedian verkkosivuilta 8-10 uutisjuttua hakusanalla ”venäjä”. Rajasin uutisjutut aiheiden mukaan. Uutisaiheiksi valitsin politiikan, yhteiskunnan ja talouden, joskin suurin osa artikkeleista käsittelee kansainvälistä politiikkaa. Mikäli yksittäisessä uutismediassa oli kaksi tai useampi samaa aihetta toistavaa uutisjuttua, valitsin niistä tarkasteltavaksi viimeisenä julkaistun uutisen, jossa esiintyi yleensä eniten aihetta koskevaa tietoa. Karsin otannasta myös sellaiset uutisjutut, joissa Venäjä esiintyi joko vähäisesti tai ainoastaan lainauksissa. Jätin tarkastelun ulkopuolelle myös urheilua, onnettomuuksia ja kulttuuria koskevat artikkelit. Jos uutisjutun aiheena oli Venäjän presidentti Vladimir Putinin, tarkastelin häntä Venäjän edustajana, en yksityishenkilönä, minkä takia häntä koskevat uutisjutut ovat mukana aineistossa.

TS-Yhtymä Oy:n sanomalehti Turun Sanomat edustaa tutkielmassa puoluepoliittisesti sitoutumatonta joukkotiedotusvälinettä. Turun Sanomien levikki oli yli 79 000 kappaletta vuonna 2018 (TS Pulpetti), ja sen päälevikkialue sijoittuu Varsinais-Suomen alueelle. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1905. Lehti toimi alkujaan kansanpuolueen pää-äänenkannattajana ja oli alkuvuosinaan poliittisesti aktiivinen, mutta julistautui sitoutumattomaksi vuonna 1961. (Turun Sanomat 2009.)

Valitsin Turun Sanomat osaltaan vuoden 2017 kuntavaalituloksen ja vuoden 2019 eduskuntavaalituloksen perusteella. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa Varsinais-Suomen suurimpia puolueita olivat perussuomalaiset, kokoomus ja SDP. Vuoden 2017 kuntavaaleissa Varsinais-Suomessa menestyivät vastaavasti kokoomus, SDP ja keskusta. Turussa vuoden 2019 eduskuntavaaleissa menestyivät kokoomus, SDP ja vasemmisto ja vuoden 2017 kuntavaaleissa

kokoomus, SDP, vihreät. Keskusta menestyy Varsinais-Suomessa paremmin kuin Turussa. (Kts. esim. Ylen tulospalvelut vuosilta 2017 ja 2019.) Vaikka Turun Sanomat ei ole sitoutunut mihinkään poliittiseen puolueeseen, tuo levikkialueen poliittinen kannatus vaihtelevuutta tutkimusaineiston ideologiseen kenttään. Lisäksi Turun Sanomien levikin sijainti voi vaikuttaa siihen, kuinka ajankohtainen ja tärkeä teema Venäjä on lehdelle ja miten Venäjää uutisjutuissa käsitellään.

Suomenmaa valikoitui tarkastelun kohteeksi sen edustaman poliittisen puolueen takia. Suomenmaa, alun perin Maakansa, on vuonna 1908 perustetun maalaisliiton eli nykyisen keskustan pää-äänenkannattajalehti, ja sen levikki oli vuonna 2012 noin 11 000 (STT 2015). Vuonna 2019 Suomenmaa muuttui viikkolehdestä kuukausilehdeksi keskustan vaalitappion seurauksena (STT 2019). Keskustan pää-äänenkannattajana Suomenmaalla on rooli puolueen vaalityön tukemisessa. Suomenmaan toimittaja Pirkko Wilen toteaaakin, että Suomenmaan tulisi olla sillanrakentaja journalismin ja politiikan välillä. Lisäksi Wilen ilmaisee, että Suomenmaan tulisi kunnioittaa keskustaliikkeen arvoja, ja että se tuo puolue-elämään aatteellisia ja arkisia näkökulmia. (Wilen 2015.)

Vuoden 2017 kuntavaaleissa keskusta sai kolmanneksi eniten ääniä koko Suomessa ja oli suurin puolue isossa osassa kuntia. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa keskusta tuli koko maassa neljänneksi suurimmaksi puolueeksi 31 paikalla. Lapin ja Pohjois-Suomen alueilla sekä eduskunta- että kunnallisvaaleissa keskustan suosio oli suurta. (Kts. esim. Ylen eduskunta- ja kuntavaalien tulospalvelut vuosilta 2017 ja 2019.)

Valitsin MV-lehden edustamaan tutkimuksessani vastamedioita. MV-lehti on vuonna 2014 perustettu verkossa toimiva vastauutiskanava, jonka tarkoituksena on oikaista Sanoman kanavilla julkaistuja uutisia (Jauhiainen 2015). Sillä on tiettävästi suurin lukijakunta Suomen noin kymmenestä aktiivisesti toimivasta vastamediasta (Pesonen 2017). MV-lehden viikkotavoittavuus on noin 4 prosenttia (Reunanen 2019, 42), ja MV-lehden uutisjuttujen näyttökertojen perusteella uutisjutut saavuttavat tuhansia lukijoita.

MV-lehti ei ole sitoutunut JSN:n journalistisiin ohjeisiin (Pesonen 2017). MV-lehden uutisjuttujen kerrotaan olevan pääosin kopioitu muilta sivustoilta. MV-lehti viittaa muun muassa kansainvälisiin journalistisiin ja vastamediaa edustaviin sivustoihin, ja sisältöjä poimitaan muun muassa Euroopasta ja Yhdysvalloista sekä Venäjältä, Turkista ja Saudi-Arabiastakin. (Noppari & Hiltunen 2018, 253.) Sivustoa myös syytetään vihaa lietsovaksi, rasistiseksi ja yksityisyydensuojaa rikkovaksi (kts. esim. Nieminen 2018). MV-lehti on lisäksi tullut tunnetuksi erityisesti sen Venäjä-myönteisestä uutisoinnista (kts. esim. Noppari ja Hiltunen 2018).

4 Aineiston analyysi

Tässä luvussa tutkin aineiston uutisjuttujen leipäteksteissä, ingresseissä ja toimittajan kommenteissa esiintyviä retorisia keinoja. Tarkastelen jokaista retorista keinoa omissa alaluvuissaan. Lyhenne SM viittaa Suomenmaahan, TS Turun Sanomiin ja MV MV-lehteen. Suomenmaan artikkeleja on yhteensä 10 (SM1-SM10), Turun Sanoman yhteensä 8 (TS1-TS8) ja MV-lehden 10 (MV1-MV10). Jokainen esimerkki on lainattu uutisjutusta suoraan, enkä ole korjannut uutisjutuista löydettäviä mahdollisia kirjoitusvirheitä.

4.1 Tosiasiapuhe ja vaihtoehdottomuus

Tosiasiapuheella ja vaihtoehdottomuudella tarkoitetaan sellaisia retorisia keinoja, joiden tarkoituksena on kadottaa kommentin esittäjä. Tällöin esitetty väite kuulostaa puhujasta riippumattomalta tosiasialta. Tosiasiapuhetta voidaan luoda muun muassa passiivirakenteella, mutta se ei ole välttämätöntä.

Suomenmaassa tosiasiapuhetta ja vaihtoehdottomuutta esiintyi yhdeksässä uutisjutussa kymmenestä. Osille tosiasiapuheista löytyi perustelut, jotka osaltaan kumosivat tosiasiapuheelle ominaiset piirteet toimijan ja vastuun puutteesta. Suomenmaassa esiintyvillä tosiasiapuheilla pyrittiin ensisijaisesti argumentoimaan Venäjää-vastaisten väittämien puolesta. Venäjää kritisoivan näkökulman esittäjä kadotettiin, jolloin väite esiintyi faktana.

- 1) Venäjän presidentin Vladimir Putinin ja Pohjois-Korean johtajan Kim Jong-unin huipputapaaminen Vladivostokissa tuotti paljon *hyviä uutiskuvia* mutta *vähän varsinaista sisältöä*. (SM5, 25.4.2019.)
- 2) Suurimpana syynä alamäkeen *pidetään* Venäjän talousongelmia. (SM10, 20.2.2019.)

Esimerkin 1 uutisjutussa SM5 käsitellään Vladimir Putinin ja Kim Jong-unin tapaamista. Esimerkissä 1 esiintyvät väittämät *hyvistä uutiskuvista* ja *vähäisestä sisällöstä* ovat luonnehdittavissa tosiasiapuheeksi. Toteamuksessa ei ole käytetty passiivimuotoista verbiä, mutta siinä esiintyy tulkinnasta riippumaton väite eli faktaksi muotoiltu näkemys huipputapaamisen sisällöstä. Kanta tapaamisen onnistumisesta on lähtökohtaisesti subjektiivinen, mutta toimittaja ei esitä esimerkissä vaihtoehtoisia näkemyksiä vaan tarjoaa oman näkökulmansa huipputapaamisen luonteesta. Vaihtoehdottomuudella toimittaja vahvistaa huipputapaamisen tarkoitukseksi johtajien välisen suhteen kiillottamisen arkojen aiheiden käsittelyn sijaan.

Esimerkin 2 uutisjutussa SM10 käsitellään Venäjän presidentti Putinin vuosittaisen puheen sisältöä. Valitsemassani esimerkissä toimija on piilotettu passiivimuotoisella verbillä *pidetään*, jolloin

tarkentamatta jää, ketkä tarkalleen ottaen pitävät Putinin suosion alamäen syynä talousongelmia. Näin ollen Putinin epäsuosion takana olisivat uutisjutun perusteella ensisijaisesti taloudelliset suhdanteet, joskin toimittaja on saattanut valita itse epäsuosion syyn mahdollisista vaihtoehdoista, kuten ihmisoikeuskysymyksistä. Esimerkissä käytetyllä verbillä *pitää* ei yleisesti ottaen viitata tieteellisen paikkansapitävyyteen vaan arveluun ja mielipiteeseen, minkä takia virke ei ole yhdistettävissä viralliseen tutkittuun faktaan ainakaan suoraan. Näin Venäjän talousongelmat suosion laskun syynä esiintyy niin sanottuna ikävänä faktana, joka on pakko hyväksyä.

Turun Sanomissa seitsemässä uutisjutussa kahdeksasta esiintyi tosiasiapuhetta tai vaihtoehdottomuutta. Myös Turun Sanomien uutisjutuissa Venäjään kohdistuvia tosiasiapuheita käytetään ensisijaisesti vakuuttamaan lukija Venäjään kohdistuvasta kritiikistä.

3) Varsinaisten valeutusten lisäksi tilejä *käytetään* Venäjälle suotuisien narratiivien "kaiuttamiseen" eli siihen, että marginaalissa olevat näkemykset *saadaan näyttämään* todellista yleisemmiltä levittämällä niitä automaattibottien avulla. (TS7, 12.4.2019.)

Esimerkin 3 uutisjuttu käsittelee Venäjän kyberhyökkäyksiä. Virkkeessä on passiivimuotoinen verbi *käytetään* sekä verbiketju *saadaan näyttämään*. Vaikka passiiviverbien takia toimija on kadonnut ja jäänyt määrittelemättä, voi Venäjän tulkita olevan itselleen suotuisten narratiivien "kaiuttamisen" takana.

Passiiviverbin *käytetään* avulla uutisjutussa käsiteltävä Venäjän informaatiovaikuttaminen näyttää yleisesti hyväksytyltä faktalta. Verbiketjulla *saada näyttämään* narratiivien yleisyys kyseenalaistetaan, mikä saa toimittajan näyttämään skeptiseltä Venäjälle suotuisten näkemysten todellisesta levikistä. Toimittaja siis esittää kummatkin väitteet vaihtoehdottomina faktoina.

Uutisjutussa MV7 käsitellään Ukrainassa hyväksytyin kielilain vaikutuksia Ukrainan venäjänkieliselle väestölle. Kielilaki koskee ukrainan kieltä ja sen aseman parantamista. Jokaisessa kymmenessä MV-lehden uutisjutussa esiintyi tosiasia- tai vaihtoehdottomuuspuhetta. Esimerkissä 4 tosiasia- ja vaihtoehdottomuuspuheella vakuutetaan lukija lännen toimien sopimattomuudesta.

4) *Vaikka* lain *sanotaan* perustuvan "kansallisen identiteetin vahvistamiseen", sen seurauksena erityisesti Ukrainan suuren venäjänkielisen väestön *odotetaan ajautuvan* yhä pahenevan siron kohteeksi. (MV7, 26.4.2019.)

Esimerkissä 4 on käytetty kaksi passiivimuotoista verbiä: *sanotaan* ja *odotetaan ajautuvan*. Passiiviverbi *sanotaan* toimii väitettä lieventävänä tekijänä, sillä siihen vaikuttavat paitsi vastaväitettä heikentävä konjunktio *vaikka* myös lainausmerkein korostettu lainaus, jolla vastaavasti viitataan siihen, ettei lainaus ole toimittajan mielipide. Toimijuus on passiiviverbin avulla piilotettu, mikä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei lain perustelijoiden auktoriteettia haluta korostaa. Verbiketjulla *odotetaan ajautuvan* on myös piilotettu toimijoiden rooli ja vastuu. Toimittaja ei listaa, ketkä

odottavat väestön tilanteen pahenevan eikä myöskään perustele väitettä venäjänkielisten ajautumisesta pahempaan sortoon. Sen sijaan toimittaja käyttää tosiasiapuhetta ja passiivirakennetta esitetyn argumentin paikkansapitävyyden perustelemisessa. Ukrainan venäjänkielinen väestö esiintyy esimerkissä 4 uhrina.

4.2 Kategorisointi

Kategorisoinnilla viitataan tapaan puhua ja luoda mielikuvia tarkastelun kohteesta. Näkökulmasta riippuen kategorioilla luodaan erilaisia konnotaatioita, joilla voidaan niin oikeuttaa kuin kritisoida käsiteltäviä aiheita. Pro gradu -tutkielmassani onkin mielenkiintoista tarkastella sitä, mitä kategorioita Venäjistä käytetään, ja miten ne vaihtelevat uutismedioiden välillä. Jokaisessa aineiston uutisjutussa aiheita ja teemoja on tarkasteltu jostain näkökulmasta, joten kategorioita retorisenä keinona löytyy jokaisesta uutismediasta. Kategorioiden tarkoituksessa esiintyy vastaavasti jonkin verran vaihtelua.

Suomenmaan kymmenestä uutisjutusta yhdeksässä esiintyi kategorisointia. Valitsemassani uutisjutussa (SM9), joka koskee Krimin liittämiseen liittyvää juhlallisuutta, kategoriat ovat kritisoivia.

5) Venäjällä vietetään tänään Krimin Venäjään *liittämisen* viisivuotispäivää. -- Presidentti Vladimir Putin aikoo osallistua juhlallisuuksiin niemimaalla, jonka *anastaminen* on maailmalla tuomittu kansainvälisen oikeuden vastaisena. -- Länsimaat asettivat *valtauksen* jälkeen Venäjää vastaan pakotteita, joita on sittemmin laajennettu. (SM9, 18.3.2019.)

Esimerkissä 5 toimittaja käyttää Krimin miehityksestä verbeistä johdettuja substantiiveja *liittäminen*, *anastaminen* ja *valtaus*. Substantiivilla *liittäminen* (KS, s.v. *liittää*) ei ole rikollisia tai väkivaltaisia konnotaatioita. Vastaavasti verbistä johdettu substantiivi *anastaminen* (KS, s.v. *anastaa*) on negatiivisesti arvolatautunut, koska sillä viitataan rikolliseen tai jopa väkivaltaiseen toimintaan. Myös substantiivi *valtaus* (KS, s.v. *vallata*) viittaa voimakeinoin tapahtuneeseen toimintaan, jossa ei ole kyse osapuolten välisestä yhteisymmärryksestä. Kolmesta valtaamiseen viittaavasta substantiivista kaksi ovat negatiivisesti arvolatautuneita, minkä takia Krimin liittäminen on kategorisoitu laittomaksi. Tällä kategorialla toimittaja oikeuttaa Krimin valtaamiseen sekä siihen liittyvän juhlallisuuksien kritisoinnin: Venäjistä luodaan kuva, jonka mukaan se juhlistaa tapahtumaa, jossa Venäjä on toiminut epäoikeutetusti, laittomasti ja jopa väkivaltaisesti.

Turun Sanomissa Venäjään liittyvät kategoriat edustavat Venäjä-kriittistä näkökulmaa. Jokaisessa Turun Sanoman kahdeksassa uutisjutussa esiintyi kategorisointia. Uutisjutussa TS5 käsitellään Venäjän roolia populistien harjoittamassa EU-vastaisessa politiikassa.

6) *Ääriliikkeiden ja EU-vastaisten voimien nousu* on juuri sitä, mitä Venäjä on halunnut – eikä vain halunnut. (TS5, 6.5.2019.)

Esimerkissä 6 toimittaja on jakanut Venäjän päämäärän kahteen kategoriaan: *ääriliikkeiden* ja *EU-vastaisten voimien nousuun*. Uutisjutussa ääriliikkeellä viitataan nimeämättä jätetyn aatesuuntauksen kannattajiin. *EU-vastaisilla voimilla* voidaan viitata esimerkiksi poliittiseen aatteeseen tai ihmisjoukkoon, jonka keskeinen prioriteetti on EU-vastaisuuden levittäminen. Merkittävää esimerkissä onkin toimittajan luomien kategorioiden samankaltaisuus, sillä kumpikin eritellyistä kategorioista ovat miellellävissä paitsi Venäjälle hyödyllisiksi myös tavoitteiltaan samansuuntaisiksi, eli kansallisen luottamuksen heikentämiseen tähtääväksi. Selvin ero kategorioiden välillä on niiden mahdollinen sijainti poliittisessa nelikentässä, sillä edeltävä edustaa jyrkkää aatteellista ääripäätä ja jälkimmäinen välttämättä ei. Huomionarvoista esimerkissä 6 on, ettei toimittaja erittele Venäjän pyrkimykseksi EU:n kannalta positiivisia päämääriä.

MV-lehden kaikissa kymmenessä artikkelissa esiintyi erinäisiä kategorioita, joista osa oli tyypilliselle journalistiselle kielelle poikkeavia. MV-lehden aineistossa esiintyi myös suhteellisesti eniten kategorisointia muihin verrokkimedioihin verrattuna. MV-lehden uutisjutuissa MV1 Venäjä asemoituu vääryyden kokijan osaan, jolloin kategorioilla kritisoidaan Venäjä-vastaisia toimijoita. Uutisjutussa MV1 käsitellään entisen Yhdysvaltain Euroopan ja Euraasian asioiden apulaisvaltiosihteerin Victoria Nulandin Venäjän viisumin epäämistä.

7) Nuland oli myös johtava hahmo Venäjän vastaisessa *mustamaalaus*kampanjassa --.
(MV1, 25.5.2019.)

Esimerkissä 7 *mustamaalaus*kampanjalla viitataan Venäjään kohdistuneisiin toimiin. Määriteosalla *mustamaalaus* (KS, sv. *mustamaalata*) tarkoitetaan väitteitä ja syytöksiä, joiden tarkoitus on saada kohde näyttämään epäedulliselta. Väitteet ovat yleensä valheellisia tai ainakin vääristeltyjä. Termi on näin ollen negatiivisesti arvolatautunut, ja kategoria kritisoi Venäjään kohdistettuja loukkauksia. Esimerkissä 7 mustamaalaaminen nähdään järjestäytyneenä, johon viittaa yhdyssanan perusosa *kampanja*. *Kampanjoinnilla* viitataan yleensä suhteellisen lyhytaikaiseen toimintaan, jonka tarkoituksena on muutoksen savuttaminen. Venäjään kohdistunut toiminta kuvataan kategorisoinnin keinoin päämäärätietoisena ja paikkansa pitämättömänä. Kategorialla oikeutetaan *mustamaalaus*kampanjan kritisointi.

4.3 Yksityiskohdat ja narratiivisuus

Labov jakaa narratiivisuuden kuuteen osaan: 1) Abstraktilla viitataan kertomuksen alkamiseen, ja sen tehtävänä on kiteyttää tarina, 2) orientaation tehtävä on esitellä tarinan henkilöt ja tapahtumatilanne sekä avata tapahtuman kontekstia, 3) kodalla (*coda*) viitataan sellaiseen keinoon, jolla kertoja voi ilmaista tapahtuman kulun, paljastaa erinäisiä huomioita sekä yhdistää tapahtuma-ajan nykyhetkeen ja 4) evaluaatiolla perustellaan narratiivia ja sen arvoa. (Labov 1972, 363–366.) Labovin ja

Waletzky teoksessa esitellään myös 5) komplikaatio, jossa tapahtuma esitetään järjestyksessä ja 6) ratkaisu, joka paitsi päättää narratiivin myös antaa vastauksen kertomukselle (1967, 32, 39). Narratiivisessa rakenteessa selostaja ei paljasta omia päätelmiään tapahtuneesta, vaan tulkinnan tekeminen kuvauksesta siirtyy lukijan vastuulle. Kerronnallista rakennetta luodaan yksityiskohdilla, joiden avulla lukijasta tulee tapahtuman todistaja. Koska viestin vastaanottaja tekee selostuksen tulkinnallisuuden pohjalta johtopäätökset, poistaa se viestijän selontekovelvollisuutta ainakin osittain (Jokinen 2006, 145). Aineistossa ei erityisemmin ilmennyt kerronnallisuutta, mikä johtui uutisille ominaisesta rakenteesta, jossa asiat kerrotaan suoraan aloittaen tärkeimmästä seikasta.

Suomenmaan kymmenestä uutisjutussa kolmessa esiintyi tulkinnallisuudelle ominaista yksityiskohtaista kerronnallisuutta. Uutisjutussa SM7 pohditaan presidentti Niinistön ja Putinin tulevaa tapaamista Pietarin arktisessa konferenssissa. Uutisjutun kerronta ei ole tarinallinen, mutta siinä esitetään yksityiskohtaisia kuvauksia Venäjän viimeaikaisista tapahtumista, joilla lukija ohjataan tekemään omat tulkintansa ja päätelmänsä presidenttien tulevan tapaamisen luonteesta.

8) Suomen presidentti Sauli Niinistö ja Venäjän presidentti Vladimir Putin tapaavat tiistaina Pietarissa arktisen konferenssin yhteydessä. EUROOPAN NEUVOSTO on *yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestö*. Päätökset neuvostossa tekee ministerikomitea, jonka puheenjohtajana Suomi parhaillaan toimii. - - Maa keskeytti jäsenmaksujen maksamisen vastalauseena sille, että Venäjän valtuuskunnan äänestys-oikeus Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa jäädettiin Krimin miehityksen jälkeen. - - Venäjän joukot *valtasivat aseita käyttäen* kolme ukrainalaista alusta ja pidättivät yli 20 merimiestä Kertshinsalmessa marraskuussa. - - VIIME syksynä *Norja ja Suomi sanoivat* Venäjän häirinneen gps-signaaleja Naton Trident Juncture -sotaharjoituksen yhteydessä. (SM7, 8.4.2019.)

Esimerkissä 8 kerrotaan aluksi Euroopan neuvoston ja Venäjän välisestä suhteesta sekä esitellään jutun kannalta tärkeät henkilöt. Uutisjuttuun on luotu kontrasti, jossa Euroopan neuvosto esitetään *yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestöksi* ja Venäjä jäsenvaltioksi, joka vastalauseena äänioikeutensa poistamisesta jättää neuvoston jäsenmaksut maksamatta. Näkökulmasta riippuen juttuun rakennettu kontrasti voi olla Venäjän kannalta epäimarteleva tai imarteleva: Yleisesti ottaen ihmisoikeusjärjestö on statuksena positiivisesti arvolutautunut, joten sitä vastaan protestointi voi asettaa Venäjän moraalisesti epäedulliseen valoon. Toisaalta Venäjän voi tulkita myös vahvaksi suurvallaksi, jolla on edellytykset vastustaa ison järjestön päätöksiä ja tuomioita, jos se kokee saaneensa epäoikeudenmukaista kohtelua. Tästä näkökulmasta Euroopan neuvosto esiintyy heikkona toimijana, jolla ei ole vaikutusvaltaa Venäjää vastaan. Tällainen voimasuhteiden kuvailu asemoi Venäjän edulliseen ja Euroopan neuvoston epäedulliseen asemaan.

Esimerkissä 8 puhutaan myös Venäjän ja Ukrainan suhteesta. Ensimmäiseksi mainitaan Krimin miehitys, minkä jälkeen esille nostetaan ukrainalaisten alusten valtaus. Jälkimmäinen tapaus piirretään yksityiskohtaisemmaksi kvantifioinnilla ja luokittelemalla valtaus *aseelliseksi*. Myös

tapauksen inhimillistäminen eli maininta merimiesten pidättämisestä lisää tapahtumaan narratiivisuutta ja yksityiskohtaisuutta. Uutisjutussa jätetään vastaavasti kertomatta, onko Venäjän toiminta tuomittavaa, jolloin se jää lukijan itsensä pääteltäväksi. Esimerkissä 8 on kuitenkin mainittu konnotaatioltaan negatiivinen sana *valtaus*, (kts. luku 4.2 esimerkki 5). Selostuksen yksityiskohdista voi siis tulkita, että toimittajan näkökulma tapahtumaan on kritisoiva.

Lopuksi toimittaja mainitsee gps-signaalien häiriöt, joista Norja ja Suomi syyttävät Venäjää. Tätä tarkennetaan paitsi ajankohdalla myös tapahtumalla, jonka yhteydessä häiriöt todettiin. Tässä toimittaja siirtää vastuun Venäjän syyllisyyttä koskevasta väitteestä Norjalle ja Suomelle esittämällä, että kyseiset valtiot ovat väitteen takana (- - *Norja ja Suomi sanoivat* - -). Kyseinen uutinen koskee niin ikään Venäjän ja Suomen välisiä suhteita, millä voi olla vaikutusta presidenttien tapaamisen ilmapiiriin.

Toimittaja ei paljasta suoraan omia veikkauksiaan siitä, millainen presidenttien sovittu tapaaminen tulee olemaan. Sen sijaan toimittaja on luonut yksityiskohtien avulla narratiivisen kokonaisuuden, josta lukija voi itse tulkita paitsi presidenttien tapaamisen ilmapiiriin myös toimittajan omat päätelmät kyseisestä aiheesta. Toimittaja on nostanut juttuun Venäjän päätöksen olla maksamatta jäsenmaksuja Suomen Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajakautena, Venäjän joukkojen ukrainalaisten alusten miehityksen sekä Suomen Venäjään kohdistuvan syytöksen gps-signaalien häiriköinnistä, joista voi päätellä, että toimittaja uskoo tapaamisen tunnelman olevan kireä.

Turun Sanomien uutisjutut noudattivat uutisten käänteistä kolmiomallia, jossa keskeisin ja mielenkiintoisin asia mainitaan ennen yksityiskohtia ja muuta taustatietoa. Turun Sanomien uutisjutuissa esiintyi runsaasti yksityiskohtia, mutta selkeää narratiivisuutta ei aineistossa esiinny. Aineiston uutisjutuissa tulkinnallisuus on minimoitu uutisille tyypillisen käänteisen kolmiomallin avulla. Kuitenkin valitsemassani uutisjutussa TS8 esiintyy yksityiskohtaista kuvausta foorumissa käydyssä keskustelusta, joiden avulla voidaan tulkita Niinistön kommentteja. Esimerkissä 9 käsitellään Pietarissa pidettyä arktista foorumia sekä presidentti Niinistön ja Putinin vuoropuhelua.

9) Presidentti Sauli Niinistö varoitti Pietarin arktisessa foorumissa voimapolitiikan vaaroista arktisella alueella. Niinistö puhui heti isäntä Vladimir Putinin jälkeen arktisen foorumin pääistunnossa Pietarissa. Hetkiä aiemmin Niinistö ja Putin olivat keskustelleet kahdenvälisesti tunnin ajan. Myös presidentti Putinin puhe *sisälsi runsaasti konkreettisia esimerkkejä toimista*, joita Venäjä tekee tai toivoo tehtävän arktisella alueella. Putin korosti, että arktisen alueen liikenneväylien hyödyntäminen kasvaa nopeasti, koska se on nyt mahdollista. Venäjän ulkoministeri *Sergei Lavrov* sanoi tapaamisessa, että Venäjä ei näe arktisella alueella aineksia konfliktiin. Venäjä toivoo hänen mukaansa arktisesta alueesta "sotilaallis-poliittista vuoropuhelua". Rossija24-televisiokanavan mukaan Venäjä ehdottaa arktisille maille sotilasasiantuntijoiden välistä yhteydenpitoa. (TS8, 9.4.2019.)

Esimerkki 9 alkaa Niinistön varoituksella voimapolitiikan vaaroista arktisella alueella. Valitussa lainauksessa ei kerrota, mistä alueista ja valtioista puhutaan, mutta tulkittavissa on, että toimittajan mielestä Niinistö viittaa kommentillaan muun muassa Venäjään. Toimittaja on kiteyttänyt Putinin puheen niin, että se tukee hänen omaa tulkintaansa Niinistön varoituksesta: uutisjutussa mainitaan Putinin puheen *sisältäneen runsaasti esimerkkejä toimista*, joita Venäjä haluaa tehtävän arktisella alueella. Toimittaja ei erittele erikseen, mitä nämä toimet ovat, mutta jättämällä tämän avoimeksi toimittaja saa kytkettyä Niinistön kommentin voimapolitiikasta Venäjään. Uutisjutussa TS8 sotilaallinen politiikka tulee kuitenkin esille Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrovin lainauksissa, jotka koskevat sotilaallispoliittista yhteydenpitoa arktisten maiden välillä. Näissä lainauksissa ei todeta Venäjän tekevän voimapolitiikkaa arktisella alueella vaan toivotaan vuoropuhelua. Ensimmäisessä lainauksessa toimittaja toistaa Lavrovin toteamuksen, ettei hän näe arktisella alueella aineksia konfliktiin. Toimittaja vahvistaa kommentilla näkemyksensä, jonka mukaan Venäjä olisi yksi voimapolitiikan käyttäjien osapuolista. Huomioitavaa myös on, että toimittaja on korostanut seuraavassa virkkeessä sotilaallispoliittisen vuoropuhelun lainausmerkein, joka voi merkitä niin suoraa lainausta kuin kirjoittajan omaa kriittistä suhtautumista käsiteltävissä olevaan asiaan. Suoralla lainausmerkein korostetulla lainauksella voidaan erottaa toisen kommentti omasta suhtautumisesta ja näin estää eri näkemysten sekoittuminen keskenään. Tällä keinolla toimittaja luo selostuksen, jonka mukaan hän ei usko Venäjän toimien olevan vain sotilaallispoliittista vuoropuhelua tai toivetta sellaisen kanssakäymisen aloittamisesta. Yksityiskohtilla toimittaja on luonut tulkinnan mahdollisuuden, jonka perusteella Niinistö viittaa varoituksillaan Venäjään.

MV-lehden uutisjutuissa narratiivisuutta esiintyi melko vähän. Kuten Turun Sanomista kerätyssä aineistossa, myös MV-lehden uutisjutuissa aihe avataan suhteellisen suoraan heti artikkelin alkumetreillä. Kuitenkin esimerkissä 10, jossa käsitellään Trumpin epäiltyjä Venäjä-kytköksiä ja sen tutkintaa, esiintyy jonkin verran narratiivisuutta, sitä värittäviä yksityiskohtia sekä tulkinnallisuutta.

10) Suomen valtamedia vaikenee tästäkin takaiskusta - aivan kuten se on vaiennut tutkinnan muistakin kyseenalaisista piirteistä jo *alusta alkaen*. Sen mukaan FBI:n tutkijat ovat alusta lähtien tienneet, että syksyllä 2016 esiin nousseet väitteet Donald Trumpin yhteistyöstä venäläisten kanssa olivat lähtöisin *Hillary Clintonin vaaliorganisaation* piiristä, eikä niiden tueksi ollut mitään kunnollista näyttöä. Kyse oli siis amerikkalaiselle vaalitaistelulle hyvinkin tyypillisestä ilmiöstä, jossa vastaehdokasta pyritään *mustamaalaamaan ilman sen kummempia todisteita*. Koska *iso osa FBI:n johtohenkilöistä* itsekkin liputti Hillary Clintonin puolesta, he tarttuivat heille tarjottuun syöttiin ja rupesivat käsittelemään asiaa *aivan kuin kyseessä olisi ihan aiheellinen epäily*, jossa jotain rikollista olisi oikeasti syytä epäillä tapahtuneen. Samassa hengessä asiaa alkoi nostaa esiin myös *USA:n valtamedia*, joka myös seisoj vahvasti Hillary Clintonin takana. Sillekin sopi oikein mainiosti, että lasketaan liikkeelle tällainen uusi syytös Trumpia vastaan (*lukuisten entisten törkyväitteiden jatkeeksi*) vaikka jutun todenperäisyyden tiedettiinkin olevan hyvin kyseenalaista laatua. *Obama-Clinton-henkiselle virkamieskaartille* vuoto oli kuitenkin suuri järkytys, sillä se murensi heidän

uskottavuuttaan entisestään. He kun ovat pyrkineet tekemään kaikkensa, jotta kulissit saataisiin pysymään ainakin jotenkuten pystyssä ja presidentti Trump näyttämään mahdollisimman ”rikolliselta”. Kostotoimet onkin jo pantu käyntiin, eli Bakeria vastaan on aloitettu tutkinta ”salassa pidettävän tiedon vuotamisesta lehdistölle”. (MV10, 24.1.2019.)

Uutisjutun lopussa kerrotaan, että FBI:n entinen asianajaja James Baker on joutunut syytteisiin tietovuodosta lehdistölle, joskin toimittaja ei mainitse Bakerin ammattinimikettä. Tällaiseen loppuratkaisuun johdatellaan luettelemalla muun muassa eri tahoja (*Hillary Clintonin vaaliorganisaatio, iso osa FBI:n johtohenkilöistä, USA:n valtamedia ja Obama-Clinton-henkinen virkamieskaarti*), jotka olivat vastuussa Trumpin mustamaalauskampanjasta. Tässä artikkelissa narratiivisuuden ja yksityiskohtaisuuden rakentamisen keinoina on käytetty niin sanottuja kolmen listoja, joita käsitellen tarkemmin luvussa 4.7. Trumpiin kohdistuneiden syytösten levittäjien lisäksi artikkelissa toistetaan eri keinoin, miten Trumpiin kohdistuneet väitteet ovat tavalla tai toisella väärenteleviä (*mustamaalaamaan ilman sen kummempia todisteita, aivan kuin kyseessä olisi ihan aiheellinen epäily, lukuisten entisten törkyväitteiden jatkeeksi*). Tämän väitteen toistolla toimittaja ohjaa lukijan tulkitsemaan, ettei Trump ole toiminut lainvastaisesti, vaan häntä kohtaan on toimittu epäoikeudenmukaisesti. Näin lukijalle ei tule yllätyksenä, että FBI:lle työskennellyt henkilö on haastettu oikeuteen.

Uutisjutun sanasto ja ilmaisutapa ovat myös tyypillisiä kerronnallisille jutuille. Muun muassa *alusta alkaen* on leimallinen tarinallisille jutuille, koska sillä luodaan tarinalle ajallinen kehys – kertomukselle tulee siis rajat, alku ja loppu. Myös tapahtumista kertominen on esimerkissä 10 hyvin yksityiskohtaista ja kronologista. Kronologisuutta ja tarinallisuutta vahvistaa myös paha saa palkkansa -tyyppinen tarinankerronta, jossa osapuolet on luokiteltu selvästi hyviin ja pahoihin, ja lopussa negatiivisessa valossa esiintyvä osapuoli saa ansionsa mukaan. Tässä uutisjutussa vihollisia edustavat FBI, USA:n valtamedia ja Hillary Clinton sekä häntä ja Obamaa kannattavat virkamiehet, jotka levittävät perusteettomia syytöksiä Trumpista ja epäillyistä Venäjä-suhteista. Vastaavasti tarinan hyvää osapuolta edustavat Venäjä ja Trump, jotka esiintyvät uutisjutussa uhreina.

4.4 Metaforat

Metaforilla tarkoitetaan sosiokulttuurisesti muodostuneita kielikuvia, joilla pyritään kuvaamaan tarkastelun kohteena olevia asioita ymmärrettävämmiksi. Verrattavissa olevat asiat eivät yleensä liity toisiinsa. Metaforat voivat olla ilmeisiä ja tarkasti osoitettavissa tekstistä, mutta toisinaan metaforat ovat luonnollistuneet osaksi yleistä kielenkäyttöä, jolloin niitä ei erota metaforiksi. Näitä kutsutaan uinuviksi metaforiksi.

Suomenmaan aineistossa esiintyi kumpiakin metaforia, ja niitä esiintyi yhdeksässä uutisjutussa kymmenestä. Esimerkin 12 uutisjuttua SM10 olen käsitellyt esimerkissä 2 (kts. luku 4.1). Siinä aiheena on presidentti Putinin puhe, jonka hän pitää parlamentille vuosittain.

11) Kannatustaan menettänyt Venäjän presidentti Vladimir Putin *latasi* keskiviikkona *pöytään* tukun *tulevaisuudenlupauksia* Venäjän kansalle. Putinin suosio *kasvoi* rajusti Krimin liittämisen jälkeen mutta on sen jälkeen *laskenut huippulukemista* muun muassa epäsuositun eläkeuudistuksen takia. (SM10, 20.2.2019.)

Esimerkissä 11 käytetyllä ilmeisellä metaforalla *ladata pöytään* viitataan Vladimir Putinin tapaan esittää puheessaan tulevaisuuden tavoitteita. Kyseisellä metaforalla luodaan mielikuva henkilöstä, joka on varma esittämistään ajatuksista, päätöksistä tai esimerkiksi mielipiteistä. Metaforalla voidaan viitata myös *ladattavien* asioiden suureen määrään tai laatuun, jolloin metaforaa voidaan käyttää esitettyjen asioiden toimivuuden ja todenperäisyyden tehostamisessa. Kuitenkin tässä kontekstissa metafora saa tavanomaisesta poikkeavia konnotaatioita. Toimittaja on nostanut virkkeeseen presidentti Putinin kannatuksen tippumisen sekä käyttänyt termiä *tulevaisuudenlupaus* tavoitteista, joihin Putin tähtää. Kyseisillä valinnoilla metaforan funktio esitettyjen väittämien vakuuttavuuden vahvistajana heikkenee. Putin esitetään virkkeessä enemmänkin johtajana, jolla on paineita nostaa kannatustaan, ja tämän seurauksena Putinin *tulevaisuudenlupaukset* vaikuttavat leväperäisiltä. Yleisesti ottaen termin *tulevaisuudenlupaus* konnotaatio ei ole selvästi positiivinen tai negatiivinen, mutta mainita Putinin kannatuksen menettämisestä vaikuttaa sanan konnotaatioon kielteisesti. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei termin merkitys ole poliittisessa kontekstissa koskaan erityisen myönteinen, sillä lupaukset usein petetään. Metaforan *lataa pöytään* funktioina kyseisessä virkkeessä on kyseenalaistaa Putinin esittämät tavoitteet sekä luonnehtia puhe johtajan pyrkimyksenä korjata imagoaan.

Toisessa virkkeessä on käytetty uinuvia metaforia *kasvaa* ja *laskea*, jotka ovat luonnollistuneet osaksi niin talouspoliittista kuin tilastotieteellistä kielenkäyttöä. Metaforilla viitataan Krimin liittämisestä seuranneisiin muutoksiin Putinin kannatuksessa. Nämä metaforat eivät sellaisenaan edusta tekstin asenteellisuuksia, sillä niillä viitataan tässä kontekstissa todennettavissa oleviin tilastollisiin muutoksiin. Luonnollistuneisiin metaforiin voidaan kuitenkin luoda asenteellisuutta kontekstin avulla. Termi *kasvu* tähtää normaalisti pysyvään olotilaan, joten esimerkissä 11 *kasvu* esiintyy pitempiketoisena muutoksena. Esimerkissä 11 Putinin kannatuksen kasvua on kuvailtu adverbilla *rajusti*, minkä takia *kasvu* esiintyy yhtäkkisenä ja jyrkkänä. Toimittaja korostaa, että kyseinen muutos tapahtui nimenomaan Krimin liittämisen seurauksena, minkä takia *kasvu* voi saada paheksuvia konnotaatioita olettaen, että toimittaja edustaa länsimaista Krimin liittämistä kritisoivaa näkökulmaa. Vastaavasti *laskun* intensiteettiä ei ole mainittu, mutta *laskun* kontrastia on tehostettu substantiivilla *huippulukema*. Näin ollen käy ilmi, että kannatuksen kasvu ylsi tavanomaista tasoa korkeammalle,

mutta eläkeuudistusten myötä se tippui vähintäänkin totutulle tasolle. Metaforat yksikseen eivät ilmennä toimittajan asenteita Putinin kannatuksen vaihtelua kohtaan, mutta toimittaja on kuitenkin eri sananvalinnoin ilmentänyt vaihtelun voimakkuutta. Venäjän kansalaiset esiintyvät esimerkin perusteella ”toisina”, sillä länsimaissa Krimin liittäminen on reagoitu kielteisesti. Venäjällä sen sijaan tapahtuma kasvatti Putinin suosiota ainakin aluksi.

Turun Sanomissa jokaisessa uutisjutussa esiintyi metaforia. Esimerkin 12 uutisjuttu käsittelee Baltian maiden ja Venäjän välisiä suhteita. Esimerkin 13 uutisjutussa puhutaan vastaavasti siitä, miten Venäjä on vaikuttanut vaaleihin Euroopassa.

12) Suomen naapurimaa Viro on joutunut kärsimään Venäjän *tempuista* viime vuosina jatkuvasti. Venäjä kritisoi Viroa säännöllisesti venäjänkielisen vähemmistön oikeuksien polkemisesta ja pitää venäjän kielen asemaa maassa liian heikkona. (TS4, 12.5.2019.)

Esimerkistä 12 käsittelen ensimmäisessä virkkeessä käytettyä elatiivimuotoista substantiivina *tempuista*. Sanalla *tempu* viitataan pääasiassa lahjoja ja harjoitusta vaativaan spesifiin taitoon, kuten taikatemppuun, jonka tarkoituksena on viihdyttää kanssaihmisää (KS, s.v. *tempu*). Metaforana se saa kuitenkin uusia piirteitä, kun toimittaja rinnastaa Venäjän Viroa vastaan kohdistamia toimia *temppeihin*. Esimerkissä 12 *tempu* esiintyy tekona, joka aiheuttaa haittaa toiminnan kohteelle. Vaikka metaforana *tempulla* viitataan pääosin jokseenkin pieneen ja harmittomaan mutta ärsyttävään jäynään, ei tässä kontekstissa esiintyviä *temppeja* voi pieneksi mieltää. *Temppejen* kerrotaan tapahtuneen *jatkuvasti viime vuosina* sekä aiheuttaneen kärsimystä kokonaiselle valtiolle eli Virolle. Esimerkissä 12 toimittaja on esittänyt Venäjän ilkeiden tekijänä, jonka tarkoituksena on systemaattisesti häiritä naapurivaltiota Viroa. Kuitenkin vertaamalla Venäjän harjoittamaa häiriköintiä harmittomaksi mielletävään *temppeun*, voi sen tulkita myös vähättelevän Venäjän vaikutusvaltaa ja voimaa.

13) Äänestyspäivänä Venäjältä lähtöisin olevien Twitter-viestien määrä *nousi* 20-kertaiseksi. (TS7, 12.4.2019.)

Esimerkissä 13 on käytetty uinuvaa metaforaa *nousi* kuvaamaan Twitter-viestien määrän muutosta äänestyspäivänä. Nousu on yleensä hetkellinen tapahtuma (vrt. *nousta seisomaan*), jolloin kohteen laskeutuminen on odotettavissa. Tilastossa nousu esiintyy niin ikään piikkinä, joka erottuu muusta aineistosta poikkeuksellisenä ilmiönä. Metaforan *nouseminen* käytöllä vahvistetaan se, että nimenomaan äänestyspäivä vaikuttaa Venäjältä lähtöisin olevien Twitter-viestien määrään. Näin toimittaja liittää Venäjältä tulevat viestit vaalivaikuttamiseen. Venäjän harjoittama vaalivaikuttaminen esiintyy esimerkissä perusteltavissa olevana faktana.

MV-lehdessä esiintyvät metaforat ovat aineiston värikkäimpiä. Metaforia löytyy jokaisesta uutisjutusta, mutta osa metaforista liittyy muihin toimijoihin kuin Venäjään tai Venäjän kansalaisiin. Tämä rajasi valittavissa olevia metaforia. Esimerkin 14 uutisjutussa MV6 käsitellään Venäjän ja Yhdysvaltojen välistä kauppaa, ja esimerkin 15 uutisjuttu MV9 käsittelee Yablonevyn kylään suunniteltua Venäjän ensimmäistä Pride-marssia, joka kuitenkin kiellettiin tapahtumailmoituksen jälkeen.

14) Vaikka USA:n ja Venäjän diplomaattisuhteet ovat heikentyneet kaikkien aikojen huonoimmalle tasolle, kokonaiskaupan määrä USA:n ja Venäjän välillä *kipusi* 6 miljardin dollarin arvoon vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä, joka on 25 % enemmän kuin vuosi sitten samaan aikaan. (MV6, 14.5.2019.)

Esimerkissä 14 on käytetty uinuvaa metaforaa *kipusi* kuvailemaan USA:n ja Venäjän välisen kaupankäynnin kehitystä. *Kipuamisella* viitataan kiipeämiseen, minkä takia uutisjutussa mainittu kaupankäynnin kasvu saadaan kuulostamaan raskaalta ja työläältä. Kyseisellä metaforalla toimittaja vahvistaa kuvaa USA:n ja Venäjän heikentyneistä suhteista.

15) Venäjän ensimmäiseksi suunnitellulle homomarssille *lyötiin luu kurkkuun*, ennen kuin ensimmäiset *pervot* ennättivät edes sovitella latex-kalsareitaan. (MV9, 20.2.2019.)

Esimerkistä 15 pohdin metaforia *lyötiin luu kurkkuun* ja *pervot*. *Lyödä luu kurkkuun* on puhekielinen ja hyökkäävä ilmaisu. Metafora ei ole asiatyylinen eikä sitä yleensä käytetä uutisjutuissa tai muissa asiateksteissä, mikä tekee kyseisestä valinnasta yllättävän. Vaikka kielikuva on aggressiivinen, sillä ei tarkoiteta fyysistä yhteydenottoa vaan enemmänkin sanallista selkkausta, jossa vastapuolen viitataan jääneen sanattomaksi. Metaforan kirjaimellisesta assosiaatiosta huolimatta se on positiivisesti latautunut, sillä vastapuolen mykistäminen nähdään tavoiteltavana päämääränä. Tämä sama miellelyhtymä heijastuu myös uutisjutussa: Venäjän lähestymistapa Pride-kulkuetta kohtaan argumentoidaan positiivisessa valossa. Kyseinen metafora on toki passiivimuodossa, jolloin Pride-marssin lakkauttaja on häivytetty, mutta kontekstista on tulkittavissa, että tapauksen sijoituessa Venäjään ovat lakkauttajatkin Venäjän toimijoita.

Esimerkissä 15 on käytetty myös metaforaa *pervot*, jolla viitataan seksuaalivähemmistöjen edustajiin. Kielitoimiston sanakirja liittää sanan *pervo* perverssiin, (KS, s.v. *perverssi*) jolla tarkoitetaan luonnotonta, epänormaalia tai sukupuolisesti poikkeavaa. Vaikka poikkeavuus tai epänormaali eivät suoraan ole negatiivisesti arvolatautuneita, yhdistää toimittaja seksuaalivähemmistöjen edustajat negatiivisesti poikkeavuuteen.

Esimerkin 15 uutisjutussa MV9 Venäjästä syntynyt kuva erottuu muista MV-lehden aineiston uutisjutuista. Venäjä esiintyy tässä poikkeavasti aktiivisempänä toimijana sen sijaan, että Venäjä olisi

uhrin tai objektin asemassa. Seksuaalivähemmistöjä koskevalla näkökulmavalinnalla toimittaja argumentoi Venäjän toimineen moraalisesti oikein.

4.5 Ääri-ilmaisut

Ääri-ilmaisulla painotetaan ja korostetaan kohteena olevan asian piirteitä. Ääri-ilmaisuihin kuuluvat erilaiset adverbit (*huonosti, jatkuvasti*), jotka määrittelevät kohteena olevan asian intensiteettiä. Suomenmaassa ääri-ilmaisuja esiintyi kahdeksassa uutisjutussa kymmenestä. Esimerkissä 16 käsitellään Venäjän paluuta Euroopan neuvostoon. Venäjältä vietiin Euroopan neuvostossa äänioikeus Krimin miehityksen jälkeen.

16) Todellisuudessa Venäjän valtio on suhtautunut *jo aiemminkin* kielteisesti muun muassa sitä koskevien *lukuisen* Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten toimeenpanoon. (SM3, 17.5.2019.)

Esimerkissä 16 esiintyvät ääri-ilmaisut *jo aiemminkin* ja *lukuisen*. Niillä viitataan Venäjän valtion kielteiseen suhtautumiseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä kohtaan sekä päätösten määrään. *Jo aiemminkin* koostuu kahdesta ääri-ilmaisusta, joista ajan adverbi *jo* vahvistaa adverbin aiemminkin merkitystä. Kummallakin adverbilla korostetaan sitä, että Venäjän asenne on ollut kielteinen ennen kyseessä olevaa ajankohtaakin. Adjektiivilla *lukuisen* viitataan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten toimeenpanoon, jotka ovat kohdistuneet Venäjän valtioon. Sillä korostetaan Venäjän ihmisoikeusrikkomusten isoa määrää. Toimittaja ei uutisjutussa SM3 kerro, mihin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksillä viitataan ja miksi Venäjän valtio suhtautuu niihin kielteisesti, mutta ihmisoikeustuomioistuimen positiivisen statuksen ja funktion seurauksena Venäjän valtio esiintyy esimerkissä 16 toimijana, jonka suhde ihmisoikeuskysymyksiin on kiistanalainen.

Turun Sanomien jokaisessa uutisjutussa esiintyi ääri-ilmaisuja. Valitsemassani uutisjutussa TS5 aiheena on Venäjän rooli populistien EU-vastaisissa toimissa. Uutisjutussa Kreml karakterisoidaan populistien taustatukijaksi.

17) Kreml tekee *kaiken aikaa* aktiivisesti töitä lisätäkseen jäsenmaiden kansalaisten euroskeptisyyttä, heikentääkseen luottamusta ja aiheuttaakseen ristiriitoja sekä kaaosta. (TS5, 6.5.2019.)

Esimerkissä 17 toimittaja on käyttänyt ääri-ilmaisua *kaiken aikaa*, jolla hän kuvailee Kremlin aktiivisuutta euroskeptisyyden levittämisessä. Ilmaisua *kaiken aikaa* viittaa toiminnan alituisuuteen, jolloin aktiivisuudesta on vaikeaa antaa tarkkaa lukua. Vastuu tarkan tai tilastoidun aktiivisuuden esittämisestä ikään kuin katoaa sen mahdottomuuden takia. Kyseisellä ääri-ilmaisulla viitataan myös epäluulon levittämisen järjestelmällisyyteen ja tavoitteellisuuteen. Kreml ja Venäjän valtio esiintyvät esimerkissä 17 aktiivisina EU:ta hajottavina toimijoina.

MV-lehden uutisjutussa MV3 puhutaan USA:n tekemistä Venäjään kohdistuneista vakoilulenkoista. Jokaisessa aineiston uutisjutussa esiintyi ääri-ilmaisuja.

18) Venäjän media raportoi *jatkuvasti* lännen ilmavoimien vakoilulenkoista, kuten keskiviikkona, jolloin USA:n valvontalennokki suoritti Itämeren-Baltian alueella *pitkän* vakoilulennon *aivan* Venäjän rajan tuntumassa. (MV3, 17.5.2019.)

Esimerkissä 18 esiintyvät ääri-ilmaisut *jatkuvasti*, *pitkän* ja *aivan*. Ääri-ilmaisulla *jatkuvasti* viitataan Venäjän median raportoimiin lännen vakoilulentoihin. *Jatkuvuudella* viitataan tapahtuman tiheään toistumiseen, jolloin aktiivisuus näyttäytyy ikään kuin hankalasti osoitettavana seikkana havaintojen runsaan esiintyvyyden takia (vrt. esimerkki 17). *Jatkuvuus* implikoi myös lännen ilmavoimien vakoilulentojen olevan systemaattista sekä tavoitteellista. Ääri-ilmaisulla *pitkä* viitataan vakoilulennon ajalliseen keston. Pituus on suhteellinen käsite, jolloin tulkinnanvaraiseksi jää, millaisesta ajasta on kyse. Vakoilulennon ohella on käytetty myös ääri-ilmaisua *aivan*, jolla korostetaan vastaavasti maantieteellistä läheisyyttä Venäjään. Uutisjutussa Venäjän ahdinko vahvistuu ääri-ilmaisujen käytön seurauksena. Toimittaja vakuuttaa ääri-ilmaisulla Venäjän aseman olevan systemaattisen uhan kohteena, jolle USA:n suorittamat vakoilulennot ovat toistuva ongelma.

4.6 Kvantifointi

Kvantifoinnilla eli numeerisella tai sanallisella määrällistämällä argumenttiin tuodaan vakuuttavuutta. Numeroilla ja luvuilla esitetyn tiedon paikkansapitävyys ja luotettavuus korostuvat, sillä kvantifointi luo mielikuvan tutkitusta tiedosta ja tilastoinnista. Huomioitavaa kuitenkin on, että määrällistäminenkin on tulkinnanvaraista, jolloin pohdittavaksi muun muassa jää, miten puheessa oleva määrä tai otanta on rajattu.

Suomenmaassa määrällistämistä esiintyi yhdeksässä uutisjutussa kymmenestä. Esimerkin 19 uutisjutussa SM10 käsitellään Putinin parlamentille pitämänsä vuosittaista puhetta.

19) Ei ollutkaan yllättävää, että tänä vuonna presidentti omisti *puolitoistatuntises-*
ta, suorana televisioidusta puheestaan selkeästi *suurimman osan* kotimaan aiheille, kun viime vuonna puhe keskittyi asevoimien saavutusten hehkuttamiseen. (SM10, 20.2.2019.)

Esimerkissä 19 esiintyvät kvantifointi *puolitoistatuntisesta* ja laadullinen määrällistäminen *suurimman osan*. *Puolellatoista tunnilla* viitataan presidentti Putinin pitämän puheen pituuteen ja suurimmalla osalla siihen, mikä osuus puheesta piti sisällään omien saavutusten listaamista. Toimittaja kertoo koko puheen ajallisen kokonaispituuden mutta jättää avoimeksi kotimaan aiheisiin kuluneen ajan tarkan pituuden. Jälkimmäinen määritelmä jää tulkinnanvaraiseksi, mikä on tehokas argumentoinnin keino. Koska *suurin osa* on osin subjektiivinen käsite, mahdollistaa se ajan yli- ja aliarvioivan tulkinnan.

Turun Sanomien uutisjuttu TS7 koskee Venäjän harjoittamia Euroopan vaaleihin kohdistettuja kybervaikuttamisen keinoja. Jokaisessa Turun Sanomien aineiston uutisjutussa esiintyi numeerisen ja ei-numeerisen määrällistämisen käyttöä.

20) Äänestyspäivänä Venäjältä lähtöisin olevien Twitter-viestien määrä nousi *20-kertaiseksi*. (TS7, 12.4.2019.)

Esimerkissä 20 esiintyy numeerinen määrällistäminen *20-kertaiseksi*. Koska esimerkissä ei kerrota, mikä on tyypillinen Venäjältä lähtöisin olevien Twitter-viestien määrä, kvantifioinnin avulla viestien määrä saadaan vaikuttamaan suurelta. Huomioitavaa on, ettei Twitter-viestien sisällöstäkään ole uutisjutussa mainintaa, jolloin avoimeksi jää, mitä aihetta viestit koskevat, mutta kvantifioinnilla toimittaja saa perusteltua Venäjän harjoittavan kyberhyökkäyksiä.

MV-lehden esimerkki 21 on uutisjutusta, jossa puhutaan suunnitellun Pride-kulkueen lakkauttamisesta. MV-lehdessä yhdeksässä artikkelissa kymmenestä esiintyi kvantifiointia, ja muihin aineiston uutismedioihin verrattuna siinä esiintyi eniten kvantifiointia.

21) Brittiläisen Independent-julkaisun mukaan homoilla oli tarkoitus järjestää pervomarssinsa *seitsemän* asukkaan kansoittamassa Yablonevyy -nimisessä kylässä. Homoparaatiin kaavailtiin *300 pervon* osallistujavahvuutta. (MV9, 20.2.2019.)

Esimerkissä 21 on mainittu kaksi numeerista määrällistämistä: *seitsemän* viittaa Yablonevyn asukkaiden määrään ja luvulla *300* estetyt Pride-kulkueen osallistujamäärään. Huomioitavaa on, että Pride-kulkueen osallistujista käytetään nimitystä *pervo*, joka on tyypillisesti kielteisesti arvolatautunut. Näin ollen kvantifioinnilla toimittaja argumentoi kulkueen estämisen puolesta todentamalla, että Pride-kulkueen osallistujamäärä on ylimitoitettu asukaslukuun suhteutettuna, ehkä jopa uhkaava osallistujien luonnehdinnan perusteella. Näin toimittaja myös esittää Pride-kulkueen kohtuuttomana ja sen estämisen perusteltuna.

4.7 Kolmen listat

Kolmen listoilla pyritään hahmottamaan lukijalle käsiteltävän ilmiön esiintyvyyden laajuus. Listan tarkoituksena on tuoda uskottavuutta argumenttiin esittämällä, että näyttöä asian paikkansapitävyydestä on vähintäänkin tarpeeksi.

Suomenmaan uutisjutuista kahdesta löytyi kolmen listan käyttöä. Esimerkissä 22 käsitellään Krimin miehittämisen viisivuotispäivää.

22) Venäjä on pyrkinyt vahvistamaan siteitään Krimiin rakentamalla niemimaalle *maantie- ja rautatiesillan* kapean Kertshinsalmen yli. Myös *sotilaallista läsnäoloa* Krimillä on vahvistettu. (SM9, 18.3.2019.)

Esimerkissä 22 mainitaan kolme esimerkkiä siitä, miten Venäjä on vahvistanut siteitään Krimiin. Jutussa mainitaan *maantiesillan ja rautatiesillan rakentaminen ja sotilaallisen läsnäolon vahvistaminen*. Listatut esimerkit ovat mielleltävissä voimapolitiittisiksi eli sellaisiksi keinoiksi, joilla valtio tai muu alue kiristää yhteiskunnallista ilmapiiriä vahvistamalla omaa sotilaallista kapasiteettiaan. Venäjä esiintyy esimerkissä siis uhkaavana toimijana. Huomioitavaa on, ettei toimittaja anna viitteitä (*esimerkiksi, muun muassa*) siitä, että voimapolitiittisiksi mielleltäviä keinoja olisi muitakin. Jos näitä suhteiden vahvistamisen menetelmiä olisi useampia, viittaisi valitut esimerkit selkeämmin siihen, että toimittaja on halunnut luoda Venäjästä kuvan voimapolitiittisena pelaajana.

Turun Sanomien uutisjutuissa neljässä artikkelissa viidestä esiintyi kolmen listauksia. Listauksilla vahvistettiin Venäjää kritisoiva näkökulma. Esimerkin 23 uutisjuttu TS1 on julkaistu myös Kalevassa ja Satakunnan Kansassa, mutta Turun Sanomissa se on julkaistu ensimmäisenä. Uutisjutussa kerrotaan, ettei Venäjä ollut kiinnostunut eurovaaleista ja ettei hybridivaikuttamisesta ole viitteitä ainakaan vielä.

23) Toimettomina trollit eivät kuitenkaan ole olleet. The New York Timesin mukaan venäläislähtöiset verkkosivustot ja some-profiilit syöttävät länteen edelleen valeuutisia ja ärsykeitä. Niiden tavoitteena on *vahvistaa Euroopan kansallismielisiä voimia sekä aiheuttaa eripuraa ja epäluuloa*. (TS1, 31.5.2019.)

Esimerkissä 23 toimittaja on listannut tavoitteita, joihin venäläislähtöiset valeuutiset ja ärsykkeet pyrkivät: *Euroopan kansallismielisten voimien vahvistamiseen sekä eripuraa ja epäluulon aiheuttamiseen*. *Kansallismielisellä* viitataan tässä kontekstissa kansainvälisyyttä ja EU:ta vastustaviin aatteisiin. Jokainen listattu esimerkki luonnehtii Venäjän Euroopan vastaisena voimana, minkä takia Venäjä esiintyy uutisjutussa negatiivisessa valossa.

MV-lehdessä kahdeksassa kymmenestä uutisjutuista käytettiin kolmen listoja retorisenä keinona. Uutisjuttu MV4 käsittelee Viron Venäjää provosoivia aluevaatimuksia. Valitsemani esimerkki on osa toimittajan kommenttia.

24) *Ensin* USA:n ulkoministeri Pompeo julisti Rovaniemellä provokatiivisen Venäjä-vastaisen ryhtymisen, *samalla kun* USA:n johtamat suuret NATO-sotaharjoitukset alkoivat Suomessa, ja *tänään myös* USA:n ja Norjan maavoimien taisteluharjoituksena Lapissa. (MV4, 17.05.2019.)

Esimerkissä 24 toimittaja on listannut erilaisia keinoja, joilla Venäjää uhataan sotilaallisesti. Toimittaja argumentoi listauksella sen puolesta, että Venäjä on jatkuvan länsimaisen voimapolitiikan kohteena. Venäjää vastaan hyökätään erityisesti USA:n ja NATO:n puolelta, mutta myös Suomi maantieteellisenä alueena mainitaan. Venäjän kokeman sotilaallisen uhan jatkuvuutta korostetaan ajan määreillä ja ääri-ilmaisuilla, kuten *ensin, samalla kun* ja *tänään myös*. Uutisjutussa korostuvat uhan maantieteellinen läheisyys sekä harjoitusten sotilaallinen luonne. Venäjän reaktiota lännen

sotaharjoituksiin ei listauksen yhteydessä mainita, mikä korostaa Venäjän passiivisuutta. Listatut voimapolitiikalla uhkailevat osapuolet ovat suuria toimijoita, mikä vastaavasti korostaa Venäjän kohtaamaa epäoikeudenmukaista kohtelua kansainvälisellä areenalla.

4.8 Kontrastipari

Kontrastiparilla tarkoitetaan sellaista retorista vakuuttelua, jossa aiheena olevasta asiasta esitetään kaksi toisistaan eroavaa kuvaa. Yleensä kontrastiparista se näkökulma, jota kannatetaan, on positiivisesti arvolatautunut ja vastustettava näkökulma negatiivisesti arvolatautunut. Tässä luvussa olen tehnyt asetelmia, joissa uutisjutuissa esitettyjä kontrastipareja kuvaavat virkkeet on asetettu rinnakkain omiin sarakkeisiinsa kontrastiparien havainnollistamisen helpottamiseksi. Esimerkit on asetettu taulukon sarakkeisiin esiintymisjärjestyksessä.

Suomenmaan uutisjutuissa ei ole käytetty tyylipuhtaita kontrastipareja. Valitsemani esimerkit 25 ja 26 ovat kumpikin uutisjutusta SM9 (18.3.2019). Uutisjutun SM9 aihe koskee Krimin liittämisen viisivuotispäivää ja miten Venäjä sitä juhlii.

25) Krimin valtaus juhinnan aiheena	26) Krimin valtaus kansainvälisesti tuomittavana tapahtumana
a) Venäjällä vietetään tänään Krimin Venäjään liittämisen viisivuotispäivää.	a) Ukrainalle kuuluva Krim liitettiin Venäjään 18. maaliskuuta 2014 pari päivää sen jälkeen, kun alueella oli järjestetty Venäjän <i>masinoima</i> kansanäänestys. Länsimaat asettivat valtauksen jälkeen Venäjää vastaan pakotteita, joita on sittemmin laajennettu.
b) Presidentti Vladimir Putin aikoo osallistua juhllaisuuksiin niemimaalla, jonka <i>anastaminen</i> on maailmalla tuomittu kansainvälisen oikeuden vastaisena.	b) Suomen ulkoministeriö antoi eilen Krimistä julkilausuman, jonka mukaan Suomi ei tunnusta Krimin olevan osa Venäjää.
c) Tänään Putinin ohjelmassa Krimillä on muun muassa uuden voimalaitoksen avaaminen.	c) Marraskuussa Kertshinsalmessa sattui välikohtaus, jossa Venäjän joukot valtasivat aseita käyttäen kolme ukrainalaista alusta ja pidättivät yli 20 merisotilasta.

Esimerkin 25 virkkeet edustavat kontrastia, jonka mukaan Krimin valtaus on Venäjällä juhlan aihe. Uutisjutussa esiintyvän kontrastiparin toisessa päädyssä on Krimin valtaus Venäjän juhlan aiheena ja toisessa päädyssä Krimin valtaus kansainvälisesti tuomittavana tapahtumana. Esimerkissä 25a esitellään tapahtuma, eikä siinä vielä esiinny selkeää arvottavaa kielenkäyttöä tai retorisia keinoja. Myöskään esimerkissä 25c ei ole käytetty arvottavia sananvalintoja, vaan esimerkki on toteava

kommentti Putinin päivän ohjelmasta. Kuitenkin esimerkin 25b yhteydessä todetaan Krimin liittämisen saaneen osakseen kansainvälistä kritiikkiä. Esimerkissä Krimin liittämiseen viitataan sanalla *anastaminen*, jolla korostetaan toiminnan lainvastaisuus tai jopa väkivaltaisuus. Itse juhlallisuuksista ei kuitenkaan käytetä suoraan negatiivisiksi mielletäviä sananvalintoja, mutta sen ympärillä ilmenevän kielenkäytön myötä tapahtuma saa negatiivisia konnotaatioita (katso luku 4.2 esimerkki 5).

Esimerkin 26 virkkeet edustavat näkökulmaa, jonka mukaan Krimin valtaus on tuomittava tapahtuma. Esimerkeissä 26a ja 26c toimittaja luettelee erilaisia Venäjän harjoittamia voimapolitiikan keinoja. Esimerkissä 26a toimittaja käyttää agenttipartisiippiä *masinoima* kuvastamaan Venäjän tekemää kansanäänestystä Krimin alueella. *Masinoinnilla* viitataan ohjailtuun kansanäänestykseen (KS, s.v. *masinoida*) ja on näin ollen negatiivisesti arvottava verbi. Esimerkki 26c eli ukrainalaisen aluksen aseellinen valtaus koskee osittain Krimin liittämistä, mutta ensisijaisesti se on esimerkki Venäjän harjoittamasta voimapolitiikasta, jolla luodaan kuvaa Krimin liittämisen kyseenalaisuudesta. Esimerkeissä 26a ja 26b toimittaja kertoo länsimaiden suhtautumisesta Krimin valtaukseseen, ja niillä korostetaan Krimin liittämisen laittomuutta. Vaikka kielenkäyttö Krimin liittämistä koskevien juhlallisuuksien kiistanalaisuudesta ei ole arvottava, luodaan uutisjuttuun kontrastia muilla Venäjän poliittista toimintaa kuvastavilla esimerkeillä kuten lännen suhtautumisella Venäjään.

Turun Sanomien kahdeksasta uutisjutusta kontrastipareja esiintyi viidessä. Esimerkit 27 ja 28 ovat uutisjutusta TS1, joka on julkaistu eurovaalien jälkeen 31.5.2019. Siinä pohditaan, miksi Venäjä ei tehnyt kyberhyökkäyksiä EU:n vaaleihin.

27) Venäjä aktiivisena vaalivaikuttajana	28) Venäjä ei ole vaikuttanut eurovaaleihin ainakaan todistetusti
a) Toimettomina trollit eivät kuitenkaan ole olleet. <i>The New York Timesin</i> mukaan venäläislähtöiset verkkosivustot ja some-profiilit syöttävät länteen <i>edelleen</i> valeuutisia ja ärsykeitä. Niiden tavoitteena on vahvistaa Euroopan kansallismielisiä voimia sekä aiheuttaa eripuraa ja epäluuloa.	a) Venäjä <i>yrittää</i> vaikuttaa EU-parlamenttivaaleihin muun muassa levittämällä valeuutisia ja kaikin keinoin tukemalla unionia hajauttavia äärioikeistolaisia voimia. Tämä oli <i>yleinen käsitys</i> ennen 26. toukokuuta pidettyjä vaaleja.
b) Quartz listaa analyysissään mahdollisia syitä Venäjän oletettua vähempään aktiivisuuteen. Yksi saattaa olla Matti Saarelaisen johtaman hybridiosaamiskeskuksen kaltaisten toimijoiden onnistuminen tehtävässään. <i>Kenties eurooppalaiset torjuntatoimet ovat ainakin</i>	b) Merkittävästä ja laajamittaisesta ulkopuolisesta hybridivaikuttamisesta ei kuitenkaan ole löytynyt merkkejä <i>ainakaan toistaiseksi</i> .

<p><i>osittain tepsineet.</i> Myös Facebook ja Twitter ovat aktivoituneet asiattomana pitämänsä materiaalin karsinnassa.</p>	
	<p>c) Europarlamenttivaaleihin liittyviä ulkopuolisia vaikutusyrityksiä on käsitelty muiden muassa kansainvälinen talousuutismedia Quartz laajassa analyysissään. Sen otsikkona on "<i>Edes Venäjä ei kiinnostunut</i>".</p>

Uutisjutussa TS1 esiintyvä kontrastipari liittyy Venäjän kybervaikuttamiseen. Kontrastiparin toista laittaa edustaa Venäjä aktiivisena vaalivaikuttajana, ja tämän kontrastina Venäjä esitetään toimijana, joka ei ole vaikuttanut eurovaaleihin ainakaan todistetusti. Toimittaja tukee uutisjutussa väitettä, jonka mukaan Venäjä harjoittaa vaalivaikuttamista.

Esimerkin 27 virkkeet edustavat kontrastia, jonka mukaan Venäjä on aktiivinen vaalivaikuttaja. Esimerkissä 27a lukija vakuutetaan siitä, että venäläislähtöiset some-profiilit harjoittavat edelleen kybervaikuttamista luodakseen eripuraa Eurooppaan. Esimerkissä kerrotaan, että venäläislähtöiset verkkosivustot lähettävät *edelleen* valeuutisia länteen. Termillä *edelleen* viitataan toiminnan jatkuvuuteen, jolloin käsiteltävää toimintaa on tapahtunut niin menneisyydessä kuin nykyisyydessäkin. Toimittaja käyttää esimerkissä retorisenä keinona myös puhujakategoriolla oikeuttamista, jolloin puhujan arvostetulla statuksella pyritään uskottavampaan argumentointiin (kts. Jokinen 2006, 135–136). Esimerkissä lainataankin The New York Timesia, joka tukee näkemystä siitä, että Venäjä harjoittaa yhä kyberhyökkäyksiä. Tällä pyritään vakuuttamaan lukija Venäjän aktiivisesta informaatiovaikuttamisesta siitakin huolimatta, ettei merkkejä laajoista vaikutusyrityksistä löytynyt eurovaalien aikana. Uutisjutussa käytetään retorisenä keinona myös kolmen listausta, jossa lukijalle esitetään mahdollisia syitä, miksi Venäjän laajasta hybridivaikuttamisesta ei ole merkkejä, vaikka sitä on oletettavasti harjoitettukin. Esimerkki 28b on niistä yksi, jossa epäillään EU:n onnistuneen torjumaan ulkoa tulevat vaikuttamisyritykset. Tällä viitataan, että Venäjä olisi pyrkinyt vaikuttamaan vaaleihin, mutta ne estettiin. Listan tarkoituksena on vakuuttaa, ettei Venäjä suinkaan ole luopunut EU:hun kohdistuvasta vaikuttamisyrityksistä, vaan Venäjä vaikuttaa vaaleihin epäsuorasti.

Esimerkin 28 virkkeet puolestaan tukevat näkökulmaa, jonka mukaan Venäjä ei todistetusti vaikuttanut EU-vaaleihin, mutta merkkejä tästä voi vielä löytyä. Uutisjutussa todetaan, ettei Venäjän harjoittamasta kybervaikuttamisesta ole merkkejä, mutta näiden yhteydessä käytetään erilaisia retorisia keinoja kyseenalaistamaan kyseinen väite. Esimerkki 28a alkaa preesensmuotoisella

virkkeellä, jossa todetaan Venäjän *yrittävän* vaikuttaa EU:n vaaleihin. Aikamuoto on julkaisuaikaan nähden erikoinen, sillä uutisjuttu on julkaistu eurovaalien jälkeen. Heti seuraavassa virkkeessä toimittaja kertoo näkökulman olleen *yleinen käsitys* ennen vaaleja, jolla toimittaja vihjailee näkemyksen olleen ylireagoitu, ellei jopa virheellinen. Kvantifioinnilla *yleinen* toimittaja vakuuttaa käsityksen Venäjstä aktiivisena vaalivaikuttajana olevan laajalle levinnyt. Seuraavassa esimerkissä 28b todetaankin, ettei merkkejä kybervaikuttamisesta ilmennyt, mutta samassa yhteydessä toimittaja käyttää retorisenä keinona suojausta *ainakaan toistaiseksi*. Suojauksella pyritään heikentämään väitteen sisältöä kritiikiltä. Tästä syntyy mielikuva, että todisteita Venäjän harjoittamasta vaikuttamisyrittämisistä voi vielä löytyä. Esimerkin 28b suojauksella pyritään myös heikentämään vasta-argumenttia siitä, ettei Venäjä vaikuttanut EU:n vaaleihin – merkkejä ei vain ole vielä löytynyt. Esimerkissä 28c kerrotaan kansainvälisen talousmedia Quartzin tekemästä analyysistä, joka on otsikoitu ”*Edes Venäjä ei kiinnostunut*”. Tämän tarkoituksena on ilmentää, ettei eurovaaleihin kohdistunut kybervaikutusta edes Venäjän suunnalta, vaikka erityisesti Venäjän olettaisi pyrkivän laajamittaiseen hybridivaikuttamiseen lännessä.

MV-lehden uutisjutuissa Venäjä esiintyi hyvin samasta näkökulmasta, eli Venäjä passiivisena toimijana, johon kohdistetaan erilaista uhkaa ja väärinkäytöstä. Tämä näkyi myös Venäjää koskevissa kontrastipareissa, joissa Venäjää kuvattiin epäoikeudenmukaisten hyökkäysten kohteena olevana valtiona, joka on kuitenkin kyvykäs puolustautumaan lännen hyökkäyksiä vastaan. MV-lehden kymmenestä uutisjutusta kahdessa on käytetty kontrastipareja retorisenä keinona. Uutisjutussa MV7 käsitellään Ukrainan kielipolitiikkaa, jolla vahvistetaan ukrainan kielen asemaa julkisella sektorilla, mutta samalla heikentää Ukrainan venäjänkielisen väestön oikeuksia. Esimerkit 29 ja 30 ovat uutisjutusta MV7 (26.4.2019).

29) Ukrainan kielen aseman vahvistaminen julkisissa organisaatioissa on ongelma venäjänkieliselle vähemmistölle	30) Venäjänkielisen kielivähemmistön oikeuksia tulee puolustaa
a) <i>Vaikka</i> lain sanotaan perustuvan ” <i>kansallisen identiteetin vahvistamiseen</i> ”, sen seurauksena erityisesti Ukrainan <i>suuren</i> venäjänkielisen väestön odotetaan ajautuvan <i>yhä pahenevan sorron</i> kohteeksi.	a) <i>Myös YK</i> on osoittanut kasvavaa huolta kansainvälisten <i>ihmisoikeuksien</i> kunnioittamatta jättämisestä.
b) Ukrainan venäjänkielinen väestö on joutunut <i>useiden sortolakien</i> kohteeksi sen jälkeen kun Kiovassa tapahtui <i>lännen tukema aseistettu vallankaappaus</i> vuonna 2014.	b) Vastaavasti Venäjä on tehnyt toimenpiteitä <i>suojellakseen</i> erityisesti suuren venäjänkielisen väestön ihmisoikeuksia ja elinmahdollisuuksia Ukrainassa sekä entisellä Ukrainan alueella.

Esimerkki 29 edustaa näkökulmaa, jonka mukaan ukrainan kieltä ja sen käyttöä julkisella sektorilla koskeva laki heikentää venäläisvähemmistön oikeuksia. Esimerkki 29a alkaa konjunktiolla *vaikka*, jolla varaudutaan oletettuun vasta-argumenttiin kielilain tarpeellisuudesta. Esimerkissä on myös sitaattimerkein korostettu lainaus ”*kansallisen identiteetin vahvistamiseen*”, jolla toimittaja kyseenalaistaa ukrainan kielen julkista asemaa vahvistavan lain tarpeellisuuden kansallisen identiteetin näkökulmasta. Esimerkissä 29a kvantifioidaan venäjänkielisen vähemmistön koko adjektiivilla *suuri*, jolla toimittaja kuvailee paitsi laista kärsivän venäjänkielisen väestöryhmän koon myös korostaa lain vahingollisuutta. Toimittaja myös kertoo esimerkissä, että venäjänkielinen vähemmistö on *yhä pahenevan sorron* kohteena. Määritteellä *yhä paheneva* viitataan siihen, että Ukrainan venäjänkielinen väestö on joutunut sorron kohteeksi ennenkin, ja tilanne on pahenemaan päin. Substantiivi *sorto* on negatiivisesti arvolatautunut termi, jolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi alistamista tai epäoikeudenmukaista tai väkivaltaista hallitsemista (KS, s.v. *sortaa*). Esimerkissä 29b venäjänkielisen väestön kohtelun toistetaan olevan jatkuvaa. Uutisjutussa kerrotaan, että Ukrainan venäjänkielinen väestö on ollut *useiden sortolakien* kohteena, jolla viitataan sekä kaltoinkohtelun jatkuvuuteen että siihen, että kielilaki on tulkittavissa sortolaksi venäjänkielisen vähemmistön näkökulmasta. Huomioitavaa on, että esimerkissä 29b Ukrainan vallankumous kategorisoidaan Kiovassa tapahtuneeksi *lännen tukemaksi aseistetuksi vallankaappaukseksi*, joka on negatiivisesti arvolatautunut. Kategorialla *vallankaappaus* viitataan lainvastaiseen valtiojärjestyksen vavisuttamiseen (KS, s.v. *vallankaappaus*). Vallankaappausta kuvaillaan termeillä *aseistettu*, jolla korostetaan tilanteen väkivaltaisuutta ja on näin ollen negatiivisesti arvolatautunut. Myös määritteellä *lännen tuki* on tarkoitus painottaa tapahtuman epäoikeudenmukaisuutta.

Esimerkki 30 edustaa kontrastia, jonka mukaan Ukrainan venäjänkielisen vähemmistön tila huolestuttaa kansainvälisesti, ja Venäjän on tarpeellista tukea tätä vähemmistöä. Esimerkissä 30a on käytetty puhujakategorialla oikeuttamista, eli *YK:ta*, joka on yleisesti ottaen myönteinen ja vaikutusvaltainen toimija. Huomioitavaa on, että tämän ohella on käytetty vahvistussanaa *myös*, jolla toimittaja viittaa siihen, että Ukrainan kielilakia kritisoivia tahoja olisi muitakin, joskaan näitä ei uutisjutussa Venäjän lisäksi listata. Esimerkissä mainitaan, että Ukrainan kielilaki iskee *ihmisoikeuksiin*, joka on positiivisesti arvolatautunut termi. Näin ollen Ukrainan kielilain epäoikeudenmukaisuus korostuu. Esimerkissä 30b Venäjän Ukrainan venäjänkielistä vähemmistöä kohtaan suoritettut toimenpiteet kuvaillaan *suojeleksi*, joka on positiivisesti latautunut termi. Tässä kontrastissa on siis hyödynnetty positiivisesti arvolatautuneita kategorioita ja muita retorisia keinoja, joilla oikeutetaan sekä toimittajan näkökulma aiheeseen että Venäjän harjoittaman toimenpiteet Ukrainan venäjänkielisen vähemmistön kohtaan.

4.9 Rinnastukset ja esimerkit

Havainnollistavien rinnastusten ja esimerkkien tarkoituksena on tehdä argumentit ymmärrettävimmiksi. Rinnastuksella tarkoitetaan kahden asian vertaamista toisiinsa, jolloin verrattavan asian funktio tulee lukijalle selvemmäksi. Rinnastamalla voidaan korostaa asian erilaisia miellelyhtymiä, kuten koomisuutta, synkkyyttä tai positiivisuutta. (Jokinen 2006, 153–154.) Esimerkeillä voidaan kontekstista riippuen joko havainnollistaa tai perustella esitettyjä väittämiä. (Kakkuri-Knuutila 1998, 251.)

Suomenmaassa rinnastuksia ja esimerkkejä esiintyi seitsemässä artikkelissa. Esimerkkejä oli enemmän kuin rinnastuksia. Esimerkissä 31 kyse on esimerkistä ja 32 rinnastuksesta.

31) Tanska on päättänyt ostaa 27 amerikkalaista F-35-hävittäjää nykyisten F-16-koneiden seuraajiksi. Ne eivät kuitenkaan riitä, jos Grönlantiin päätetään sijoittaa koneita pysyvästi, ministeri sanoi uutistoimisto Ritzaulle. Tilanne on kuitenkin muuttumassa kun Venäjä on rakentanut uusia lentotukikohtia arktiselle alueelle. Esimerkiksi Venäjälle kuuluvalla Frans Joosefin maa -saariryhmällä sijaitseva Nagurskajan tukikohta on *vain tuhannen kilometrin* päässä Grönlannista. (SM1, 23.5.2019.)

Esimerkin 31 uutisjutussa SM1 käsitellään Venäjän lisääntyntä sotilaallista toimintaa arktisella alueella ja sen vaikutuksia Tanskalle. Esimerkissä 31 kerrotaan tilanteen muuttumisesta, jolla viitataan arktisen alueen yltyneeseen sotilaalliseen toimintaan. Toimittaja käyttää retorisenä keinona esimerkkiä vakuuttaakseen lukijan tilanteen vakavuudesta. Toimittaja käyttää esimerkkinä Venäjän Nagurskajan tukikohdan etäisyyttä Grönlannista, jonka kerrotaan olevan *vain tuhat kilometriä*. Tällä esimerkillä ilmentetään, että Nagurskajan tukikohta on Grönlannin lähellä ja näin ollen tukikohta on Tanskalle sotilaallinen uhka. Esimerkillä sekä korostetaan tilanteen vakavuutta että oikeutetaan Tanskan oman sotilaallisen kapasiteetin eli hävittäjien määrän lisääminen. Esimerkissä 31 Venäjä esitetään siis toimijana, joka on sotilaallinen uhka Tanskalle sekä toisaalta myös Suomelle Tanskan ja Suomen lähinaapurisuuden takia.

Uutisjutussa SM3 aiheena on Venäjän paluu Euroopan neuvoston täysvaltaiseksi jäseneksi, ja siinä on käytetty rinnastusta retorisenä keinona.

32) *Helsingissä hyväksytty jäsenmaiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva päätös* paljolti myötäilee Euroopan neuvoston perussääntöä, *mutta* sen voi silti nähdä tuovan Venäjän lähemmäs paluuta neuvoston täysvaltaiseksi jäseneksi. (SM3, 17.5.2019.)

Esimerkissä 32 Helsingissä hyväksytty jäsenmaita koskeva päätös rinnastetaan Euroopan neuvoston perussääntöön. Rinnastuksen yhteydessä käytetään konjunktioita *mutta* osoittamaan toisiinsa rinnastettujen sopimusten välinen eroavaisuus: *Helsingissä hyväksytty jäsenmaiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva päätös* eroaa neuvoston sopimuksesta siltä osin, että Helsingin päätös helpottaa Venäjän pääsemistä takaisin Euroopan neuvoston täysvaltaiseksi jäseneksi, jota Euroopan

neuvoston sopimus oletettavasti hankaloittaa. Oletettavaa on, että *mutta*-konjunktion myötä eroa pidetään painavampana piirteenä kuin mahdollisia yhtäläisyyksiä, joita ei tarkemmin eritellä. Esimerkistä 32 ei voi myöskään suoraan osoittaa, onko Venäjän täysvaltainen jäsenyys positiivinen vai negatiivinen asia. Sen osoittaminen vaatii tarkempaa uutisjutun tarkastelua. Venäjä kuitenkin esiintyy toimijana, jonka kanssa yhteistyö on tavoiteltavana kansainvälisestä näkökulmasta tarkasteltuna.

Turun Sanomissa kuudessa uutisjutussa esiintyi rinnastuksia ja esimerkkejä. Kumpiakin retorisia keinoja esiintyi suunnilleen yhtä paljon. Esimerkin 33 uutisjuttu TS4 koskee Baltian maiden ja Venäjän välisiä kiristyneitä suhteita, ja siinä käytetään retorisena keinona väitettä havainnollistavia esimerkkiä.

33) Venäjän ja Baltian maiden kanssakäymistä vaikeuttaa myös se, että Venäjällä ja Baltian mailla on keskenään hyvin erilaiset tulkinnat maiden yhteisestä historiasta. Venäjä levittää *omaa historiatulkintaansa* muun muassa käyttämällä narratiivia, jonka mukaan *fasistit ovat palanneet Baltian maihin*. (TS4, 12.5.2019.)

Esimerkissä 33 todetaan, että Venäjän ja Baltian maiden välejä kiristävät valtioiden poikkeavat tulkinnat alueiden välisestä yhteisestä historiasta. Huomioitavaa esimerkissä 33 on, että toimittaja korostaa sitä, että nimenomaan Venäjä jakaa *omaa historiantulkintaansa*. Esimerkkinä Venäjän historiantulkinnasta käytetään Venäjän levittämää tulkintaa *fasistien paluusta Baltian maihin*. Toimittaja ei uutisjutussa TS6 kerro Baltian maiden historiantulkinnasta, vaan kohdistaa syyn alueiden välisistä kiristyneistä suhteista yksinomaan Venäjän harteille. Näin Venäjä asettuu esimerkissä 33 negatiiviseen valoon.

Esimerkissä 34 käytetään rinnastusta retorisena keinona. Uutisjutun TS6 aiheena on Putinin ja Pohjois-Korean diktaattori Kim Jong-unin väliset neuvottelut, joiden tarkoituksena on vakauttaa kiristynyttä tilannetta Korean niemimaalla.

34) Pohjois-Korea etsii itselleen diplomaattista tukea neuvotteluissa Yhdysvaltain kanssa maansa ydinaseista. Samalla Kim toivoo materiaalista tukea pakotteiden kuristamalle maalleen. Venäjä vastustaa lännen tapaa lähestyä Pohjois-Koreaa pakotteilla, mutta Kiinan tavoin se yrittää saada Pjongjanga perääntymään ydinohjelmastaan. (TS6, 25.4.2019.)

Esimerkissä 34 Venäjää verrataan Kiinaan – sekä Venäjä että Kiina haluavat saada Pjongjangin perääntymään ydinohjelmastaan. Rinnastuksen kontrastina on lännen ja Venäjän suhde, jolla korostetaan Venäjän kielteistä asennetta lännen harjoittamaa pakotepolitiikkaa kohtaan. Vaikka Venäjä rinnastetaan lännen sijasta Kiinaan, ei Venäjä esiinny artikkelissa uhkana, sillä kyseinen rinnastus koskee päämäärää saada Pjongjang luopumaan ydinaseohjelmastaan – tavoite on siis

kunniallinen. Esimerkissä 34 Venäjä esitetään kuitenkin toiseuden näkökulmasta, jonka mukaan Venäjällä on enemmän yhteistä Kiinan kuin lännen kanssa.

MV-lehden uutisjutuissa rinnastusta esiintyy vähiten, kahdessa uutisjutussa kymmenestä. Esimerkin 35 uutisjutussa puhutaan Viron sisäministerin Mart Helmen esittämästä lausunnosta, jonka Moskova on tuominut aluevaatimukseksi.

35) Viron sisäministeri Mart Helmeen lausunto "Venäjän miehittämistä Viron alueista" on tuomittu Moskovassa erittäin provokatiivisena aluevaatimuksena. - - Ensin USA:n ulkoministeri Pompeo julisti Rovaniemellä provokatiivisen *Venäjä-vastaisen ryhtymisen, samalla kun* USA:n johtamat suuret NATO-sotaharjoitukset alkoivat Suomessa, ja *tänään myös* USA:n ja Norjan maavoimien taisteluharjoituksena Lapissa. *Kaiken lisäksi* Viro on aloittanut esittämään Venäjälle aluevaatimuksia! Vaikuttaako *lännen masinoima geopoliittinen tilanne Venäjän vastaisella pohjoisrintamalla* ”vakaalta ja rauhantahtoiselta?”. (MV4, 17.5.2019.)

Esimerkissä 35 toimittaja yhdistää lännen sotaharjoitukset Viron esittämiin aluevaatimuksiin. Ainoastaan ensimmäisessä rinnastuksessa, joka koskee USA:n ulkoministeri Pompeon Rovaniemellä esittämää lausuntoa, todetaan, että Pompeon esittämä *ryhtyminen* on *Venäjä-vastainen*. Muiden rinnastusten kohdalla Venäjä-vastaisuus jätetään mainitsematta, joskin adverbiin (*samalla kun, tänään myös, kaiken lisäksi*) avulla Venäjä-vastaisuus linkittyy muihinkin rinnastuksiin. Toimittaja on myös esittänyt retorisen kysymyksen, jonka avulla rinnastuksen funktio valottuu. Retorisella kysymyksellä *lännen masinoima geopoliittinen tilanne Venäjän vastaisella pohjoisrintamalla* yhdistyy kaikkiin esitettyihin esimerkkeihin. Venäjä esiintyy esimerkissä valtiona, joka on jatkuvan läntisen uhkan ja Venäjä-vastaisen toiminnan kohteena.

Esimerkki 36 on uutisjutusta MV7, jossa käsitellään Ukrainan uutta kielilakia ja sen vaikutusta Ukrainan venäjänkieliseen väestöön.

36) Ukrainan parlamentti Rada on hyväksynyt lain, joka vaatii käyttämään ukrainan kieltä lähes kaikessa julkisessa elämässä. Vaikka lain sanotaan perustuvan ”kansallisen identiteetin vahvistamiseen”, sen seurauksena erityisesti Ukrainan suuren venäjänkielisen väestön odotetaan ajautuvan yhä pahenevan siron kohteeksi. - - Ukrainan venäjänkielinen väestö on joutunut useiden *sortolakien* kohteeksi sen jälkeen kun *Kiovassa tapahtui lännen tukema aseistettu vallankaappaus* vuonna 2014. (MV7, 26.4.2019.)

Uutisjutussa kielilaki rinnastetaan muihin vuoden 2014 Ukrainan vallankumouksen jälkeisiin lakeihin, joskaan niitä ei eritellä erikseen. Esimerkissä on maininta *Kiovassa tapahtuneesta lännen tukemasta aseistetusta vallankaappauksesta*, joka on konnotaatioltaan negatiivisesti arvolatautunut (kts. luku 4.8). Esimerkissä 36 kielilaki sekä vallankumouksen jälkeiset lait kategorisoidaan *sortolaeiksi*, joka on terminä myös negatiivisesti arvolatautunut, sillä siron viitataan epäoikeudenmukaiseen vallankäyttöön. Rinnastamalla lait toisiinsa, toimittaja vakuuttaa lukijan

venäjänkielisen väestön kokemasta syrjinnästä ja kuvailee kyseisen kieliväestön alituisen sorron kohteena olevaksi kielivähemmistöksi.

4.10 Toisto ja tautologia

Toistolla ja tautologialla toisten argumentteja voidaan sitoa omaan argumentointiin, minkä seurauksena toistettu argumentti voi saada alkuperäisestä poikkeavia konnotaatioita. Myös oma argumentti saa toiston ja tautologian, eli saman asian tarpeettoman toistamisen, myötä uusia vivahteita. Olen kiinnostunut ensisijaisesti tautologiasta, mutta tarkastelen myös sitä, miten toimittaja toistaa haastateltavien lainauksia.

Suomenmaassa esiintyi sekä intertekstuaalisuutta että tautologiaa. Kahdeksassa uutisjutussa kymmenestä oli käytetty toistoa ja tautologiaa retorisenä keinona. Esimerkissä 37 esiintyy tautologiaa ja esimerkissä 38 toistoa.

37) Venäjä ei ole maksanut jäsenmaksujaan järjestölle, jonka pitäisi valita seuraava pääsihteeri ensi kesäkuussa. Maa *keskeytti* jäsenmaksujen maksamisen *vastalauseena* sille, että Venäjän valtuuskunnan äänestysoikeus Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa jäädytettiin Krimin miehityksen jälkeen. (SM7, 8.4.2019.)

Esimerkin 37 uutisjutussa SM7 käsitellään mahdollisia aiheita, joita presidentti Niinistö ja Putin saattavat käsitellä Pietarin arktisen konferenssin yhteydessä. Esimerkissä 37 tautologisuus ilmenee Venäjän jäsenmaksujen yhteydessä. Esimerkissä 37 todetaan, ettei Venäjä ole maksanut jäsenmaksujaan Euroopan neuvostolle. Ensimmäisessä virkkeessä ei kerrota syitä maksujen laiminlyönnille, vaan se jää lukijan itsensä tulkittavaksi – virkkeestä ei siis voi osoittaa, onko Venäjä halunnut jättää jäsenmaksut maksamatta vai ei. Sen sijaan toisessa virkkeessä toimittaja kertoo, että Venäjä on keskeyttänyt jäsenmaksujen maksamisen vastalauseena Euroopan neuvostolle. Maksamattomuuteen viitataan verbillä *keskeyttää*, jolla tarkoitetaan olosuhteista riippuvaa tarkoituksellista toimintaa. Maksamattomuutta kuvaillaan myös substantiivilla *vastalause*, jolla tarkoitetaan protestia, joka kohdistetaan epäoikeudenmukaisuutta vastaan (KS, s.v. *vastalause*). Tässä kontekstissa epäoikeudenmukaisuudella viitataan Krimin miehityksestä seuranneeseen Venäjän äänioikeuden epäämiseen Euroopan neuvostossa. Vaikka Venäjän jäsenmaksujen maksamattomuus esitetään aluksi ilman arvolatautuneita kategorioita, korostavat jälkimmäisen virkkeen arvolatautuneet sananvalinnat ja maininta tilanteen taustoista Venäjän toiminnan kyseenalaisuudesta. Venäjä esiintyy esimerkissä 37 negatiivisessa valossa.

Esimerkki 38 on uutisjutusta, joka koskee Putinin jokavuotista puhetta Venäjän parlamentille.

38) Lassilaa *huvittaa* myös Putinin tavoite, että vuoteen 2024 mennessä Venäjän jätteistä 60 prosenttia kierrätetään, kun nykyisin vastaava osuus on vain kuusi prosenttia. – Myös tässä Putinin puheet alkavat muistuttaa neuvostoajoista: luodaan yhä kunnianhimoisempia tavoitteita ja luvataan yhä nopeampaa kehitystä yhä syvemmän ja pahemman pysähtyneisyyden keskellä. (SM10, 20.2.2019.)

Uutisjuttuun SM10 toimittaja on haastatellut tutkija Lassilaa. Toimittaja käyttää retorisenä keinona Lassilan esittämien argumenttien toistoa. Esimerkissä 38 toimittaja kuvailee tutkija Lassilan reaktiota Putinin esittämiin tavoitteisiin *huvittuneisuudeksi*. Lassila ei itse mainitse olevansa huvittunut Putinin tavoitteista, vaan kyseessä on toimittajan oma tulkinta Lassilan asenteesta. Toimittaja siis lisää toistolla oman luonnehdintansa Lassilan reaktiosta, jolloin tutkija Lassilan kommenttiin tulee uusia konnotaatioita. Luonnehdinnan myötä Venäjä esiintyy väheksytyssä valossa.

Turun Sanomien kahdeksasta uutisjutusta kuudessa käytetään toistoa ja tautologiaa. Esimerkissä 39 esiintyy toistoa ja esimerkissä 40 tautologiaa ja toistoa.

39) Quartz listaa analyysissään mahdollisia syitä Venäjän oletettua vähempään aktiivisuuteen. Yksi *saattaa olla* Matti Saarelaisen johtaman hybridiosaamiskeskuksen kaltaisten toimijoiden onnistuminen tehtävässään. Kenties eurooppalaiset torjuntatoimet ovat ainakin osittain tepsineet. – – Toinen potentiaalinen pääsyy *voi olla* EU-vaalien yleinen kiinnostamattomuus ja kolmas se, ettei Venäjän enää tarvitse olla yhtä toimelias kuin ennen. Kremlissä on ehkä päätelty, että prosessi on jo saatu liikkeelle: populistiset ja kansallismieliset oikeistovoimat ovat alkaneet itse hajottaa Eurooppaa ja Euroopan unionia. (TS1, 31.5.2019.)

Esimerkin 39 uutisjutussa TS1 pohditaan syitä sille, miksi Venäjä ei pyrkinyt vaikuttamaan eurovaaleihin. Uutisjutussa toistetaan kansainvälisen talousmedia Quartzin analyysiä oletetuista syistä Venäjän vähäisempään vaalivaikuttamiseen. Ensimmäiseksi syyksi esitellään, ettei Venäjä onnistunut hybridivaikuttamisessa lännen hyvän varautumisen takia. Toiseksi syyksi mainitaan se, etteivät vaalit tällä kertaa kiinnostaneet Venäjää. Kolmantena syynä listalla on, että Venäjä on jo saanut lännessä aikaan liikkeen, joka pyrkii vaikuttamaan EU:n ja Euroopan vaaleihin, ja tämän seurauksena Venäjä ei tarvitse vaikuttaa vaaleihin. Esimerkkien ohella käytetään argumentteja suojaavia sananvalintoja (*saattaa olla, voi olla*). Huomioitavaa on, että kaikki hypoteettiset syyt tukevat argumenttia, jonka mukaan Venäjän päämääränä on vaikuttaa EU-vaaleihin tavalla tai toisella.

40) Helsingin-kokousta johtava ulkoministeri Timo Soini (sin) on kuitenkin *tehnyt selväksi*, ettei neuvosto *missään nimessä* halua Venäjän lähtevän. Nyt hyväksytyssä julkilausumassa ei mainita nimeltä Venäjää tai mitään muutakaan valtiota. Se antaa silti vahvan signaalin halusta palauttaa Venäjä takaisin myös parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan. (TS3, 17.5.2019.)

Esimerkin 40 uutisjuttu TS3 käsittelee Euroopan neuvoston esittämää julkilausumaa, joka mahdollistaisi Venäjän äänioikeuden saamisen Euroopan neuvostossa. Esimerkissä käytetään tautologiaa retorisenä keinona. Uutisjutussa toistuu Euroopan neuvoston päämäärä pitää Venäjä jäsenmaanaan. Ensimmäisessä virkkeessä on toistettu ulkoministeri Timo Soinin kommentti, ettei neuvosto halua Venäjän lähtevän neuvostosta. Toimittaja kuvailee Soinin lausuntoa *selvän tekemiseksi*, ja sillä vahvistetaan Soinin lausunnon merkitystä sekä Euroopan neuvoston linjaa. Toimittaja ei lainaa Soinin lausuntoa suoraan, vaan on sanallistanut sen itse tulkintansa mukaan. Lausunnossa mainitaan, ettei neuvosto *missään nimessä* halua Venäjän lähtevän neuvostosta. *Missään nimessä* on ehdoton ja esittää Venäjän lähdön Euroopan neuvostosta negatiivisessa valossa. Esimerkin 40 viimeisessä virkkeessä neuvoston kielteinen suhtautuminen Venäjän lähtemisestä mainitaan uudelleen, mutta se esitetään eri näkökulmasta. Virkkeessä todetaan, että neuvosto haluaa antaa Venäjälle takaisin täysivaltaiset oikeudet. Toimittaja ei mainitse sitä suoraan, mutta virkkeestä on tulkittavissa, että äänioikeuden antaminen Venäjälle estäisi maan lähdön Euroopan neuvostosta. Toiston ja tautologian avulla toimittaja vakuuttaa lukijan siitä, että kyseinen julkilausuma on tarpeellinen Euroopan neuvoston kannalta, sillä se varmistaa Venäjän pysymisen neuvoston jäsenenä. MV-lehdessä yhdeksässä uutisjutussa käytettiin toistoa ja tautologiaa argumentoinnin keinona. Esimerkissä 41 käytetään tautologiaa. Esimerkin 41 uutisjutussa MV3 käsitellään Yhdysvaltojen Venäjään kohdistamia vakoilulentoja.

41) Venäjän armeija kertoo havainneensa 21 vakoilulentoa viikon aikana *rajoillaan*, tarkoituksena suorittaa ilmapakoilua Venäjän alueelle. *Venäjän rajat* ovat *aktiivisessa* ilmapakoilussa. Krasnaya Zvezda, Venäjän armeijan virallinen sanomalehti raportoi, että USA:n ja Naton vakoilukoneet *ovat lisänneet voimakkaasti* vakoilulentoja Venäjän rajoilla ja erityisesti *Mustanmeren ja Itämeren alueella*. – – Pelkästään toukokuun 1. päivänä *ainakin kolme* Yhdysvaltain ilmavoimien vakoilukonetta havaittiin Venäjän eteläisillä ja läntisillä rajoilla. Venäjän media raportoi *jatkuvasti* lännen ilmavoimien vakoilulennoista, kuten keskiviikkona, jolloin USA:n valvontalennokki suoritti *Itämeren-Balttian alueella* pitkän vakoilulennon aivan *Venäjän rajan tuntumassa*. (MV3, 17.5.2019.)

Uutisjutussa toistuvat Yhdysvaltojen harjoittamat vakoilulennot. Jokaisessa toistossa painotetaan Yhdysvaltojen lentojen olleen vakoilutarkoituksessa tehtyjä. Myös vakoilulentojen aktiivisuus ja läheinen sijainti Venäjän rajoihin otetaan toistuvasti esille muotoilua hieman muutellen. Muun muassa lentojen aktiivisuutta kuvataan niin kvantifioinnein (*21, kolme*) kuin ääri-ilmaisuin (*aktiivisessa, ovat lisänneet voimakkaasti, ainakin, jatkuvasti*) lentojen aktiivisuuden korostamiseksi. Lentojen sijaintiakin kuvaillaan erinäisin keinoin (*rajoillaan, Venäjän rajat, Mustanmeren ja Itämeren alueella, Venäjän eteläisillä ja läntisillä rajoilla, Itämeren-Balttian alueella, Venäjän rajan tuntumassa*) korostamaan vakoilulentojen uhkaavuutta. Toiston avulla luodaan kuvaa Venäjästä jatkuvan kansainvälisen ja sotilaallisen uhan ja häirinnän kohteena.

4.11 Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen

Väitteen esittäjä voi ennalta varautua mahdolliseen vasta-argumenttiin, jolloin kyseiseltä vasta-argumentilta häviää teho. Vasta-argumenttiin varautuminen on retorisenä keinona yleinen. Sitä voi hyödyntää käyttämällä erilaisia konjunktioita (*vaikka, mutta*) tai esimerkiksi suojaavia verbejä (*saattaa olla, voi olla*) (Kakkuri-Knuutila 1998, 256–7).

Suomenmaan viidessä uutisjutussa käytetään oletettuun vasta-argumenttiin varautumista retorisenä keinona.

42) Venäjän suhde Pohjois-Koreaan on ollut vuosikausia *suhteellisen hyvä, vaikka* huipputason yhteydenpito on ollut vähäistä. (SM5, 25.4.2019.)

Uutisjutussa SM5 käsitellään Pohjois-Korean johtajan Kim Jong-unin ja Putinin tapaamista. Esimerkissä todetaan, että maiden välinen suhde on *suhteellisen hyvä*. Adjektiivia *hyvä* määrittävällä laatusanalla *suhteellisen* toimittaja laimentaa argumenttiaan, jolloin lukijan mahdollisen vasta-argumentin teho vähenee. Toisena suojauskeinona käytetään konjunktioita *vaikka*. Konjunktioilla toimittaja argumentoi maiden välisen hyvän suhteen puolesta siitäkin huolimatta, etteivät maat ole erityisen läheisiä. Esimerkissä 42 toimittaja pyrkii siis painottamaan kyseisten valtioiden olevan läheisiä, joskin varautuu myös vastakkaisiin näkemyksiin. Yhdistämällä Venäjä Pohjois-Koreaan, toimittaja myös tukee Venäjän esittämistä toiseuden näkökulmasta.

Turun Sanomissa kolmessa artikkelissa viidestä on vasta-argumentteihin varautumista. Kumpikin esimerkeistä on uutisesta TS1. Uutisjutussa käsitellään Venäjän harjoittamaa hybridivaikuttamista.

43) Merkittävästä ja laajamittaisesta ulkopuolisesta hybridivaikuttamisesta ei kuitenkaan ole löytynyt merkkejä *ainakaan toistaiseksi*.

44) Kremlissä on *ehkä* päätelty, että prosessi on jo saatu liikkeelle: populistiset ja kansallismieliset oikeistovoimat ovat alkaneet itse hajottaa Eurooppaa ja Euroopan unionia. (TS1, 31.5.2019.)

Esimerkissä 43 todetaan, ettei merkkejä kybervaikuttamisesta ole ilmennyt, mutta sen ohella toimittaja käyttää retorisenä keinona suojausta *ainakaan toistaiseksi*. Suojauksen seurauksena esimerkistä syntyy mielikuva, että todisteita Venäjän harjoittamasta vaikuttamisyrityksistä voi vielä löytyä. Esimerkin 43 suojauksella pyritään siis heikentämään vastaväitettä, jonka mukaan Venäjä ei olisi vaikuttanut EU:n vaaleihin. Esimerkissä 44 on vastaavasti käytetty partikkelia *ehkä*. Suojauksella toimittaja ei varsinaisesti varaudu vasta-argumenttiin, joka kieltäisi Venäjän harjoittaman kybervaikuttamisen kokonaan, vaan sillä varaudutaan esitetyn syyn kyseenalaistamiseen. Toimittajan käyttämät suojaukset eivät siis kyseenalaista Venäjän kybervaikuttamisen harjoittamista vaan päinvastoin tukevat sitä.

MV-lehden kymmenestä uutisjutusta kolmessa käytetään vasta-argumentteihin varautumista. Vasta-argumentteihin suojaudutaan erityisesti partikkeleilla. Esimerkin 45 uutisjutussa MV6 käsitellään Venäjän kaupan kehitystä vuoteen 2018 verrattuna.

45) *Vaikka* USA:n ja Venäjän diplomaattisuhteet ovat *heikentyneet kaikkien aikojen huonoimmalle tasolle*, kokonaiskaupan määrä USA:n ja Venäjän välillä kipusi 6 miljardin dollarin arvoon vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä, joka on 25 % enemmän kuin vuosi sitten samaan aikaan. (MV6, 14.5.2019.)

Uutisjutussa käytetään suojauksena partikkelia *vaikka*. *Vaikka*-partikkelilla toimittaja varautuu väitteeseen Venäjän ja USA:n välisen kaupan heikentymisestä. Kaupankäynti kyseisten maiden välillä on siis kasvanut kireistä suhteista huolimatta. Huomioitavaa esimerkissä 45 on, ettei talouskasvu ole toimittajan mukaan merkki maiden välisistä parantuneista diplomaattisuhteista, sillä luonnehtii ääri-ilmaisujen avulla Venäjän ja Yhdysvaltojen diplomaattisuhteiden *heikentyneen kaikkien aikojen huonommalle tasolle*. Toimittaja siis tähtää vakuuttamaan lukijan siitä, että kaupankäynti maiden välillä on kasvanut kireistä väleistä huolimatta.

5 Koonti

Olen tarkastellut pro gradu -tutkielmassani sitä, miten eri uutismedioiden edustajat käyttivät retorisia keinoja Venäjä-kuvan luonnissa vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalien alla. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Millaisia retorisia keinoja lehdet käyttävät Venäjä-uutisoinnissa ja missä määrin? Mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä lehtien välillä on?
- Mitä käytetyt retoriset keinot paljastavat mediatyypistä ja lehtien Venäjä-asenteista?
- Mitä uutismedioiden käyttämä retoriikka kertoo lehtien arvoista?

Taulukossa 1 eritellään retoristen keinojen käyttöä aineistossa. Aineistossa on yhteensä 28 uutisjuttua: Suomenmaan uutisjuttuja on 10, Turun Sanomien 8 ja MV-lehden 10.

TAULUKKO 1. Niiden uutisjuttujen määrät ja suhteelliset osuudet, joissa kutakin retorista keinoa käytetään.

RETORISET KEINOT UUTISMEDIOISSA	Suomenmaa		Turun Sanomat		MV-lehti		Yhteensä N
	N	%	N	%	N	%	
Tosiasiapuhe/vaihtoehtottomuuspuhe	9	90	7	87,5	10	100	26
Kategorisointi	9	90	8	100	10	100	27
Kerronnallisuus	4	40	2	25	2	20	8
Metafora	9	90	8	100	10	100	27
Ääri-ilmaisu	7	70	8	100	10	100	25
Kvantifiointi	9	90	6	75	10	100	25
Kolmen lista	2	20	4	50	8	80	14
Kontrastipari	3	30	4	50	2	20	9
Rinnastus	7	70	6	75	2	20	15
Toisto	8	80	6	75	9	90	23
Oletettu vasta-argumentti	5	50	3	37,5	3	30	11
Summa	72	65,5	62	70,5	76	69	210

Taulukossa 1 jokaisen lehden kohdalla absoluuttisia esiintymämääriä (N) esittävä sarake ilmaisee niiden juttujen määrän, joissa kyseistä retorista keinoa ilmenee. Prosenttiosuuksia (%) esittävä sarake ilmaisee näiden juttujen suhteellisen osuuden kyseisen lehden juttujen kokonaismäärästä aineistossa. Yhteensä-sarakkeessa on ilmaistuna luku, kuinka monessa uutisjutussa retorista keinoa käytetään yhteensä. Taulukon 1 yhteensä-sarakkeen maksimimäärä olisi näin ollen 28. Summa-rivissä on

laskettu yhteen uutisjutut, joissa retorisia keinoja on käytetty, sekä suhteelliset osuudet kokonaismäärästä. Suomenmaan ja MV-lehden maksimiluku on 110 ja Turun Sanomien 88.

Taulukon 1 mukaan suhteessa verrokkimedioihinsa Turun Sanomissa retorisia keinoja hyödynnettiin suhteellisesti eniten eli 70,5 % 88:sta mahdollisesta kerrasta. MV-lehden vastaava prosenttiluku oli 69 % ja Suomenmaan 65,5 %.

Jokainen uutismedia hyödynsi jokaista tarkastelussa ollutta retorista keinoa, ja käytettyjen retoristen keinojen määrä noudatti hyvin samaa kaavaa verrokkilehtien keskuudessa. Eniten esiintyi kategorisointia ja metaforia (yhteensä 27 uutisjutussa). Myös tosiasiapuhetta (yhteensä 26), ääri-ilmaisua ja kvantifiointia (kumpaakin 25) käytettiin paljon vakuuttelun keinona. Vähiten käytettiin kerronnallisuutta (yhteensä 8) ja kontrastipareja (yhteensä 9). Taulukon 1 huomattavimmat erot ilmenivät rinnastuksessa ja kolmen listoissa: Suomenmaan aineistossa rinnastuksia käytettiin seitsemässä uutisjutussa ja MV-lehdessä kahdessa, kun taas kolmen listoja käytettiin kahdessa Suomenmaan uutisjutussa ja MV-lehdessä kahdeksassa uutisjutussa.

Taulukossa 1 huomioitavaa myös on, ettei yhtäkään retorista keinoa käytetty Suomenmaan jokaisessa uutisjutussa. Turun Sanomissa kategorisointia, metaforia ja ääri-ilmaisuja esiintyi jokaisessa uutisjutussa ja MV-lehdessä tosiasiapuhetta, kategorisointia, metaforia, ääri-ilmaisuja ja kvantifiointia. Turun Sanomat ja MV-lehti käyttivät retorisia keinoja selvästi aktiivisimmin.

Taulukossa 2 eritellään retoristen keinojen käyttökertoja koko aineistossa sekä keskiarvoa yhtä uutisjuttua kohti. Suomenmaan ja MV-lehden uutisjuttuja on kumpaakin 10 ja Turun Sanomien 8.

TAULUKKO 2. Käytettyjen retoristen keinojen esiintymien määrä koko aineistossa ja esiintymien keskiarvo artikkelia kohti.

RETORISET KEINOT ARTIKKELISSA	Suomenmaa		Turun Sanomat		MV-lehti		Yhteensä N
	N	KA	N	KA	N	KA	
Tosiasiapuhe/vaihtoehdottomuuspuhe	15	1,5	38	4,75	35	3,5	88
Kategorisointi	33	3,3	58	7,25	88	8,8	179
Kerronnallisuus	4	0,4	5	0,6	2	0,2	11
Metafora	31	3,1	36	4,5	71	7,1	138
Ääri-ilmaisuu	40	4	74	9,25	73	7,3	187
Kvantifiointi	47	4,7	18	2,25	56	5,6	121
Kolmen lista	3	0,3	7	0,9	13	1,3	23
Kontrastipari	4	0,4	5	0,6	2	0,2	11
Rinnastus	12	1,2	12	1,5	3	0,3	27
Toisto	12	1,2	9	1,1	12	1,2	33
Oletettu vasta-argumentti	7	0,7	9	1,1	5	0,5	21
Summa	208	20,8	271	33,9	360	36	839

Taulukossa 2 jokaisen lehden kohdalla absoluuttisia esiintymääriä (N) esittävä sarake ilmaisee käytettyjen retoristen keinojen määrän lehden koko aineistossa. Keskiarvoja (KA) esittävä sarake vastaavasti ilmaisee näiden retoristen keinojen keskimääräisen esiintymän lehden uutisjuttua kohden. Yhteensä-sarakkeessa on ilmaistuna luku, kuinka monta kertaa kaikkia retorisia keinoja on lehden aineistossa käytetty sekä tämä summa jaettuna lehden uutisjuttujen määrällä.

Taulukossa 2 ilmenee, että retorisisista keinoista eniten käytettiin kategorisointia (179) sekä ääri-ilmaisuja (187) ja vähiten kerronnallisuutta (11) sekä kontrastipareja (11). MV-lehdessä retorisia keinoja käytettiin keskimääräisesti 36 kertaa uutisjuttua kohden, Turun Sanomissa noin 34 ja Suomenmaassa noin 21. Turun Sanomien keskiarvo retorisen keinon käytössä suhteutettuna uutisjuttujen määrä oli kuitenkin verrokkilehtiin verrattuna useimman keinon kohdalla korkein, eli kuudessa retorisisessa keinossa. Suomenmaa hyödynsi retorisia keinoja siis maltillisimmin.

Taulukon 2 mukaan eniten Suomenmaa käytti kvantifiointia ja ääri-ilmaisuja, joskin mikään keinoista ei ylittänyt viidenkymmenen rajaa. Turun Sanomien ja MV-lehden yleisimmät retoriset keinot olivat sen sijaan kategorisointi ja ääri-ilmaisu. Uutismedioiden käytetyimpien retoristen keinojen välillä on siis vain vähän eroavaisuuksia. Esimerkiksi kvantifiointi, jolla konkretisoidaan käsiteltävää aihetta lukijan vakuuttamiseksi, ei yltänyt Turun Sanomien neljän käytetyimmän retorisen keinon joukkoon verrokkimedioiden lailla. Sen sijaan tosiasiapuhe, jolla väittämien esittäjän vastuu häivytetään, kuului Turun Sanomien käytetyimpiin retorisiin keinoihin.

Luvussa 1.2 esittelin tutkimushypoteesini, jonka mukaan MV-lehdessä käytettäisiin eniten retorisia keinoja, ja kielenkäyttö MV-lehdessä olisi näin ollen arvolatautuneinta. Lisäksi päättelin, että Suomenmaassa retorisia keinoja hyödynnettäisiin suhteessa verrokkimedioihinsa toiseksi eniten ja Turun Sanomissa vähiten. Arvelin myös, että MV-lehdessä retorisisilla keinoilla vahvistettaisiin positiivista Venäjä-kuvaa ja Suomenmaassa ja Turun Sanomissa negatiivista. Taulukon 2 perusteella tutkimustulos oli pääosin samansuuntainen hypoteesieni kanssa, mutta hypoteesistani poiketen Suomenmaassa retoristen keinojen käyttö oli vähäisintä, mikä vaikutti osin myös uutisjuttujen arvolatautuneisuuden tuntuun.

Tutkimuskysymyksiini kuuluu se, mitä käytetyt retoriset keinot kertovat uutismedioista ja niiden Venäjä-asenteista. Eniten hyödynnetyt retoriset keinot, eli taulukon 2 mukaan ääri-ilmaisu, kategoriat ja metaforat, ovat tehokkaita kuvailemaan käsiteltävien asioiden piirteitä. Venäjä-kuvaa siis rakennettiin ensisijassa kuvailuin ja ominaispiirteitä korostaen. Kerronnallisuus retorisisena keinoana saattoi jäädä vähäiselle käytölle ensisijaisesti median tekstilajin takia, sillä uutisissa tulkinnallisuuteen ei suoraan tähdätä, ja tärkein viesti kerrotaan heti alussa. Median tekstilaji saattaa

perustella myös oletettuun vasta-argumenttiin varautumisen sekä kontrastiparin vähäisen käytön, sillä toimittaja ei ainakaan tarkoituksenomaisesti keskustele uutisjutussa lukijan kanssa.

Tutkimuskysymyksen kannalta huomioitavaa on, että tarkasteltavissa uutismedioissa käsiteltiin erilaisia uutisaiheita. Luvussa 2.2.1 kerroinkin eri rooleista, joita suomalainen lehdistö Venäjälle tyypillisesti antaa. En lähtenyt tutkimaan aineistoa näitä rooleja silmällä pitäen, mutta huomasin, että Ojajärven ja Valtosen listaamia rooleja (Ojajärvi – Valtonen 2011, 31) esiintyi myös tässä aineistossa. Retoristen keinojen avulla Venäjää esitettiin näin ollen toiseuden, uhkan sekä mahdollisuuden kautta. Ainoastaan MV-lehti lisäsi uuden roolin, eli Venäjän väärinkohtelun uhrina. MV-lehden uutisjutut erosivatkin verrokkilehdistään, mutta myös Turun Sanomien ja Suomenmaankin välillä oli eroja. Esimerkiksi Turun Sanomissa oli enemmän Venäjän kybervaikuttamista käsitteleviä uutisjuttuja, ja Suomenmaassa oli enemmän talousaiheisia uutisia. MV-lehden uutisjutuissa tarkasteltiin erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen suhdetta.

MV-lehdessä retorisisista keinoista kategoriat erosivat verrokeistaan selvästi, minkä lisäksi kategorioiden käyttö oli kyseisessä uutismediassa runsainta verrokkimedioihinsa verrattuna. MV-lehti tarkasteli Venäjää suomalaisesta valtautismediasta poikkeavalla tavalla, minkä seurauksena uutismediassa käytetyt kategoriat korostuivat verrokkimedioitaan selvemmin. MV-lehdessä kategorioilla puolustettiin Venäjää ja kritisoitiin läntisiä maita, kuten Yhdysvaltoja ja Suomea. Huomioitavaa tosin oli, ettei MV-lehdessä käytetyillä retorisisilla keinoilla esitetty Venäjää mahdollisuutena Suomelle. MV-lehdessä retorisisilla keinoilla rakennettiin positiivista Venäjä-kuvaa, jossa Venäjä esiintyy joko uhrina tai vahvana ja tyynenä suurvaltana, joka on tottunut lännen harjoittamaan jatkuvaan häiriköintiin. Sekä taulukossa 1 että taulukossa 2 esille tuli myös kvantifioinnin runsas käyttö, mikä on tyypillinen retorinen keino poliittiselle kielelle. Sen sijaan toisto, joka mielletään tyypilliseksi populistiselle kielelle, jäi vähäiseksi. Kaikkiaan retoristen keinojen, erityisesti kategorioiden, ääri-ilmaisujen ja metaforien runsas käyttö vaikutti siihen, että MV-lehden uutisjutut vaikuttivat selvästi arvolatautuneilta.

Turun Sanomissa ja Suomenmaassa retorisisilla keinoilla rakennettiin pääosin kielteistä Venäjä-kuvaa. Retorisin keinoin korostettiin muun muassa Venäjän ja lännen, kuten Suomen ja EU:n, välisiä eroavaisuuksia. Venäjä esitettiin siis toiseuden näkökulmasta. Venäjää kuvailtiin myös vastahakoisena yhteistyökumppanina, jonka toiminta- ja reagointitavat eroavat lännestä. Toiseutta luotiin retorisin keinoin myös korostamalla Venäjän yhteistyötä esimerkiksi Pohjois-Korean, Kiinan ja Turkin kanssa, eli sellaisten valtioiden kanssa, jotka eivät Suomen näkökulmasta ole mielletävissä länsimaisen ideologian edustajiksi. Toiseudella tuotiin esille siis Venäjän epäkohtia, joilla perusteltiin, miksi Venäjä ei ole luotettava toimija ja yhteistyökumppani lännelle. Retorisisilla keinoilla myös kyseenalaistettiin Venäjän toiminta ja tavoitteet, jolloin Venäjän rooli lännen uhkana korostui.

Huomattavin ero Suomenmaan ja Turun Sanomien uutisjuttujen välillä havainnoitui erityisesti uhkan diskurssissa. Suomenmaassa retorisisilla keinoilla painotettiin ensisijaisesti Krimin valtausta ja muuta sotilaallista väliintuloa tai sen uhkaa, ja Turun Sanomissa korostettiin näiden lisäksi erityisesti kyberhyökkäyksiä ja niiden uhkaa. Venäjä esitettiin kuitenkin myös mahdollisuutena: retorisisilla keinoilla muun muassa perusteltiin Venäjän roolia kansainvälisen rauhan takaajana.

Kaikissa medioissa esiintyi Venäjän ja lännen jakamista vastakkaisiin rooleihin eli ”meihin” ja ”toisiin”. Suomenmaassa ja Turun Sanomissa Venäjä asettui vastarooliin eli ”toisiin”, kun vastaavasti MV-lehdessä Venäjä edusti ”meitä” ja Suomi (tai Suomen hallitus) edusti lännen kanssa ”toisia”. Osassa uutisjutuissa oli myös kategorisointia ”meihin” ja ”vihollisiin”. Sekä Suomenmaassa että Turun Sanomissa vihollista edusti Venäjä ja me-kategoriaa edustivat Euroopan valtiot ja länsi. Turun Sanomissa oli enemmän kerronnallisuutta sekä listauksia (kts. taulukot 1 ja 2) siitä, miten Venäjä pyrkii vaikuttamaan EU:hun ja EU:n vaaleihin. Tämä teki Turun Sanomien luomasta Venäjän uhkaroolista Suomenmaata selkeämmän.

Kuten todettu, Suomenmaa käytti retorisia keinoja vähemmän kuin Turun Sanomat ja MV-lehti, mikä havainnollistuu erityisesti taulukossa 2. Turun Sanomien ja MV-lehden runsas ääri-ilmaisujen, tosiasiapuheen ja kategorioiden käyttö vaikuttivat siihen, että medioiden kannat käsiteltäviin aiheisiin vaikuttivat arvolutuneimmilta kuin Suomenmaan.

Tutkimuskysymyksiini kuului myös se, mitä retoristen keinojen käyttö paljastaa uutismedioiden arvoista. MV-lehden runsas retoristen keinojen käyttö voi selittyä sillä, ettei MV-lehti vastamediana pyri perinteisiä uutismedioita edustavaan uutisointityyliin. MV-lehti ei kuulu JSN:n piiriin, eikä näin ollen seuraa JSN:n journalistieettisiä ohjeita. MV-lehdessä oli muun muassa epätyypillisiä retorisia keinoja, kuten toimittajan kommentti. Toimittajan kommentteilla perusteltiin sekä tuotiin toimittajan omia näkemyksiä läpinäkyvästi uutisaiheeseen. Näin ollen uutisjuttujen yksi kriteereistä eli toimittajan mentaalisten kokemusten poisjättäminen särkyi. Toimittajien kommentteja esiintyi kahdessa uutisjutussa kymmenestä. Arvottavalla kielenkäytöllä ja retoriikalla MV-lehti pyrki vahvaan kontrastin luomiseen Venäjän ja lännen edustajan välillä. Retorisilla keinoilla perusteltiin ennen kaikkea lännen harjoittaman politiikan mielivaltaisuutta, epäoikeudenmukaisuutta ja provokatiivisuutta, kun vastaavasti Venäjä kuvattiin maltillisena toimijana, johon kohdistuu alituinen ulkoinen uhka. MV-lehden Venäjää koskevissa uutisjutuissa ei Suomessa käynnissä olleet vaalit tulleet esille, mutta retorisisilla keinoilla kuitenkin kritisoitiin länsimaista yhteistyötä, joka on keskeinen funktio EU:ssa. MV-lehdessä korostuvat niin länsivastaisuus kuin Venäjä-myönteisyys. MV-lehti pyrkii aineiston perusteella provosoivaan kielenkäyttöön, ja arvottava kieli on tärkeä osa MV-lehti retoriikan ja vakuuttamisen keinoja.

Suomenmaassa käytettiin retorisia keinoja kaikista maltillisimmin sekä laadultaan että määrältään, mikä havainnollistuu taulukoissa 1 ja 2. Tämän voi perustella keskusta-puolueen kannatusalueella, kuten Itä-Suomella, jolle Venäjä on tärkeä kauppakumppani. Huomioitavaa onkin keskustan Venäjä-kanta. Keskusta oli Uuden Suomen vuoden 2019 eurovaalikoneen perusteella Suomen puoluekentän toiseksi Venäjä-myönteisin puolue (kts. esim. Karkkola 2019), mikä voi selittää retoristen keinojen hillityn käytön. Suomenmaan Venäjä-kuvaa ei luotu niinkään uhkan kautta, vaikka sekin oli esimerkiksi Krimiä koskevassa uutisoinnissa tulkittavissa. Sen sijaan Venäjää koskevat uutisjutut olivat pääosin toiseuden näkökulmasta luotuja, joskin osa oli Venäjää kritisoivia ja osin vähätteleviäkin. Vaalit luultavasti pitivät Suomenmaan retoriikan käytön maltillisena verrattuna verrokkimedioihinsa, jolloin keskusta pysyisi potentiaalisena valintana sekä Venäjälle asetettujen pakotteiden kannattajien että vastustajien keskuudessa. Uutisjutuissa käytetyt retoriset keinot tukivat kaiken kaikkiaan Suomenmaan JSN:n jäsenyyttä, ja kieli edustikin hyvin tyypillistä uutisointityyliä.

Taulukon 1 perusteella Turun Sanomissa ilmeni eniten retoristen keinojen hyödyntämistä uutisjutun määrään nähden, ja taulukon 2 perusteella Turun Sanomissa käytettiin keskimäärin toiseksi eniten retorisia keinoja uutisjuttujen määrään suhteutettuna. Venäjä esitettiin erityisesti uhkana, mikä voi johtua median levikkialueesta sekä sen maantieteellisestä etäisyydestä. Venäjä saattaa etäisyyden takia olla vieras toimija Turun Sanomien pääasiallisen levikkialueen lukijoille, jolloin kielteistä Venäjä-uutisointia on helpompi luoda ja julkaista. Turun Sanomat on puoluepoliittisesti sitoutumaton, joten poliittisia funktioita medialla ei lähtökohtaisesti ole. Tästä huolimatta esimerkiksi kyberhyökkäyksiä koskevassa uutisoinnissa listauksilla, kategorioilla ja tosiasiapuheella lukija pyrittiin vakuuttamaan siitä, että Venäjä on kansainvälinen uhka sekä epäluotettava yhteistyökumppani Suomelle ja lännelle. Käynnissä olleet vaalit ovat näin ollen saattaneet vaikuttaa Turun Sanomien Venäjä-uutisointiin nimenomaan kyberhyökkäyksiä koskevan uutisoinnin perusteella. Venäjä-kuvan yhteydessä käytetyt retoriset keinot ja kielivalinnat olivat paikoin yllyttäviä ja heijastivat lehden kielteistä Venäjä-kuvaa, mutta kielenkäyttö ei siltikään ollut perinteisille uutisjutuille epätyypillinen.

6 Pohdinta

Tarkastelin pro gradu -tutkielmassani uutismedioiden retoristen keinojen käyttöä Venäjä-uutisoinnissa vuoden 2019 eduskunta- ja eurovaalien aikana eli tammikuusta toukokuun loppuun. Tarkastelin sitä, miten uutismedioiden retoristen keinojen käyttö ilmentää lehtien ideologisuutta sekä luo suomalaista Venäjä-kuvaa. Pohdin myös sitä, näkyivätkö käynnissä olleet vaalit uutismedioiden Venäjä-uutisoinnissa.

Analyysissäni kävi ilmi, että MV-lehti hyödyntää runsaimmin retorisia keinoja, Turun Sanomat toiseksi eniten ja Suomenmaa verrokkimedioista vähiten. Kategoriat, ääri-ilmaisut, kvantifiointi ja metaforat olivat yleisimmin käytetyt retoriikan muodot, kun vastaavasti narratiivisuus ja kontrastiparit vähiten käytetyt. Eroavaisuuksia oli uutismedioiden välillä hyvin vähän, ja yleisimmät retoriset keinot olivat ominaisia uutiskielelle.

Jokaisessa uutismediassa retorisilla keinoilla rakennettiin me- ja he-retoriikkaa, joissa länsi ja Venäjä edustavat eri päitä. Kyseinen retoriikka on tyypillinen suomalaisessa Venäjä-uutisoinnissa. Huomioitavaa on, etten lähtenyt tutkimaan uutismedioiden luomia Venäjä-kuvia, mutta havaitsin, että uutismediat hyödynsivät uutisjutuissaan Ojajärven ja Valtosen listaamia rooleja eli toiseutta, uhkaa ja mahdollisuutta (2011, 31). Retorisilla keinoilla rakennettiin siis Venäjä-kuvaa uhkana, mahdollisuutena ja toiseutena, vaikka näistä mahdollisuus jäikin vähimmälle käytölle. MV-lehti ei näitä rooleja hyödyntänyt vaan käytti uutisjutuissaan näistä poikkeavaa roolia eli uhriutta.

Sen sijaan se, vaikuttiko käynnissä olevat vaalit uutismedioiden rakentamaan Venäjä-kuvaan ja kielenkäyttöön, ei voinut tarkasti osoittaa. Jokainen tarkastelluista medioista saattoi kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan lukijoiden äänestyskäyttäytymiseen eri keinoin. Vaikka keskustan päääänenkannattajalehti Suomenmaan Venäjä-kuva oli kriittinen, oli se puoluepoliittisesti sitoutumattomaan verrokkimedia Turun Sanomaan nähden lähestymistavaltaan hieman maltillisempi. Pohdinkin sitä, että Suomenmaan lähestymistavalla saatettiin pyrkiä tavoittelemaan Venäjään eri tavoin suhtautuvien kannatusta. Turun Sanomat oli ainoa uutismedia, joka uutisoi kyberhyökkäyksistä, mikä korosti Turun Sanomien kriittistä Venäjä-kantaa. MV-lehden Venäjä-uutisointi keskittyi paljolti lännen harjoittamien ulkopoliittisten toimien ja epäoikeudenmukaisuuden käsittelyihin, joilla vakuutettiin lukija Venäjän osattomuudesta kansainvälisiin kriiseihin. Huomattavaa jokaisessa uutismediassa oli, että suora Venäjän ja Suomen suhteen käsittely jäi vähemmälle Venäjän ja lännen suhteen käsittelyyn verrattuna.

Huomioitavaa tietenkin on, ettei aineistossani ole mukana esimerkiksi kulttuuria, urheilua ja onnettomuuksia koskevia uutisjuttuja. Vaikka kyseisissä aiheissa Venäjä esiintyisikin positiivisessa valossa, ei se varsinaisesti poista saamaani tutkimustulosta – Venäjä esiintyy esimerkiksi jokaisessa Suomenmaan ja Turun Sanomat uutisjutussa pääosin negatiivisessa valossa toiseuden tai uhkan kautta, joten tutkimustulokseni uutismedioiden luomasta kielteisestä Venäjä-kuvasta on validi.

Tutkielmassani laajempi aineisto olisi saattanut tuoda poikkeavia näkökulmia suomalaisen median rakentamasta Venäjä-kuvasta. Huomioitavaa muun muassa on, ettei pro gradu -tutkielmassani tarkasteltu kaikkia retorisia keinoja. Jätin esimerkiksi retoriset kysymykset tarkastelun ulkopuolelle, vaikka niitäkin esiintyi aineistossa. Retoriset kysymykset ovat epätyypillinen argumentoinnin keino uutisjutussa, joten niiden tarkastelu olisi tuonut tutkimustulokseen mielenkiintoista näkökulmaa.

Tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi vertailemalla vaalien ajan Venäjä-uutisointia tämän ulkopuolisen ajanjakson Venäjä-uutisointiin ja tarkastella, pyrkivätkö uutismediat oleellisesti vaikuttamaan äänestyskäyttäytymiseen vaalien aikana, ja mitkä Venäjä-kuvat näinä ajankohtina dominoivat. Myös retoristen keinojen käyttöä voisi tarkastella samasta näkökulmasta. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, miten Venäjä-uutisointi on kehittynyt esimerkiksi Krimin miehityksen ja kyberhyökkäyssyytteiden jälkeen.

Pro gradu -tutkielmani lähestyi Venäjä-uutisointia ja Venäjä-kuvan luontia kielellisestä näkökulmasta retorisia keinoja tutkien, mikä on uusi tapa tarkastella kyseistä aihetta. Tutkimustulokset tukivat ja toistivat jo saatuja tutkimustuloksia mutta toivat myös uutta näkökulmaa uutismedioiden retoristen keinojen käyttöön, Venäjä-kuvan luomiseen ja Venäjä-uutisointiin. Tutkielma toi ilmi eri uutismedioiden retoristen keinojen käyttötavan, jonka totesin olevan hyvin yhdenmukainen uutismediatyypien keskuudessa. Pro gradu -tutkielmani toi myös suomalaisen uutismediakentän tutkimukseen uuden Venäjä-roolin eli uhrin roolin, joka esiintyy MV-lehden Venäjä-uutisoinnissa.

Lähteet

Aineslähteet

Suomenmaan artikkelit:

SM1 = Grönlannin ilmatilan valvonta voi pakottaa Tanskan ostamaan lisää hävittäjiä, sanoo maan puolustusministeri – syynä on Venäjän kasvanut sotilastoiminta arktisella alueella [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/gronlannin-ilmatilan-valvonta-voi-pakottaa-tanskan-ostamaan-lisaa-havittajia-sanoo-maan-puolustusministeri-syyna-on-venajan-kasvanut-sotilastoiminta-arktisella-alueella-6.3.505121.7be8cc8da6>

SM2 = Venäjä pesi kätensä Itävallan hallituksen kaataneesta korruptioskandaalista. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/venaja-pesi-katensa-itavallan-hallituksen-kaataneesta-korruptioskandaalista-6.3.504083.880db61327>

SM3 = Venäjän paluu Euroopan neuvostoon otti ison askeleen Helsingissä. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/venajan-paluu-euroopan-neuvostoon-otti-ison-askeleen-helsingissa-6.3.503199.f6647014a1>

SM4 = Venäjän-kaupan näkymät heikentyneet, suomalaisyrityksistä aiempaa harvempi odottaa kasvua. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/venajankaupan-nakymat-heikentyneet-suomalaisyrityksista-aiempaa-harvempi-odottaa-kasvua-6.3.499432.f5bce586ff>

SM5 = Pohjois-Korean Kim pääsi jälleen näyttäviin yhteiskuviin – tällä kertaa vuorossa oli Venäjän presidentti Putin. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/pohjoiskorean-kim-paasi-jalleen-nayttaviin-yhteiskuviin-talla-kertaa-vuorossa-oli-venajan-presidentti-putin-6.3.496176.4ed6d32d56>

SM6 = Putin ja Erdogan keskustelivat ohjuskaupasta. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/putin-ja-erdogan-keskustelivat-ohjuskaupasta-6.3.490419.be6ec3b3c3>

SM7 = Presidentti Niinistö tapaa Pietarissa Putinin, aikoo keskustella Euroopan neuvostosta ja ukrainalaisista merimiehistä. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/presidentti-niinisto-tapaa-pietarissa-putinin-aikoo-keskustella-euroopan-neuvostosta-ja-ukrainalaisista-merimiehista-6.3.490385.59aac0ae3a>

SM8 = Trump haukkui tiedotusvälineet lyttyyn Mueller-utisoinnista – ”Media on kansan vihollinen!”. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/trump-haukkui-tiedotusvalineet-lyttyyn-muelleruutisoinnista-media-on-kansan-vihollinen-6.3.486325.2d583b9988>

SM9 = Putin matkustaa Krimille juhlistamaan alueen anastusta. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/putin-matkustaa-krimille-juhlistamaan-alueen-anastusta-6.3.483659.c598cab6cb>

SM10 = Putin lupaa venäläisille parempia oloja tämän vuoden kuluessa – ”Täysin epärealistista”, sanoo tutkija. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.suomenmaa.fi/ulkomaat/putin-lupaa-venalaisille-parempia-oloja-taman-vuoden-kuluessa-taysin-eparealistista-sanoo-tutkija-6.3.474484.5fb9a6ea52>

Turun Sanomien artikkelit:

TS1 = Edes Venäjä ei kiinnostunut eurovaaleista – laajasta hybridivaikuttamisesta ei ole toistaiseksi näyttöä. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4596457/Edes+Venaja+ei+kiinnostunut+eurovaaleista++laajasta+hybridivaikuttamisesta+ei+ole+toistaiseksi+nayttoa>

TS2 = Merioikeus: Venäjän täytyy vapauttaa 24 ukrainalaista merisotilasta [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa:

<https://www.ts.fi/uutiset/maailma/4590295/Merioikeus+Venajan+taytyy+vapauttaa+24+ukrainalaista+merisotilasta>

TS3 = Helsingin ulkoministerikokoukselta Venäjälle mieluisa julkilausuma – Suomen puheenjohtama Euroopan neuvosto jatkaa kokoustaan. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4581513/Helsingin+ulkoministerikokoukselta+Venajalle+mieluisa+julkilausuma++Suomen+puheenjohtama+Euroopan+neuvosto+jatkaa+kokoustaan>

TS4 = Baltian maiden ja Venäjän suhteissa riittää draamaa. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/maailma/4575878/Baltian+maiden+ja+Venajan+suhteissa+riittaa+draamaa>

TS5 = Populistit lyövät kapuloita Euroopan unionin päätöksenteon rattaisiin – ja taustalla häärää Venäjä. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4568208/Populistit+lyovat+kapuloita+Euroopan+unionin+paatoksen+raattaisiin++ja+taustalla+haaraa+Venaja>

TS6 = Neuvottelut: Venäjän Putin ja Pohjois-Korean Kim yrittävät vakauttaa tilannetta Korean niemimaalla. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/maailma/4558146/Neuvottelut+Venajan+Putin+ja+PohjoisKorean+Kim+yrittavat+vakauttaa+tilannetta+Korean+niemimaalla>

TS7 = Venäjän kyberhyökkäysten keinot: Näin eurooppalaisiin vaaleihin on vaikutettu – Eurovaalit vievät huomion Suomen eduskuntavaaleilta. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4545288/Venajan+kyberhyokkaysten+keinot+Nain+eurooppalaisiin+vaaleihin+on+vaikutettu++Eurovaalit+vievat+huomion+Suomen+eduskuntavaaleilta>

TS8 = Niinistö avasi Pietarissa vuoropuhelua Venäjän ja muiden arktisten maiden välille – Putin ja Niinistö rakentavina Foorumissa. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/maailma/4541297/Niinisto+avasi+Pietarissa+vuoropuhelua+Venajan+ja+muiden+arktisten+maiden+valille++Putin+ja+Niinisto+rakentavina+foorumissa>

MV-lehden artikkelit:

MV1 = Victoria ”F**k the EU” Nulandilta evättiin viisumi Venäjälle. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/25/victoria-fk-the-eu-nulandilta-evattiin-viisumi-venajalle/>

MV2 = Venäjän ylläily ja epävakauttaminen – USA:n armeijan strateginen tutkimus julkaistu. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/24/venajan-yllirasittaminen-ja-epavakauttaminen-usan-armeijan-strateginen-tutkimus-julkaistu/>

MV3 = Venäjä raportoi suuresta Naton vakoilulentojen määrästä rajoillaan. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/17/venaja-raportoi-suuresta-naton-vakoilulentojen-maarastarajoillaan/>

MV4 = Viro provosoi aluevaatimuksilla Venäjää – Moskova tuomitsee jyrkästi. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/17/viro-provosoi-aluevaatimuksilla-venajaa-moskova-tuomitsee-jyrkasti/>

MV5 = Venäjä: Verkkoiskut tulevat Yhdysvalloista – USA: Kiina kansallinen uhka tietoverkoille. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/16/venaja-verkkoiskut-tulevat-yhdysvalloista-usa-kiina-kansallinen-uhka-tietoverkoille/>

MV6 = USA:n ja Venäjän välinen kauppa kasvoi 25 % alkuvuonna – kaikesta huolimatta. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/05/14/usan-ja-venajan-valinen-kauppa-kasvoi-25-alkuvuonna-kaikesta-huolimatta/>

MV7 = Eskalaatio kiihtyy: Ukraina hyväksyi venäjänkielisiä sortavan lain. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/04/26/ukraina-hyvaksyi-venajankielisia-sortavan-lain/>

MV8 = Lännen trollitehdas rakensi tubettajaverkoston Venäjälle mielipidevaikuttamiseen – rahoituksen jäljet peitelty. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/03/31/lannen-trollitehdas-rakensi-tubettajaverkoston-venajalle-mielipidevaikuttamiseen-rahoituksen-jaljet-peitelty/>

MV9 = Venäjän ensimmäiselle homo-paraatille anus interruptus. Pervoilu kotona HARASHOO, julkisella paikalla NJET! [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/02/20/venajan-ensimmaiselle-homo-paraatille-anus-interruptus-pervoilu-kotona-harashoo-julkisella-paikalla-njet/>

MV10 = Tutkinta Donald Trumpin väitetyistä Venäjä-kytköksistä ajautunut yhä pahempiin vaikeuksiin. [Viitattu 1.12.2019.] Saatavissa: <https://mvlehti.net/2019/01/24/tutkinta-donald-trumpin-vaitetyista-venaja-kytkoksista-ajautunut-yha-pahempiin-vaikeuksiin/>

Muut lähteet

Billig, Michael 1991. *Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology*. SAGE.

Bruun, Mikko – Koskimies, Ilkka – Tervonen, Ilkka 1989 [1986]. *Utisoppikirja*. Toinen painos. Tammi, Helsinki.

Burr, Vivien 2015. *Social Constructionism*. Kolmas painos. Routledge, New York.

Charteris-Black, Jonathan 2005. *Politicians and Rhetoric*. Palgrave Macmillan, London.

Conboy, Martin 2007. *The Language of the News*. Routledge, London and New York.

Dobbins, James – Cohen, Raphael S. – Chandler, Nathal – Frederik, Bryan – Geist, Edward – DeLuca, Paul – Morgan, Forrest E. – Shatz, Howard J. – Williams, Brent 2019. *Extending Russia. Competing from Advantageous Ground*. RAND Corporation, Santa Monica, Calif.

Dorna, Alexandre 2007. Pistes pour une étude contextuelle du discours politique populiste. *Bulletin de psychologie* 2007/6 (nro 492), s. 593–600. Verkkoaineisto. Saatavilla: <https://www.cairn.info/revue-bulletin-de-psychologie-2007-6-page-593.htm?contenu=article>

Eagleton, Terry 2007 [1991]. *Ideology. An introduction*. Kolmas uudistettu ja päivitetty painos. Verso, London.

— 2013 [1994]. *Ideology*. Editoitu kolmas painos. Routledge, New York.

Fowler, Roger 1991. *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. Routledge, London.

Freeden, Michael 2019. *Mitä on ideologia?* Tapani Kilpeläinen. Niin & näin, Tampere.

Gröning, Petter 2019. *Unohda puhe valeuutisista – näin ymmärrät vastamedian toimintaa*. [Viitattu 15.11.2019.] Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyvinvointiyhteiskunta/unohda-puhe-valeuutisista-nain-ymmarrat-vastamedian-toimintaa>

Halliday, M. A. K. 1971 [1970]. Language Structure and Language Function. *New Horizons in Linguistics*, s. 140–165. Uusi editoitu painos. Editoinut John Lyons. Penguin Books, Great Britain.

Heikkinen, Vesa 1999. *Ideologinen merkitys. Kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. SKS, Helsinki.

Heikkinen, Vesa – Pajunen, Tapio 2016. *Kansalaistaito*. Teos, Helsinki.

Herkman, Juha 2019. *Populismien aika*. Vastapaino, Tampere.

Isotalus, Pekka 2017. *Mediapoliitikko*. Gaudeamus, Helsinki.

Jauhiainen, Ilkka 2015. *MV-lehden kustantaja: ”Hyvää hyvyttä tätä teemme”*. [Viitattu 22.12.2019.] Saatavilla: <https://www.marmai.fi/uutiset/mv-lehden-kustantaja-hyvaa-hyvytta-tata-teemme/f880d8e0-fc27-3828-9912-b99d14d796e3>

Jokinen, Arja 2006 [1999]. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 126–159. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Kolmas painos. Vastapaino, Tampere.

Julkisen sanan neuvosto 2011. *Journalistin ohjeet ja liite*. [Viitattu 15.11.2019.] Saatavilla: https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa 1998. Retoriikka. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vaikuttamisen taidot*, s. 233–272. Toim. Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila. Gaudeamus, Helsinki.

- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa – Halonen, Ilpo 1998. Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vaikuttamisen taidot*, s. 60–113. Toim. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila. Gaudeamus, Helsinki.
- Kalliokoski, Jyrki 1996. Johdanto. *Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kirjoituksia kielestä ja vallasta julkisessa kielenkäytössä*, s. 8–36. Toim. Jyrki Kalliokoski. Hakapaino Oy, Helsinki.
- . *Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kirjoituksia kielestä ja vallasta julkisessa kielenkäytössä*, s.37-97. Toim. Jyrki Kalliokoski. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Kantola, Anu 2014. *Matala valta*. Vastapaino, Tampere.
- Karkkola, Minna 2019. *Kotro-kohu ei yllätä: PS ja keskusta Venäjä-myönteisimpiä vaalikoneessa – Huhtasaari: ”Suomi ei voi myydä juustoja Venäjälle, mutta Saksa myy autoja”*. [Viitattu 13.6.2020.] Saatavilla: <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/kotro-kohu-ei-yllata-ps-ja-keskusta-venaja-myonteisimpia-vaalikoneessa-huhtasaari-suomi-ei-voi-myyda-juustoja-venajalle-mutta-saksa-myy-autoja/1ea2916d-ce64-3167-97cc-8fda2eed40ab>
- Keinänen, Ella 2019. *Demokratiavajetta ja yhteiskunnallista muutosta : Venäjän 2011 duuman vaalien ja 2012 presidentinvaalien ympärillä käyty keskustelu suomalaisessa mediassa*. Pro-gradu -tutkielma. Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos.
- Kielitoimiston sanakirja 2018. Anastaa. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018.
- Kukkala, Emilia – Purokuru, Pontus 2016. *Luokkavallan vahtikoirat. Miten suomalaiset toimittajat auttavat eliittiä pysymään eliittinä*. Into, Helsinki.
- Kunelius, Risto 1997. *Viestinnän vallassa. Johdanto joukkoviestinnän kysymyksiin*. Porvoo, Helsinki, Juva, WSOY.
- Kunelius, Risto – Noppari, Elina – Reunanen, Esa 2009. *Media vallan verkossa*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja, sarja A 112 / 2009. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Labov, William 1972. *Language in the inner city. Studies in the black English vernacular*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Labov, William – Waletzky, Joshua 1967. Narrative analysis: Oral versions of personal experiences. *Essays on the verbal and the visual arts*, s. 12–44. Toim. June Helm. University of Washington Press, Seattle.
- Leinonen, Anna – Timlin, Saara 2004. Asenteellisesti arvottava lehdistö. *Lehtikieli tutkimuskohteena*, s. 23–36. Toim. Markku Varis. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja. Nro 25. Oulun yliopisto.
- Lindholm, Jari 2016. *Julkisen sanan neuvosto näpertää eikä kykene puuttumaan oikeasti isoihin asioihin – Onko JSN rikki?* [Viitattu 28.1.2020.] Saatavissa: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/julkisen-sanan-neuvosto-napertaa-eika-kykene-puuttumaan-oikeasti-isoihin-asioihin-onko-jsn-rikki/>
- Mudde, Cad 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press
- Mustonen, Anu 2001. *Mediapsykologia*. WSOY, Helsinki.
- Müller, Jan-Werner 2017. *Mitä on populismi?* Tapani Kilpeläinen. Niin & näin, Tampere.
- Mäntylä, Jorma 2008 [2008]. *Journalistin etiikka*. Toinen, uudistettu laitos. Gaudeamus, Helsinki.
- Mäntynen, Anne – Sääskilahti, Minna 2012. Uusi retoriikka genreen tutkimuksessa. *Genreanalyysi: Tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 194–207. Toim. Heikkinen, Vesa – Voutilainen, Eero – Lauerma, Petri – Tiililä, Ulla – Lounela, Mikko. Gaudeamus, Helsinki.
- Nieminen, Tommi 2018. *Ilja Janitskin loi ja hylkäsi MV-lehden, ja nyt hän kääntää selkänsä sen kannattajille – ”Olen saanut tarpeekseni isänmaallisten skenestä, siitä pelleilystä”*. [Viitattu 20.3.2020]. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paivanlehti/18022018/art-2000005569875.html>

- Noppari, Elina – Hiltunen, Ilmari 2018. Populistinen vastamedia elitistejä haastamassa. *Media ja populismi*, s. 236–272. Toim. Mari K. Niemi – Topi Houni. Vastapaino, Tampere.
- Ojajärvi, Sanna – Valtonen, Sanna 2011. Karhun ja kassakoneen naapurissa: journalismin ja kansalaisten Venäjät. *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*, s. 19–67. Toim. Lotta Lounasmeri. Vastapaino, Tampere.
- Palonen, Emilia – Saresma, Tuija 2017. Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka. *Jätkät & jytkyt*, s. 13–44. Toim. Emilia Palonen – Tuija Saresma. Vastapaino, Tampere.
- Paretskoi, Jyri 2016. *Arkistosta: Tolkun ihmiset*. [Viitattu 28.1.2020.] Saatavilla: <https://www.savonsanomat.fi/iisalmensanomat/mielipide/kolumnit/Tolkun-ihmiset/1142186>
- Pesonen, Mikko 2017. *Vastamedioita syntyy nyt nopeaa tahtia – mainostajat aristelevat sekalaista joukkoa*. [Viitattu 15.11.2019.] Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9888937>
- Potter, Jonathan 1996. *Representing reality – discourse, rhetoric and social construction*. SAGE, London.
- Potter, Jonathan – Wetherell, Margaret – Chitty, Andrew 1991. Quantification rhetoric – cancer on television. *Discourse and Society* 2, s. 333–365. SAGE, London, Newbury Park, New Delhi.
- Puro, Jukka-Pekka 1998. Puhetaidosta retoriikkaan, vai oliko se päinvastoin. *Media & Viestintä*, 21(3). Verkkoaineisto. Saatavilla: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61393>.
- Reunanen, Esa 2019. *Uutismedia verkossa 2019. Reuters Institute Digital News Report – Suomen maaraaportti (Finnish Country Report)*. University of Tampere and Media Industry Research Foundation of Finland (web publication). Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/115555/978-952-03-1139-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Sajavaara, Paula 2000. Kielenohjailu. *Kieli, diskurssi ja yhteisö*, s. 67–106. Toim. Kari Sarjavaara ja Arja Piirainen-Marsh. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Saukkonen, Pauli 2001. *Maailman hahmottaminen teksteinä*. Yliopistopaino Helsinki University Press, Helsinki.
- Seppänen, Esa 2010. *Venäjä. Vanha tuttu, mutta niin vieras. Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat*. Tammi, Helsinki.
- Seppänen, Janne – Väliaverron, Esa 2013 [2012]. *Mediayhteiskunta*. Toinen, tarkistettu painos. Vastapaino, Tampere.
- STT 2015. *Keskustan Suomenmaa muuttuu viikkolehdeksi*. [Viitattu 21.12.2019.] Saatavilla: <https://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/2015/11/18/keskustan-suomenmaa-muuttuu-viikkolehdeksi>
- STT 2019. *Keskustan puoluelehti Suomenmaa vähentää väkeä ja muuttuu kuukausilehdeksi*. [Viitattu 21.12.2019.] Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10799226>
- Timonen, Saku 2020. *Närkästystä, silakoita ja tolkun ihmisiä*. [Viitattu 28.1.2020.] Saatavilla: <https://blogit.apu.fi/uuninpankkoikasakutimonen/2020/01/04/narkastysta-silakoita-ja-tolkun-ihmisia/>
- TS Pulpetti. *Tietoa Sanomalehdestä*. [Viitattu 8.12.2019.] Saatavilla: <https://pulpetti.ts.fi/tietoa-sanomalehdesta/>
- Turun Sanomat 2009. *Turun Sanomat täyttää perjantaina 105 vuotta*. [Viitattu 8.12.2019.] Saatavilla: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/99804/Turun+Sanomat+tayttaa+perjantaina+105+vuotta>
- Vanhalakka, Jenna 2019. *Venäjä-kuva suomalaisessa mediassa*. Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, tradenomi, liiketalous.
- Virsu, Ville 2004. Dopingongelman retorinen konstruointi. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Vehkoo, Johanna 2012 [2011]. *Painokoneet seis! Toinen painos*. Teos, Helsinki.

- Wilen, Pirkko 2015 [2010]. *Suomenmaa – Keskustan pää-äänenkannattaja*. Muokattu versio. [Viitattu 24.1.2020.] Saatavilla: <https://www.suomenmaa.fi/puheenvuoro/suomenmaa--keskustan-paaanenkannttaja-6.3.44370.4b303c02cf>
- Wittgenstein, Ludwig 1958 [1953]. *Philosophical investigations*. G. E. M. Anscombe. Kolmas painos. MacMillan, New York.
- Yle 2017. Kuntavaalit 2017. *Puolueiden kannatus – Varsinais-Suomi*. [Viitattu 10.12.2019.] Saatavilla: <https://vaalit.yle.fi/tulospalvelu/kv2017/maakunnat/MK-02>
- 2019. *Eduskuntavaalit 2019 tulospalvelu. Varsinais-Suomen vaalipiiri*. [Viitattu 10.12.2019.] Saatavilla: <https://vaalit.yle.fi/ev2019/fi/regions/3>

Liitteet

TAULUKKO 1. Niiden uutisjuttujen määrät ja suhteelliset osuudet, joissa kutakin retorista keinoa käytetään.

RETORISET KEINOT LEHDISSÄ	Suomenmaa		Turun Sanomat		MV-lehti		Yhteensä N
	N	%	N	%	N	%	
Tosiasiapuhe/vaihtoehdottomuuspuhe	9	90	7	87,5	10	100	26
Kategorisointi	9	90	8	100	10	100	27
Kerronnallisuus	4	40	2	25	2	20	8
Metafora	9	90	8	100	10	100	27
Ääri-ilmaisu	7	70	8	100	10	100	25
Kvantifiointi	9	90	6	75	10	100	25
Kolmen lista	2	20	4	50	8	80	14
Kontrastipari	3	30	4	50	2	20	9
Rinnastus	7	70	6	75	2	20	15
Toisto	8	80	6	75	9	90	23
Oletettu vasta-argumentti	5	50	3	37,5	3	30	11
Summa	72		62		76		210

TAULUKKO 2. Käytettyjen retoristen keinojen määrä aineistossa yhteensä.

RETORISET KEINOT ARTIKKELISSA	Suomenmaa		Turun Sanomat		MV-lehti		Yhteensä N
	N	KA	N	KA	N	KA	
Tosiasiapuhe/vaihtoehdottomuuspuhe	15	1,5	38	4,75	35	3,5	88
Kategorisointi	33	3,3	58	7,25	88	8,8	179
Kerronnallisuus	4	0,4	5	0,6	2	0,2	11
Metafora	31	3,1	36	4,5	71	7,1	138
Ääri-ilmaisu	40	4	74	9,25	73	7,3	187
Kvantifiointi	47	4,7	18	2,25	56	5,6	121
Kolmen lista	3	0,3	7	0,9	13	1,3	23
Kontrastipari	4	0,4	5	0,6	2	0,2	11
Rinnastus	12	1,2	12	1,5	3	0,3	27
Toisto	12	1,2	9	1,1	12	1,2	33
Oletettu vasta-argumentti	7	0,7	9	1,1	5	0,5	21
Summa	208	20,8	271	33,9	360	36	839